

”Derfra er navnet.”

Lingvistiske og filologiske analyser av forklaringer på navn
i det irske eposet *Táin Bó Cúailnge*

Jenny Graver

Masteroppgave i studieretning Keltisk, særlig irsk språk og filologi

Høsten 2005

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Universitetet i Oslo

”real names tell you the story of the things they belong to in my language”

J. R. R. Tolkien, *Lord of the Rings*

London: HarperCollins (1993 s. 454)

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	V
OM EKSEMPLENE: NUMMERERING OG FORKORTELSER.....	VI
KAPITTEL 1: INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING.....	1
KAPITTEL 2: METODE.....	6
2.1. Empiri.....	6
2.1.1. Manuskripter og resensjoner av <i>Táin Bó Cúailnge</i> . Mitt utvalg.....	6
2.1.2. <i>Táins</i> plass i den irske litterære tradisjonen: Sykluser og genrer.....	7
2.1.3. <i>Táins</i> etymologiseringer i et større perspektiv.....	9
2.2. Teori.....	10
2.2.1. Grunnleggende antagelser.....	11
2.2.1.a. F-strukturens oppbygning.....	12
2.2.1.b. Korrespondanse mellom f-struktur og c-struktur.....	14
2.2.2. Oppsummering.....	17
KAPITTEL 3: LINGVISTISKE VURDERINGER.....	18
3.1. Etymologiseringer med onomastiske kommentarer.....	18
3.1.1. Onomastiske kommentarer med kopula.....	19
3.1.1.a. Ekvativ eller attributiv?.....	19
3.1.1.b. Introduksjon av empirien.....	20
3.1.1.c. Syntaktisk analyse: Attributiv predikasjon.....	22
3.1.1.d. Kopulakonstruksjonenes informasjonsstruktur.....	33
3.1.1.e. Konklusjon: Etymologiseringenes syntaktiske struktur.....	34
3.1.2. Substantivverbet.....	35
3.1.2.a. Introduksjon.....	35
3.1.2.b. Syntaktisk analyse: Substantivverbets predikasjon.....	39
3.1.2.c. Utbrytingskonstruksjonen.....	43
3.1.2.d. Konklusjon: Etymologiseringenes syntaktiske uttrykk.....	49
3.1.3. Forholdet mellom f- og c-struktur.....	51
3.1.4. Oppsummering.....	54
3.2. Etymologiseringer med <i>.i</i>	57
3.3. Etymologiseringer uten onomastiske kommentarer.....	59
3.4. Oppsummering.....	61

KAPITTEL 4: FILOLOGISKE VURDERINGER.....	64
4.1. Avnavning.....	64
4.1.1. Isidorius av Sevilla og avnavning.....	64
4.1.2. Avnavningsprosessen konkretisert.....	66
4.1.2.a. Etymologiseringer med onomastiske kommentarer.....	67
4.1.2.b. Etymologiseringer uten onomastiske kommentarer.....	69
4.2. Eponymi og etiologi.....	73
4.3. Etymologiseringenes funksjoner i teksten.....	77
4.3.1. Carney og Baumgartens analyser.....	77
4.3.2. Analyse av etymologiseringene i LU- <i>Táin</i>	80
4.3.3. Andre funksjoner av etymologiseringene.....	84
4.4. Oppsummering.....	86
KAPITTEL 5: OPPSUMMERING.....	88
BIBLIOGRAFI.....	90
VEDLEGG: EKSEMPELMATERIALET	97
A. Kopula.....	97
Gruppe I: Kanoniske kopulasetninger.....	97
Gruppe II: Pronominalisert genitivsledd i subjektet.....	97
Gruppe III: Pronominalisert predikativ.....	98
B. Substantiv verbet.....	99
C. <i>i</i>	100
D. Implisitte etymologiseringer med possessivt adjektiv.....	101

Forord.

Jeg er selv både lingvist og keltolog, og ser ingen motsetning mellom det. Jeg ønsker å vise i denne oppgaven at disse to områdene utfyller hverandre: Forståelsen av materialet jeg skal studere i denne oppgaven blir større når jeg bruker både keltologiske og lingvistiske vurderinger enn om jeg hadde forholdt meg til bare ett av områdene.

Dette får som konsekvens at det er endel ting jeg må ta for gitt på begge områder: Jeg kan hverken forklare alle detaljer ved irsk grammatikk for lingvistene eller alt om den syntaktiske teorien jeg bruker for keltologene. Dette bør ikke ses på som et problem, sidendet er de generelle konklusjonene som er viktige og ikke de enkelte detaljene.

For norske forskere er engelsk blitt mer og mer viktig, og jeg har ingen svar på hvordan man finner balansen mellom dette og ønsket om å bevare norsk som et velfungerende språk på alle områder av det norske intellektuelle livet. Men jeg ser det som lite ønskelig om alle norske masterstudenter i Norge skulle skrive på engelsk, og jeg har derfor selv valgt å skrive på norsk. Det er verdt å merke seg at dette ikke har gitt store problemer med terminologien på tross av at størstedelen av bibliografien min er engelskspråklig.

Tilslutt vil jeg få takke alle som har hjulpet meg:

Veilederne mine, Jan Erik Rekdal på irsk og Helge Lødrup på lingvistikk, for svært mye god og inspirerende undervisning opp gjennom studiet mitt, og uvurderlig faglig og mental støtte gjennom skriveprosessen.

Mads Haga, medstudent på irsk, for at han alltid har hatt tro på meg og vært villig til å diskutere og hjelpe meg med faglige ting, helt fra vi begynte på irsken sammen da jeg var nitten år og kom rett fra forberedende, og frem til nå.

Trine Egebakken, medstudent på lingvistikk, for underholdende diskusjoner om hverandres oppgaver, og for å ha fått meg til å se informasjonsstruktur-lyset, selv om jeg endte opp med å ikke bruke det så mye i oppgaven.

Karin Lagesen, min intellektuelle og språklige stylist, for grundig korrekturlesning og en bevisstgjøring om mitt eget språk. Dette var en stor hjelp i det avsluttende arbeidet med oppgaven.

Tilslutt vil jeg takke alle mine andre medstudenter og lærere – som har gjort studietiden min til en periode jeg helst så at aldri tok slutt.

Om eksemplene: Nummerering og forkortelser.

Vedlegget inneholder etymologier fra det utdraget jeg har gjort av *Táin Bó Cúailnge*. Disse eksemplene er nummerert med A1, A2, B1, og så videre, hvor bokstaven refererer til eksempelets kategori og tallet til eksempelets nummer i kategorien. Den samme nummereringen benyttes når disse eksemplene forekommer ellers i oppgaven.

Eksempler som ikke er hentet fra mitt utdrag av *Táin Bó Cúailnge* er nummerert løpende med enkle tall. Denne nummereringen starter på nytt for hvert kapittel.

Jeg har glossert de irske eksemplene med leksikalsk og grammatisk betydning av de enkelte ordene der hvor det har vært påkrevd for forståelsen av eksempelet selv og for argumentasjonen rundt eksempelet. Jeg bruker følgende forkortelser i glossene:

ADV – adverbial partikkel	PART – partikkel, uspesifisert
BA – bestemt artikkel	PERF – perfektum
EKSP – ekspletivt pronomen	PL – flertall
EMF – emfatisk suffiks	POSS – possessivt pronomen
F – hunkjønn	PRES – presens
GEN – genitiv	PRET – preteritum
IP – infigert pronomen	PRON – pronomen i kopulasetninger, jamfør seksjon 3.1.1.c.
KOMP – komparativ	REL – relativpartikkel
KOP – kopulaverbet	SG – entall
M – hankjønn	SP – suffigert pronomen
N – intetkjønn	SV – substantivverbet
NEG – nektet form	VN – verbalnomen

Kapittel 1: Innledning og problemstilling.

Eposet *Táin Bó Cúailnge*, ”*The Cattle-Raid of Cooley*,” kan med rette omtales som det mest kjente verket i den eldre irske litteraturen. At dette er tilfellet kan vi observere både i mengden forskningsmateriale som omhandler *Táin*, men også på andre områder av kulturlivet. Blant annet kan nevnes de mange referansene til karakterer fra *Táin* i diktene til William Butler Yeats; vi ser at eposet har en fremtredende plass i de mange billedbøkene som introduserer kelterne og keltisk mytologi; besøker man hovedpostkontoret i Dublin, møter man en statue av eposets hovedperson Cú Chulainn og så videre.

Handlingen i dette verket beskriver en konflikt mellom provinsene Connacht og Ulster. Denne konflikten kommer i stand når dronning Medb av Connacht finner ut at det eneste hennes mann kong Ailill har som hun ikke har maken til, er oxen Finnbenach. Det eneste dyret som kan måle seg med Finnbenach er Ulster-oksen Donn Cúailnge, og for å skaffe seg ham marsjerer Medb og Ailill inn i Ulster.

Mens dette pågår ligger kong Conchobor av Ulster og hans menn syke, og unggutten Cú Chulainn er den eneste som kan forsvare provinsen fra Connacht-hærens invasjon. Dette gjør han blant annet ved å sørge for at det kommer i stand en rekke tvekamper mellom seg selv og krigere fra Connacht, slik at hærens fremrykning stanser mens disse utkjemper. Tilslutt møtes de to hærene i et stort slag; etterpå kjemper de to oksene og dreper hverandre.

Om dette handlingsforløpet skriver Ruairí Ó hUiginn (1992:35) følgende:

”Despite its great length, the story-line of the Táin is remarkably thin. The main events would appear to be the march northwards of the Connachtmén to seize the bull, the fights at the ford, the final battle between the two armies and the fight of the two bulls. When we examine its structure we find that this length has been attained through a number of means. It contains numerous lists of people and places, scores of onomastic legends, and a long series of duels fought at fords. These add little to the action of the tale, but contribute significantly to its length.”

Denne oppgaven omhandler et av trekkene som her oppgis som årsak til eposets lengde: De ”onomastiske legendene.” Det følgende er ett av mange eksempler:

A3. *Botha* a_i *ainm in puirt_i sin úair dogénsat botha*
POSS.3SG.M navn BA sted.GEN den for lage.3PL.PRET hytte.PL

forro ann.
over.3PL der

”Det stedets navn er Botha fordi de satte opp hytter over dem der.”

Dette utdraget, som er hentet fra *Táin* i manuskriptet *Lebor na hUidre* (LU) (O’Rahilly 2003:32), er en del av beskrivelsen av Connacht-hærens reiser. Her får vi høre hvordan hæren setter opp hytter, irsk *botha*, på et sted de kommer til. Stedet blir hetende Botha på grunn av dette.

Små fortellinger av denne typen, Ó hUiginns ”onomastiske legender” (1992:35), er altså studieobjektet for denne oppgaven, men det er ikke i utgangspunktet klart hva en ”onomastisk legende” er. Videre vil jeg gi en konkret fremstilling av ett mulig svar på dette spørsmålet, før jeg går over til å eksplisere oppgavens problemstillinger.

En rekke forskere (bl.a. Carey 1988, Baumgarten 1987 og 1990, Arbuthnot 1999 og McCone 2000) bruker begrepet ”etymologi” og ”etymologisering” om slike små fortellinger som i A3. Men dette eksempelet er langt unna det vi vanligvis forbinder med en etymologi, nemlig moderne, vitenskapelige utredninger av et ords historiske opprinnelse. Er det i det hele tatt meningsfylt å bruke det samme ordet på to så vidt forskjellige områder?

Jeg mener at de irske middelaldertekstenes onomastiske fortellinger har et helt grunnleggende trekk til felles med den moderne vitenskapen: Man oppgir i begge tilfeller en forklaring på et ords opphav. Jeg mener derfor at å bruke begrepet ”etymologi” om begge områder er nyttig, fordi man dermed får frem dette fellestrekket. Men slik jeg ser det, er det viktig å huske på at det som er felles også slutter her: Både fremgangsmåten for etymologiene og formålet med å etymologisere er svært forskjellige.

Jeg regner altså med at den sentrale egenskapen ved en etymologi, fra middelalderen eller vår tid, er at den forklarer ord ved å si noe om deres opprinnelse. Jeg vil studere disse forklaringene på ord som språklige ytringer i en tekst. Det jeg dermed vil si om dem representerer foreløpige svar på spørsmål som har opptatt meg gjennom hele studiet, både på irsk og lingvistik.

For det første, hvordan er språklige ytringer – setninger – formulert? Dette spørsmålet omhandler grammatikk og syntaks: Hva er setningens ”deltakere”?

Hvordan er disse realisert, og hvordan uttrykkes forholdet mellom dem?

For det andre er jeg opptatt av hvorfor de språklige uttrykkene har den syntaksen de har. Jeg har funnet mulige svar på dette spørsmålet på mange områder både på irskfaget og i lingvistikken. Blant disse kan jeg nevne systemet i det gitte språket og betraktninger om generelle prinsipper i menneskets felles språkevne.

For det tredje er jeg opptatt av narrative tekster som helhet. Dette inkluderer blant annet spørsmål om hva som er tekstens oppbygning og om hvordan den overbringer informasjon. Andre spørsmål omhandler hvordan den bør leses, hvem som skrev den, hvorfor den ble skrevet og hvordan den har blitt behandlet siden det. Sist men ikke minst er jeg opptatt av om grammatikken i tekstens bestanddeler kan gis mulige forklaringer med referanse til slike vurderinger.

For å oppsummere: Jeg er opptatt av hvordan en språklig ytring er uttrykt, og hvorfor. Vi kan oppsummere i følgende to problemstillinger konkret hvordan jeg vil se etymologiseringene i *Táin* i lys av dette:

1) *Hovedproblemstilling 1:*

Jeg ønsker å gi en syntaktisk analyse av etymologiseringene i *Táin Bó Cúailnge*, med vekt på funksjonell struktur: Hva er setningenes grammatiske funksjoner?

2) *Hovedproblemstilling 2:*

Resultatet av første problemstilling er en analyse av etymologiernes syntaktiske struktur; jeg ønsker å studere potensielle forklaringer på denne. Jeg vil se både på språkinterne forklaringer – det irske språkssystemet, mulige prinsipper i universell grammatikk, grammatikalisering av informasjonsstrukturfunksjoner – og på språkeksterne forklaringer, hvor jeg spør om filologiske vurderinger rundt etymologiernes filosofi, formål og tekstuelle funksjoner kan si oss noe om deres syntaktiske analyse.

Disse problemstillingene fordeler seg på følgende måte utover i oppgavens kapitler: Kapittel 3 tar for seg første problemstilling, og resulterer i syntaktiske analyser av etymologiseringene i et utdrag av *Táin*. Dette kapitlet vil også ta for seg de språkinterne forklaringene jeg er ute etter i andre problemstilling: Vi vil se at det er vanskelig å gi en analyse av språket i en tekst uten referanse til vurderinger om systemet teksten befinner seg innenfor. Kapittel 4 omhandler de språkeksterne

vurderingene av etymologiseringene som nevnes i 2. problemstilling, og antyder hvordan disse kan brukes som forklaringer på den språklige analysen av etymologiseringene fra kapittel 3. Se forøvrig Newmeyer (1998:96-7) for min bruk av begrepsparet ”språkintern/-ekstern.”

Jeg ser altså en klar sammenheng mellom filologi og teoretisk lingvistikk. Dette er et av de viktigste poengene jeg ønsker å komme med i denne oppgaven: Jeg mener at en analyse basert på teoretisk lingvistikk kan belyse og bli belyst av filologiske vurderinger. Fellestrekket ved de filologiske vurderingene jeg vil ta for meg i kapittel 4, er at de alle handler om ulike sider ved en etymologisering i irsk middelalder. For å tydeliggjøre sammenhengen mellom den teoretiske, lingvistiske analysen og filologien, vil jeg derfor videre i dette kapittelet se på hva jeg mener at en etymologi er. Dette leder frem til en beskrivelse av det jeg vil kalle tre ”deltakere” i en etymologi. Jeg vil vise hvordan den lingvistiske analysen kan formuleres med utgangspunkt i disse, slik at de dermed kan brukes som bro mellom den lingvistiske analysen og de filologiske vurderingene.

Tidligere i dette kapittelet beskrev jeg hvorfor jeg regner med at en etymologi er en forklaring på et ord. I forlengelsen av dette reiser det seg naturlig et spørsmål om hva et ord er.

Det er vanlig å regne med at et ord er en språklig enhet som har to bestanddeler: Et lingvistisk uttrykk, altså en rekke med bokstaver eller lyder, og en betydning, en mental enhet hos språkbrukeren. Videre forholder ordet seg til en referent i den utenomspråklige verden – et konsept, et individ, eller liknende som ordet peker ut. Betydningen og referenten defineres ulikt avhengig av hva slags ord det er snakk om. Etymologiene i *Táin* tar for seg en bestemt type ord, nemlig egennavn. Dermed vil jeg spørre hva som kjennetegner denne typen ords betydning og referent.

Jeg vil ha som utgangspunkt at et navn ikke har betydning (Lyons 1984:219). Jeg regner med at et navns grunnleggende egenskap er at det refererer til en enhet i den utenomspråklige verden. Jeg sier altså at dette ikke skjer ved hjelp av en betydningsrelasjon men ved hjelp av en unik og arbitrær tilknytning mellom det språklige uttrykket og dets referent i en gitt ytringskontekst (Lyons 1984:214).

For å oppsummere: Jeg regner altså med at Ó hUiginns ”onomastiske legender” er ”etymologier,” at en etymologi er en forklaring på et navn, og at et navn

er et lingvistisk uttrykk uten betydning som peker ut en referent ved hjelp av en unik og arbitrær kobling mellom seg selv og referenten. På grunnlag av dette vil jeg formulere tre ”bestanddeler” i en etymologi: For det første selve navnet, som objektet for etymologiens forklaring. For det andre navnets referent, som det altså er navnets grunnleggende oppgave å peke ut. For det tredje vil jeg nevne navnets forklaring, som jeg altså regner med at det er etymologiens formål å gi.

På slutten av hver underordnede del av det språklige kapittel 3 vil jeg komme frem til analyser av forskjellige typer etymologier. Disse analysene vil deretter formuleres utfra de tre bestanddelene. Det er forskjellene mellom de ulike typene etymologier som dermed kommer frem som jeg vil prøve å belyse ved hjelp av de filologiske vurderingene jeg beskriver i kapittel 4.

Før jeg begynner på den språklige analysen i kapittel 3, er det nødvendig å gi utfyllende informasjon om etymologiseringene som empiri for en språklig og filologisk analyse: Hvilket utvalg av *Táin* vil jeg gjøre? Hvordan plasserer *Táin* seg innenfor den eldre irske litteraturen, og hvordan forholder etymologiene i *Táin* seg i forhold til etymologiene i andre verk? Hvilket lingvistisk analyseapparat vil jeg bruke for å analysere språket i etymologiene, og hvilke antagelser inneholder dette apparatet? Hvilke teoretiske valg tar jeg, og hvorfor? Dette vil jeg se på i kapittel 2.

Kapittel 2: Metode.

Jeg ønsker å gi en språklig analyse av etymologiseringene i *Táin Bó Cúailnge*, og å se på mulige forklaringer, språkinterne og –eksterne, på denne analysen. I dette kapittelet vil jeg se nærmere på to sider ved disse problemstillingene. For det første skal jeg ta for meg *Táin Bó Cúailnge* og hvilket utdrag av dette eposet jeg har valgt å bruke (seksjon 2.1.). Deretter gjør jeg rede for hvordan jeg vil behandle dette utdraget, ved å se på de grunnleggende antagelsene i den syntaktiske teorien ”Leksikalsk-funksjonell grammatikk” (LFG) (seksjon 2.2.).

2.1. Empiri.

2.1.1. Manuskripter og resensjoner av *Táin Bó Cúailnge*. Mitt utvalg.

Her vil jeg kort gå gjennom *Táins* resensjoner og de viktigste manuskriptene disse befinner seg i. Dette utgjør bakgrunnen for beskrivelsen av hvilken manuskriptversjon jeg skal forholde meg til, hva som kjennetegner denne og utvalget jeg gjør av den.

Det er vanlig å regne med tre resensjoner av *Táin*. Resensjon 1 (utgitt i O’Rahilly 2003), er bevart i fire manuskripter; *Lebor na hUidre* (LU) er det eldste av disse. Denne resensjonen er kjennetegnet av en svært episodisk handling, med mange enkeltstående hendelser som ikke ser ut til å være veldig godt integrert inn i den narrative helheten. Endel av episodene utgjør dubletter eller varianter av hverandre.

Resensjon to finner vi i 63 forskjellige manuskriptversjoner (Tristram 1994:11). Disse deles gjerne i to klasser, versjonen i *Book of Leinster* (LL) (utgitt i O’Rahilly 1967) på den ene siden, og versjonen i Stowe (O’Rahilly 1961) og manuskriptene basert på dette på den andre siden (jamfør Tristram 1994:11). Den første resensjonen er grunnlaget for den andre; innenfor resensjon to regner man med at Stowe-versjonen er en modernisering av den tapte originalen til versjonen i LL (O’Rahilly 1961:vii). Generelt fremstår resensjon to som en mye mer helhetlig fortelling enn den første, blant annet fordi mange av dublettepisodene ikke er tilstede.

Resensjon tre finnes i to manuskripter fra 14- og 1500-tallet (O’Rahilly 1961:xvi). Fortellingen er bare fragmentarisk bevart i disse manuskriptene, som er utgitt i Thurneysen (1912) og Nettla (1893/94). Se ellers innledningene i O’Rahilly

1961, 1967 og 2003 for detaljerte argumentasjonsrekker om forholdet mellom de tre resensjonene, basert hovedsaklig på variasjonene i fortellingens innhold.

Jeg vil forholde meg til versjonen av *Táin* i *Lebor na hUidre*. Best og Bergin (1929:xiv-xix) identifiserer tre skrivere, som de kaller A, M og H. A har begynt på *Táin*, men blir på et tidspunkt erstattet av M. Han fører fortellingen frem til et visst punkt i handlingen, hvor den så slutter brått. Den tredje skriveren, H, har innføydd en rekke passasjer i teksten, og Best og Bergin (1929:xvii-xviii) daterer ham til 1200-tallet. Hs innføyelser er med andre ord senere enn resten av fortellingen.

For å gjøre et utvalg av LU-*Táin* vil jeg ta utgangspunkt i James Carney (1979:67). Han påpeker at fortellingen i dette manuskriptet endrer karakter på et gitt tidspunkt, etter beskrivelsen av Cú Chulainns kamp med Fráech og Fráechs død (fra og med linje 834 hos O’Rahilly 2003). Da får vi en større forekomst av små episoder som i Carneys ord bare er av ”antikvarisk interesse” – med andre ord, episoder som danner det vi i kapittel 1 kalte onomastiske legender eller etymologiseringer.

Mitt utdrag begynner altså fra og med fortellingen om Fráechs død. Det neste spørsmålet er så hvor mye jeg skal ta for meg. På det stedet i manuskriptet hvor Fráechs død beskrives, er skriveren identifisert som M. I og med at H blir regnet som senere enn M, ser jeg det som en fordel å unngå Hs materiale. Dette er fordi jeg ønsker å unngå så mye som mulig av potensielle kilder til variasjon i etymologiseringenes språklige uttrykk som ikke har å gjøre med etymologiseringene selv. Jeg vil derfor se på *Táin* i LU fra Fráechs død og frem til Hs første innføyelse, det vil si linje 833-1544 i O’Rahilly (2003:26-48).

I dette punktet har jeg altså sett på hvordan *Táin Bó Cúailnge* er å finne i manuskriptene, og hvordan det er vanlig å regne at disse fordeler seg i resensjoner. Videre vil jeg plassere fortellingen i en større sammenheng av irske litteraturhistoriske vurderinger.

2.1.2. *Táin*s plass i den irske litterære tradisjonen: Sykluser og genrer.

Det er vanlig å forholde seg til to typer inndelinger av den eldre irske litteraturen. Her vil jeg kort se på hva som kjennetegner disse inndelingene, og hvor *Táin* plasserer seg i hver av dem.

For det første deler man gjerne opp den eldre irske litteraturen i fire sykluser: Den mytologiske syklusen, Ulstersyklusen, Fionn-syklusen og Kongesyklusen/den

historiske syklusen (se Williams og Ford 1992:15-21, 126-34, etc. og Rees og Rees 1998:26-8, etc.). *Táin Bó Cúailnge* tilhører Ulstersyklusen.

Dette er en moderne inndeling basert på handlingen i de ulike fortellingene. Som Barbra Hillers (1994:99) påpeker, så er oppfatningen om at en rekke sagaer danner en "Ulstersyklus" basert på at disse sagaene deler *locus, tempus* og *dramatis personae*.

På grunnlag av disse egenskapene kan *Táin* studeres fra ulike vinkler avhengig av hva slags formål den enkelte forsker har. Ett viktig felt er studiet av hva arkeologien kan si oss om det historiske grunnlaget for fortellingens *tempus*, ved å sammenlikne arkeologiske resultater med beskrivelsene av det fysiske miljøet og den materielle kulturen i *Táin* (se blant annet Mallory 1992b).

En annen mulig vinkling er å studere beskrivelsene av den politiske situasjonen mellom Ulster og Connacht i *Táin*, og se om dette kan ses i sammenheng med politiske forhold som var kjente og relevante for de som skrev ned *Táin*. Kelleher (1971) er et eksempel på en slik fremgangsmåte. En tredje måte å gå frem på kan eksemplifiseres av Hillers (1994), som viser hvordan persongalleriet i Ulstersyklusen er brukt bevisst som et stilistisk virkemiddel.

Den andre inndelingen av eldre irsk litteratur er basert på to lister over titler fra mellomirsk periode (utgitt av Mac Cana 1980; se også Rees og Rees 1998: kap. X-XVII). Disse titlene består av et generelt ord for en genre og et ledd i genitiv som uttrykker en deltaker i den enkelte fortellingen. Eksempler på slike genrer er blant annet *táin* "kvegdriving, kvegplyndring," *tochmarc* "forføring," *aided* "voldelig død" og *immram* "reise."

Språklig reflekteres denne strukturen i titlene av at de generelle ordene svært ofte er verbalnomen eller andre substantiv som uttrykker verbale konsepter, og de etterfølgende leddene i genitiv utgjør ofte argumenter til disse konseptene: *Tochmarc Étaine* omhandler forføringen av Étain, *Aided Chonchobair* forteller hvordan Conchobor dør og *Immram Brain* forteller om Brans sjøreise. *Táin Bó Cúailnge* omhandler plyndring eller driving av Cúailnge-kveget (se Williams og Ford 1992:51 n18).

Alwyn og Brinley Rees (1998:209-12) argumenterer for at hver type historie kan ha blitt fortalt for et spesielt formål: Historier om kvegdriving før man legger ut på en *táin*, historier om forføring ved brylluper, og så videre. Med dette som utgangspunkt kan listene over fortellinger være inndelt i genrer som et bevisst

hukommelsesgrep for historiefortelleren, som dermed enkelt kunne finne en relevant fortelling for enhver anledning.

Jeg håper med dette å ha illustrert hvordan *Táin* plasseres i et større irsk litteraturhistorisk perspektiv, og hvordan ulike måter å gjøre dette på kan gi opphav til ulike syn på fortellingen. I neste punkt er det etymologiseringene i *Táin* jeg vil se i en større sammenheng.

2.1.3. Táins etymologiseringer i et større perspektiv.

Etymologiseringer har generelt en prominent plass i eldre irsk litteratur. I dette punktet vil jeg for enkelthets skyld dele litteraturen i to deler: Fortellinger som inneholder etymologiseringer og rene samlinger av etymologier.

Ved siden av *Táin Bó Cúailnge* er *Acallamh na Senórach* kanskje den viktigste fortellingen som er rik på etymologier. *Acallamh na Senórach*, datert til ca. 1200, er en av de tidligste fortellingene om Fionn og hans menn vi har nedskrevet (Williams og Ford 1992:126-7).

I dette verket hører vi om Fionns gamle krigere Caoilte og Oisín, som reiser rundt i Irland sammen med Patrick. På veien kommer de til mange steder som har tilknytning til hendelser rundt Fionn og hans menn. Caoilte og Oisín beretter om disse hendelsene for Patrick, og om hvordan det som skjedde der ga opphav til stedets navn. Ann Dooley og Harry Roe (1999:ix) mener at stedsnavnsetymologiene både er det viktigste strukturelle virkemidlet i *Acallamh* og hovedgrunnen til at den ble skrevet, og de sammenlikner denne siden av *Acallamh* med mange scener i *Táin*. Dette er en vurdering av etymologiernes funksjon som jeg ikke vil ta stilling til her (se seksjon 4.3.), men utsagnet reflekterer det faktum at etymologiene er både svært hyppige og svært fremtredende i *Acallamh*, akkurat som i store deler av *Táin*.

Selv om etymologier ikke har noen fremtredende plass i en fortelling, så betyr ikke det at de ikke finnes i fortellingen likevel. Mange av den eldre irske litteraturens historier forklarer gjerne et eller flere navn i løpet av handlingen sin. Ett eksempel på en slik fortelling er *Echtra Conli*, som blant annet etymologiserer *aes síde*, ”den hinsidige verdens folk.” Denne etymologiseringen diskuteres i Baumgarten (1987:6-7) og Carey (1995:42-8).

Av de store samlingene av etymologier bør *Cóir Anmann* og *Dindshenchas* nevnes. *Cóir Anmann* er en samling med tolkninger av tilnavn på personer fra sen

mellomirsk periode (Arbuthnot 1999:79).

”*Dindshenchas*” er et begrep som er brukt på litt ulike måter. Cecile O’Rahilly (1961, 1967, 2003) bruker det om forklaringer på stedsnavn i *Táin*. Jeg kaller altså disse forklaringene ”etymologier.” Begrepet ”*dindshenchas*” skal jeg begrense til å gjelde de store samlingene med stedsnavnsetymologier i prosa og på vers (jfr. Williams og Ford 1997:34-5). (Delene i diktform er utgitt som *The Metrical Dindshenchas* av Edward Gwynn, opptrykk av Dublin Institute for Advanced Studies i 1991; prosadelene finnes i Stokes 1894/95.)

Dateringene av *Dindshenchas*-samlingene er usikker, men Gwynn (1991:92-113) kommer frem til ca. 1100 for resensjon 1 av *Dindshenchas* fra LL, blant annet på grunnlag av språket i prosadelene og sett i forhold til hvilke kilder de ulike etymologiene i *Dindshenchas* ser ut til å ha.

Kunnskap om stedsnavn var viktig for poetene, og Gwynn (1991:92) regner med at de ulike poetiske skolene hadde sin egen samling av stedsnavnsetymologier for det distriktet skolen holdt til i, og at det ble komponert et vers for hver etymologi som en hjelp for hukommelsen. *Dindshenchas* oppsto når noen satte seg fore å forene de separate småsamlingene. Gwynn regner med at det var de som samlet verket som også skrev oppsummeringer av diktene, som en videre huskehjelp.

Vi ser hvordan etymologier er et utbredt fenomen i eldre irsk litteratur. I tillegg er det viktig å være oppmerksom på at etymologier slett ikke er noe særirsk fenomen. Vi finner etymologier blant annet hos Ovid og Homer (Baumgarten 2004:50-3), de er utbredt i gammeltestamentet (McCone 2000:47), og behandlet som hovedtema i Platons dialog *Cratylus* (Sedley 1998), for å nevne noe.

Empirien i denne oppgaven utgjøres altså av etymologiseringer i *Táin Bó Cúailnge*. Her har jeg satt både *Táin* og dens etymologiseringer inn i en større sammenheng. I neste seksjon vil jeg se på hvilke teoretiske antagelser jeg legger til grunn for å beskrive dette.

2.2. Teori.

For å beskrive hvordan etymologiseringene i LU-*Táin* er uttrykt syntaktisk, vil jeg benytte meg av teorien som heter Leksikalsk-funksjonell grammatikk (LFG). I dette punktet vil jeg gjøre rede for de grunnleggende antagelsene i LFG. Den viktigste informasjonen å ta med seg herfra er at LFG ser på grammatikken som oppbygd av

parallele og uavhengige nivåer som står i et formelt definert forhold til hverandre. Jeg vil også se nærmere på forholdet mellom de to nivåene som vil være sentrale i analysen min: Konstituentstruktur (c-struktur) og funksjonell struktur (f-struktur). C-strukturen beskriver organiseringen av frasene i en setning, mens f-strukturen blant annet forteller hva som er setningens grammatiske funksjoner.

Som beskrevet i kapittel 1 ønsker jeg å finne forklaringer på hvordan språket er brukt i *LU-Táin*. Jeg ser på en syntaktisk teori som et verktøy for å gjøre slike forklaringer: En teori gir meg et sett med klart definerbare begreper som gjør det mulig å foreta en nøyaktig beskrivelse av en setning. Når beskrivelsen dermed springer ut av et slikt sett med begreper, blir det både klart hvordan jeg har kommet frem til beskrivelsen og hvordan den eventuelt kan kritiseres.

Med et slikt syn på en syntaktisk teori betyr det at jeg vurderer teorien på grunnlag av hvor godt den beskriver det jeg er ute etter å studere. Det andre teoretiske alternativet til LFG kunne ha vært en variant av Prinsipp- og parameterteorien.

Jeg ser på LFG som mer velegnet enn Prinsipp- og parameterteorien fordi jeg er ute etter å studere hvordan bestanddelene i en etymologisering uttrykkes som grammatiske funksjoner. Slik jeg ser det, er LFG godt egnet for dette på grunn av antagelsen om at den funksjonelle strukturen i prinsippet er uavhengig av konstituentstrukturen. Dette medfører at jeg kan snakke om syntaktiske funksjoner uten å måtte gjøre rede for detaljene i setningens trestruktur. Dette hadde ikke vært mulig i Prinsipp- og parameterteorien i og med at man der leser grammatiske funksjoner ut av trestrukturen (jamfør Baker 2001, McCloskey 2001 og Adger 2003).

LFG gir meg altså muligheten til å komme med en uavhengig analyse av etymologiseringens funksjonelle struktur. Denne analysen vil jeg dessuten bruke som utgangspunkt for å se på forholdet mellom funksjonell struktur og konstituentstruktur i språket (se seksjon 2.2.1.b. og 3.1.3.).

2.2.1. Grunnleggende antagelser.

Her vil jeg gjøre rede for LFGs syn på oppbyggingen av den universelle grammatikken, og hvilken del av denne jeg vil fokusere på.

LFG er bygget opp med det Joan Bresnan (2001:10) kaller ”*the relational design of universal grammar*.” Dette vil si at grammatikken antas å bestå av parallelle strukturer som står i definerte forhold til hverandre.

Yehuda Falk (2001:25) gir en oversikt over antatte språklige representasjonsnivåer. Syntaksen har tre nivåer: Argumentstruktur, funksjonell struktur og konstituentstruktur (a-, f- og c-struktur); av disse forholder jeg meg i hovedsak til f-struktur, men jeg vil også innom dennes forhold til c-strukturen.

I tillegg nevner Falk (2001:25) tre ikke-syntaktiske nivåer: Semantisk, fonologisk og informasjonsstruktur. Jeg vil ikke i særlig grad komme inn på disse, med unntak av at jeg diskuterer hvor skjæringspunktet ligger mellom f-struktur og informasjonsstruktur (seksjon 2.2.1.a. og 3.1.2.c.).

2.2.1.a. F-strukturens oppbygning.

For å se hvordan LFGs funksjonelle struktur er oppbygd og hva den uttrykker kan vi ta utgangspunkt i følgende eksempel, som er en forenklet f-struktur for setningen "Kari kjøpte en bok":

1)

PRED	'kjøpe < (↑SUBJ) (↑OBJ) >'		
TEMPUS	PRET		
SUBJ	PRED	'Kari'	
OBJ	PRED	'bok'	
	DEF	-	

F-strukturer beskrives som finite sett med attributter (her: PRED, TEMPUS, SUBJ, OBJ) og deres verdier ("Kari," "-", og så videre). Attributtene er et sett med symboler som betegner syntaktiske funksjoner og morfosyntaktiske kategorier, hvis nøyaktige inventar avhenger av de teoretiske antagelsene en gjør. Jeg holder meg i hovedsak til Bresnan (2001).

I den syntaktiske analysen av etymologiseringens språklige uttrykk vil jeg legge vekt på hvilke grammatiske funksjoner de ulike bestanddelene i en etymologisering realiseres som. Med en slik vinkling er attributtet PRED sentral i f-strukturen. Dettets verdi er en semantisk form ('kjøpe,' 'Kari,' og så videre), som uttrykker et leksems betydning, og eventuelt en spesifisering av hvilke grammatiske funksjoner leksemet tar: " 'kjøpe < (↑SUBJ) (↑OBJ) >'" betyr at verbet "kjøpe" subkategoriserer for de syntaktiske funksjonene subjekt og objekt.

LFGs *Completeness Condition* (Bresnan 2001:63) krever at alle funksjonene

som spesifiseres i PRED må være tilstede som attributter i den samme f-strukturen som det relevante PRED-attributtet, slik vi ser i eksempelstrukturen.

De mest sentrale grammatiske funksjonene er argumentsfunksjonene. Blandt disse regnes SUBJ, OBJ, OBJ_X (sekundære/indirekte objekter), OBL_X (obliker, altså valensbundne adverbialer) (Bresnan 2001:97); og dessuten COMP og XCOMP (Lødrup 2003:3; underordnede predikasjoner henholdsvis med og uten et realisert subjekt) og POSS ("genitivsledd"). Med unntak av de to objektsfunksjonene vil alle disse dukke opp i mine beskrivelser. I tillegg vil jeg forholde meg til ikke-argumentsfunksjonene ADJ, TOP og FOC (*adjunct*, *topic* og *focus*) (Bresnan 2001:96-7).

TOP og FOC er diskursfunksjoner. Som nevnt over, regnes informasjonsstruktur som et separat nivå uavhengig av f-struktur. TOP og FOC er ikke ment som noen fullstendig representasjon av informasjonsstrukturen, men utgjør funksjoner herfra som er blitt grammatikalisert (Bresnan 2001:97). Hva dette kan sies å innebære, kommer jeg videre inn på i seksjon 3.1.2.c.

De grammatiske funksjonene, både arguments- og ikke-argumentsfunksjoner, utgjør altså attributter i f-strukturen, og de har underordnede f-strukturer som verdier. I tillegg har også f-strukturen attributter som uttrykker morfosyntaktiske trekk, hvis verdi utgjøres av usammensatte symboler (Bresnan 2001:47), for eksempel TEMPUS og DEF (definitthet) i eksempelet over. Jeg vil ta med disse der hvor det er relevant for analysen av funksjonene.

Når jeg i kapittel 3 omtaler de grammatiske funksjonene, vil jeg i hovedsak referere til dem med ord i stedet for med symbolene som representerer dem i f-strukturen: Jeg skriver "subjekt," "oblik," "adjunkt," og så videre i stedet for SUBJ, OBL_X og ADJ.

I tillegg benytter jeg begrepene "predikere," "predikat" og "predikativ." Når jeg snakker om at et uttrykk "predikerer over" en referent, mener jeg at uttrykket gir informasjon om referenten (Löbner 2002:101).

Begrepet "predikat" er i utgangspunktet semantisk, og kan sies å bety "et uttrykk som predikerer." Når jeg bruker dette begrepet videre i oppgaven, vil jeg gi det en noe smalere betydning: Et predikat skal være et predikerende ledd hvis relasjon til det det predikerer over, uttrykkes i syntaksen ved at leddet krever et subjekt i f-strukturen. Med andre ord, når jeg snakker om et "predikat," mener jeg det leddet som fungerer som setningens PRED.

Begrepet ”predikativ” vil jeg bruke slik det tradisjonelt defineres, nemlig som et ledd som gir informasjon om subjektet eller objektet i setningen (Sveen 2000b:159). I mine data finner vi predikativer som komplement til verbet ”å være” i en attributiv setning (jmfør seksjon 3.1.1.a.). Jeg vil altså omtale disse leddene som ”predikativ” uavhengig av om de fungerer som setningens PRED.

Typiske realiseringer av et predikativ er som adjektiv eller substantiv. Et substantiv regner man gjerne at har to bruksmåter, referensiell og predikativ (Löbner 2002:106-10). Når et substantiv er brukt referensielt, er det enverdig og predikerer om sin egen referent. Når et substantiv er brukt predikativt, predikerer det over en separat argumentsterm, subjektet til ”å være” i vårt eksempel. I LFG innebærer dette at substantivet må kunne bli gitt et SUBJ.

En annen ting å påpeke i forbindelse med f-struktur, er at skillet mellom denne og c-struktur uttrykker den tradisjonelle todelingen mellom form og funksjon: De grammatiske funksjonene i f-strukturen skal ikke uttrykke c-strukturinformasjon, hverken om hvilken kategori funksjonene er realisert som eller hvor i treet de befinner seg.

Funksjonen COMP kan illustrere hvorfor informasjon om kategori ikke må blandes inn. Jeg sa over at en COMP uttrykker en underordnet predikasjon med et realisert subjekt. En COMP er typisk realisert som en leddsetning (Falk 2001:57-8), men dette betyr ikke at alle leddsetninger har funksjonen COMP. Predikater som subkategoriserer for funksjonen COMP tar som sitt andre argument et ledd som refererer til en proposisjon, som i følgende eksempel (Sveen 2000b:183):

2) Jeg vet [at hun foretrekker sval hvitvin i lyse juninetter]_{COMP}

Neste eksempel viser derimot hvordan den samme leddsetningen kan ha funksjon som subjekt:

3) [At hun foretrekker sval hvitvin i lyse juninetter,]_{SUBJ} er sant.

2.2.1.b. Korrespondanse mellom f-struktur og c-struktur.

Det andre poenget å huske på i forbindelse med grammatiske funksjoner, er at de ikke uttrykker informasjon om hvor de er realisert i treet. Denne oppgaven

omhandler irsk, som er et konfigurasjonelt språk. Dette vil blant annet si et språk hvor informasjon om hvilken grammatisk funksjon en konstituent har, ligger kodet i frasestrukturelle konfigurasjoner (Falk 2001:36 og 49-53). Disse konfigurasjonelle egenskapene ved irsk skal ikke komme til uttrykk i f-strukturen, men i mekanismene som beskriver forholdet mellom c- og f-strukturen.

For å se hvordan dette fungerer, vil jeg beskrive forholdet mellom c- og f-strukturen til den irske setningen i følgende eksempel (fra Stenson 1981:40).

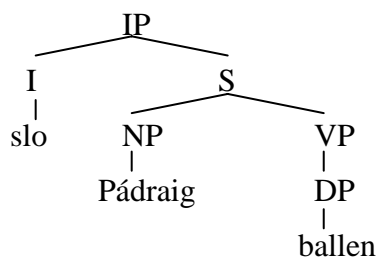
- 4) Bhuail Pádraig an liathróid.
 slå.FORT BA ball
 ”Pádraig slo ballen.”

Setningen har følgende f- og c-struktur (c-struktur jamfør Bresnan 2001:112 og 127-131 om walisisk):

- 5) F-struktur for 4)

PRED	'slå < (↑SUBJ) (↑OBJ) >'	
SUBJ	PRED 'Pádraig'	
OBJ	PRED 'ballen'	

- 6) C-struktur for 4)¹

Et gitt språks c-strukturer lisensieres av frasestrukturegler (Falk 2001:46-9). Frasestruktureglene for en ordinær irsk VSO-setning som i 4), vil være følgende:

---

¹ Som de fleste andre generative teorier beskriver LFG c-strukturer i utgangspunktet ved hjelp av X-barteorien. Denne forutsetter jeg kjent; for introduksjoner til dette, se Bresnan (2001:120-2) og Falk (2001:34-45) innenfor LFG og Carnie (2002:kap. 5) og Adger (2003:104-16) i Prinsipp- og parameterteorien. For en norsk introduksjon til X-bar-teorien og andre sider ved Prinsipp- og parameterteorien, se Åfarli og Eide (2003).

7) Frasestrukturregler for 4)-6):

$IP \rightarrow I S$

$S \rightarrow \{DP NP\} VP$

$VP \rightarrow \{DP NP\}$

Vi ser hvordan disse reglene kan ses på som en representasjon av mor-datter-forholdene i treet (Bresnan 2001:51), hvor mornoden står før pilen, og de to konstituentene som er dens døtre, følger etter.

Samsvaret mellom f-strukturen i 5) og c-strukturen i 6), kan uttrykkes ved hjelp av å utvide frasestrukturreglene med funksjonelle likninger (Bresnan 2001:50-56, Falk 2001:71-6).

8) Frasestrukturregler med funksjonelle likninger:

$IP \rightarrow \quad I \quad \quad S$
 $\quad \quad \uparrow=\downarrow \quad \quad \uparrow=\downarrow$

$S \rightarrow \quad \{DP NP\} \quad VP$
 $\quad (\uparrow SUBJ)=\downarrow \quad \uparrow=\downarrow$

$VP \rightarrow \{DP NP\}$
 $\quad (\uparrow OBJ)=\downarrow$

Likningene i disse frasestrukturreglene består av variabler med form av piler. ” $\downarrow$ ” refererer til en gitt nodes f-struktur, mens ” $\uparrow$ ” refererer til f-strukturen til denne nodens mor. Mornoden vil være noden på venstre side av pilen i frasestrukturregelen. For eksempel sier frasestrukturregelen for IP i 8) blant annet at f-strukturen til IP er den samme som f-strukturen til I. VP-regelen sier at objektet til f-strukturen som VP tilhører, blir uttrykt av f-strukturen som VPs datter samsvarer med.

Med slike likninger uttrykker frasestrukturreglene en parallell beskrivelse av f-strukturen i 5) og c-strukturen i 6) (Bresnan 2001:50-56). Utfra denne beskrivelsen kan vi nå lese hvilke c-strukturknoder som svarer til hvilke f-strukturknoder: Den overordnede f-strukturen samsvarer med I, S og VP; den underordnede f-strukturen til subjektet med NP/DP som er datter av S og f-strukturen til objektet med NP/DP som

er datter av VP.

2.2.2. Oppsummering.

Den formalismen jeg nå har gått gjennom vil jeg bruke til å analysere syntaksen i etymologiseringene. Disse analysene vil bli formalisert i f-strukturer. Som en del av ønsket om å forklare disse analysene utfra det irske språkssystemet (jamfør kapittel 1), vil jeg dessuten vise hvilke c-strukturer hver av f-strukturene samsvarer med, for å se om det på den måten trer frem noen generelle trekk ved irsk grammatikk.

Kapittel 3: Lingvistiske vurderinger.

I dette kapittelet vil jeg ta for meg første problemstilling i oppgaven, som omhandler hvordan etymologiseringene i *Táin Bó Cúailnge* uttrykkes syntaktisk. Jeg deler etymologiseringene inn etter om de uttrykkes med en onomastisk kommentar eller ikke, hvor jeg med ”onomastisk kommentar” mener en setning hvor en fortellerstemme bryter inn i handlingen for å si noe om et navn (jamfør Baumgarten 1987:3). Jeg finner to typer onomastiske kommentarer, en med kopulaverbet og en med substantivverbet som hovedverb. Disse tar jeg for meg i seksjon 3.1. I seksjon 3.3. ser jeg på etymologiseringer uten onomastiske kommentarer. Seksjon 3.2. tar for seg etymologiseringer med forkortelsen *.i.*, *id est*, som befinner seg i skjæringspunktet mellom seksjon 3.1. og 3.3. (se nedenfor).

Seksjon 3.1. inneholder detaljerte, syntaktiske analyser av de språklige ytringene som de onomastiske kommentarene utgjør. Som nevnt i kapittel 1 gjør jeg dette med referanse til ulike språkinterne forklaringer ved at jeg tar for meg ulike betraktninger om språk generelt og konkret om det irske språkssystemet. Denne analysen skal deretter formuleres i lys av de tre ”bestanddelene” i en etymologisering jeg kom frem til i kapittel 1: Navnet etymologiseringen forklarer, navnets referent og etymologiseringens forklaring på navnet.

Seksjon 3.2. og 3.3. behandler empiri som i langt mindre grad har et definerbart syntaktisk uttrykk. Jeg ser derfor ikke behov for å se på generelle språklige betraktninger i disse punktene. I stedet trekker jeg på analysen fra punkt 1 for å se hvordan etymologiseringer uten onomastiske kommentarer kan beskrives syntaktisk. Vi vil se at dette ikke gir noe veldig godt resultat, og at disse etymologiseringene ikke kan forstås skikkelig uten vurderingene som kommer i kapittel 4.

3.1. Etymologiseringer med onomastiske kommentarer.

Jeg vil dele inn disse etymologiseringene etter hva som er hovedverbet i de onomastiske kommentarene. I mitt utdrag forekommer det to verb: Kopula (seksjon 3.1.1.) og substantivverbet (seksjon 3.1.2.) I tillegg finner vi onomastiske kommentarer med forkortelsen *.i.* ”*id est.*” Disse behandles i punkt 1.3.

I sine artikler om etymologiseringer opererer Rolf Baumgarten med et skille

mellom implisitte etymologiseringer og etymologiseringer som har en formell konklusjon. De sistnevnte vil jeg omtale som eksplisitte. Han sier at disse ”eksplisitte” etymologiseringene kjenntegnes av en onomastisk kommentar som kan realiseres på ulike måter. Av mulige realiseringer nevner Baumgarten (1987:3, 1990:116 og 2004:64) blant annet de tre typene setninger jeg har funnet i mitt utdrag, altså med kopula, substantivverbet, og *.i.* .

Når vi kommer til det punktet at vi kan oppsummere de onomastiske kommentarenes syntaktiske analyser, vil vi se at dette synet bør nyanseres: En etymologisering kan være implisitt selv om den uttrykkes med en onomastisk kommentar.

3.1.1. Onomastiske kommentarer med kopula.

3.1.1.a. Ekvativ eller attributiv?

John Lyons (1968:388-90) tar utgangspunkt i det logiske skillet mellom eksistensielle og predikative/kopulative funksjoner av verbet ”å være.” Den siste gruppen deler han videre inn i ekvative, attributive og lokative setninger. Dette kan oppsummeres i følgende tabell:

1) Tabell over funksjoner av ”å være”:

eksistensiell	predikativ/kopulativ		
	ekvativ	attributiv	lokativ

I dette punktet vil vi se at det er et åpent spørsmål om setninger med det irske kopulaverbet uttrykker ekvative eller attributive setninger. De to andre kategoriene, lokative og eksistensielle setninger, er relevante for det andre irske verbet for ”å være,” nemlig substantivverbet. Det tar jeg for meg i seksjon 3.1.2.a.

Skillet mellom ekvativ og attributiv kan illustreres av følgende setninger:

- 2) Morgenstjernen er aftenstjernen. (ekvativ)
- 3) Kari er en bokorm. (attributiv)

Eksempel 2 (en klassiker fra filosofien; se bl.a. Lyons 1984:197-201 for diskusjon), kan sies å bestå av to referensielle ledd. Deres betydning er forskjellig, men setningen forteller oss at deres referanse er det samme, altså at den stjernen vi ser på himmelen om morgenen er den samme som den vi kan observere på himmelen om kvelden. At det i begge tilfeller egentlig er snakk om planeten Venus og ikke noen stjerne i det hele tatt, er ikke relevant i denne sammenhengen.

Dette står i motsetning til eksempel 3, som vi skal regne med at består av et referensielt ledd, subjektet *Kari*, og et ikke-referensielt, predikativt ledd *en bokorm*, som utsier om Kari at hun er glad i å lese bøker.

Problemet med å skille mellom attributive og ekvative setninger oppstår når vi har setninger med to defintte substantivfraser som i eksempel 4:

4) Den jenta der er skuespilleren jeg snakket om.

Denne setningen kan analyseres som både ekvativ og attributiv: Dersom den er ekvativ, utsies det om de to refererende leddene *den jenta der* og *skuespilleren jeg snakket om* at det er snakk om én og samme jente, det vil si at leddene har samme referanse. Dersom setningen ses på som attributiv, så vil referenten til leddet *den jenta der* få tillagt egenskapen av å være den skuespilleren jeg snakket om. Vi ser at dette skillet ikke kommer grammatisk til uttrykk, slik at setningen i 4) er flertydig mellom disse lesningene.

De onomastiske kommentarene med det irske kopulaverbet som hovedverb er nettopp slike flertydige setninger med to defintte substantivfraser. Jeg har som utgangspunkt at disse setningene er attributive; jeg viser hvordan og hvilke konsekvenser dette får i seksjon 3.1.1.c.

3.1.1.b.. Introduksjon av empirien.

Her vil jeg introdusere de onomastiske kommentarene uttrykt med kopulaverbet. Disse setningene er flertydige mellom ekvativ og attributiv lesning slik jeg beskrev tidligere. I neste seksjon går jeg over til å si hvordan jeg vil løse denne flertydigheten ved å definere dem som attributive.

Jeg har funnet elleve onomastiske kommentarer med kopulaverbet i utdraget mitt (kategori A i vedlegget). Disse kan på strukturelt grunnlag deles inn i tre grupper:

Gruppe I: Kanoniske kopulasetninger.

A1. *Síd Fraích ainm in tsída sin íarom.*
navn BA alvebolig.GEN den heretter/deretter

”Den alveboligens navn er Síd Fraích heretter/deretter.”

Denne gruppen, representert av A1, kan sies å ha følgende generelle struktur:

5) (kopulaform) [et stedsnavn] [”navn” [et ord for en landskapsformasjon]_{GENITIV}]

Kopulaverbet er ikke uttrykt i noen av disse setningene; dersom det hadde vært tilstede, hadde vi funnet det først i setningen. På andre plass følger stedsnavnet som etymologien omhandler. Merk at denne frasen ikke er brukt som navnet på et sted, men som navnet på et navn (jamfør Ahlqvist 1971-2:273 og seksjon 3.1.1.c.): Det vi har i for eksempel frasen *Síd Fraích*, er et substantiv som refererer til et navn men som i denne sammenhengen er brukt predikativt, det vil si ikke-referensielt, jamfør seksjon 2.2.1.a. og 3.1.1.a.

Det siste leddet i setningen har substantivet *ainm*, ”navn,” som kjerne. Denne modifieres av et ord bøydd i genitiv som uttrykker et gitt punkt i landskapet, ”alvehaug” i vårt eksempel.

Gruppe to har samme struktur som i 5), men genitivsordet i siste ledd er pronominalisert og kommer som possessivt pronomen foran substantivet *ainm*:

Gruppe II: Pronominalisert genitivsledd i subjektet.

A6. *Nach airm trá i Cuib in ro sáidi Medb echfleisc,*
ethvert sted PART i i PERF plante.3SG.PRET hestepisk

is Bile Medba a ainm.
KOP.3SG.PRES POSS.3SG.M navn

”Hvert sted i Cuib hvor Medb plantet hestepisken sin, dets navn er Bile Medba.”

Alle eksemplene i gruppe en og to har samme struktur. Dette gjelder derimot ikke for gruppe tre. Her finner vi tre ulike strukturer; felles for dem alle er at leddet

som kommer umiddelbart etter kopula, stedsnavnet, er pronominalisert.

Gruppe III: Pronominalisert predikativsledd.

- A8. *Iss ed_i ainm in tíre in robáte*
KOP.3SG.PRES PRON navn BA område.GEN i drukne.3PL.PRET.REL

[*Clúain Carpat*]_i.

”Navnet på området hvor de druknet er Clúain Carpat.”

- A9. *Iss ed ainm in puirt sin úair doringset líassu*
KOP.3SG.PRES det navn BA sted.GEN det for lage.3PL.PERF innhegning.PL

fora lóegu and eter Chúalngiu 7 Conailliu.
over.POSS.3PL kalv.PL der mellom og

”Det stedets navn er dét fordi de hadde laget innhegninger over kalvene sine der mellom Cúailnge og Conaille.”

- A11. [*Áth Fraích*]_i *iss ed_i ainm ind átha sin co bráth.*
KOP.3SG.PRES det navn BA vadested.GEN det til Dommedag

”Det vadestedets navn er Áth Fraích for evig.”

Dette pronomenet er koreferent med et stedsnavn; den innbyrdes variasjonen i gruppe tre baserer seg på hvor dette stedsnavnet er realisert i strukturen. I eksempel A9 har stedsnavnet en funksjon i setningen umiddelbart før, og refereres derfor til med et pronomen i den onomastiske kommentaren. I eksempel A8 er stedsnavnet realisert helt sist i kopulasetningen, mens det er satt foran kopulaformen i eksempel A11.

Som nevnt vil jeg behandle disse setningene som attributive kopulasetninger. Dette innebærer altså at vi har et ikke-referensielt ledd, predikativet, som utsier noe om subjektet, som er referensielt. Men hvordan kan vi avgjøre hvilket ledd som er subjektet og hvilket som er predikativet? Som overskriftene på setningskategoriene viser, vil jeg regne det første leddet som predikativet og det andre leddet som subjektet. Videre vil jeg beskrive hvordan jeg kommer frem til denne analysen og hvordan den kan formaliseres.

3.1.1.c. Syntaktisk analyse: Attributiv predikasjon.

Skillet mellom ekvative og attributive setninger slik jeg definerte det i seksjon

3.1.1.a., gikk ut på følgende: Begge setningstypene består av to argumenter. I en ekvativ setning er begge disse leddene referensielle, og det konstateres identitet mellom deres referenter. En attributiv setning har ett referensielt ledd, subjektet, og ett ikke-referensielt ledd, predikativet. Predikativet uttrykker en egenskap som utsies om subjektet.

Jeg vil altså ha som utgangspunkt at de eksplisitte etymologiseringene med kopulaverbet er attributive setninger. Som nevnt er det vanskelig å definere syntaktiske kriterier for å skille mellom ekvative og attributive setninger. Når jeg velger å analysere setningene i mine data som attributive, så styrer dette hvordan jeg sier at en etymologiserings tre bestanddeler uttrykkes i kopulasetningene (se seksjon 3.1.1.e.). En ekvativ analyse ville derimot gitt en annen forståelse. Slik jeg ser det, vil et studie av de onomastiske kommentarenes informasjonsstruktur kunne være et argument for den ene eller den andre analysen. Jeg skisserer en mulig fremgangsmåte for dette i 3.1.1.d.

En attributiv kopulasetning har altså to argumenter, et subjekt og et predikativ. I tillegg må vi regne at setningen har et predikat. Vi har tre alternativer vi kan regne med at fyller denne funksjonen: Kopulamorfemet, det leddet vi hittil har kalt predikativet eller et abstrakt predikat.

Jeg vil innlede med å se på hva jeg regner som setningens predikat og hvorfor. Videre ser jeg på hvilken argumentsfunksjon hvert av leddene i setningen har, og hvordan disse står i relasjon til predikatet. Deretter tar jeg for meg setningenes adjunker.

På denne måten kommer jeg frem til en syntaktisk analyse av disse onomastiske kommentarene; jeg avslutter med å bruke denne til å begynne å svare på første hovedproblemstilling om hvordan de tre bestanddelene i en etymologisering uttrykkes syntaktisk.

Predikatet, argumentene og relasjoner mellom dem.

Som nevnt vil jeg altså begynne med å se på hva jeg vil regne med som predikatet i en eldre irsk kopulasetning. Jeg tar utgangspunkt i Mary Dalrymple et al. (2004). De skisserer tre mulige analyser for kopulakonstruksjoner i ulike språk. Disse analysene kan representeres ved de ulike PRED-funksjonene de beskriver.

- 6) PRED 'være < (↑XCOMP)> (↑SUBJ)'
- 7) PRED 'være < (↑SUBJ) (↑PREDLINK)>'
- 8) PRED 'å-være-[et substantiv/adjektiv] < (↑SUBJ) >'

I både punkt 6 og 7 er kopulaverbet tilstede i f-strukturen. I 6) analyseres kopulaverbet som et løftingsverb, semantisk enverdig men strukturelt toverdig: Det selekterer ett tematisk argument med funksjonen XCOMP og et strukturelt subjekt som vil dele struktur med subjektet til XCOMP-leddet via funksjonell kontroll.

I 7) ses kopulaverbet på som toverdig både semantisk og syntaktisk, og subkategoriserer for to tematiske ledd med funksjonene SUBJ og PREDLINK. Den sistnevnte er ikke en standard grammatisk funksjon, men er hentet fra Dalrymple et al. (2004). Den representerer et predikativ som ikke selv subkategoriserer for et subjekt.

I 8) er ikke kopulaverbet tilstede i setningen. I stedet ses det ene leddet – det jeg over kaller predikativet – som det syntaktiske hodet i setningen, som krever et eget subjekt.

For å avgjøre hvilken av analysene i 6)-8) jeg mener er riktig for eldre irsk, vil jeg se nærmere på ulike egenskaper ved det irske kopulaverbet: Dets bøyingsformer, prosodiske egenskaper, ortografi i manuskriptene og mulighetene for å utelate det.

Det gammelirske paradigmet er delt inn etter tempus og modus (Thurneysen 1998:483-92): Vi har to presensformer, indikativ og konjunktiv. I fortidsformene skilles det mellom fortid konjunktiv og preteritum+imperfektum indikativ. I tillegg ser vi futurum, en delvis attestert annen futurum og imperativ. De fleste av disse formene går sammen med ulike partikler (nektings- og spørrepartikler og subjunksjoner).

Hver av kategoriene i paradigmet har bøyde former som er distinkte for de fleste kombinasjoner av person og tall, selv om det allerede her er sammenfall i noen grad. LU-*Táin* har spor av utviklingen fra gammelirsk til det helt analytiske moderne kopulaverbet, men det er ikke mye som har skjedd her siden den gammelirske perioden, jamfør Sheila Falconer (1955:128-30): Personbøyning er fremdeles hovedregelen.

I følge Rudolph Thurneysen (1998:494) utelates kopulaverbet ofte, og særlig i tredje person indikativ. Videre sier han at dette skjer regelmessig i spørresetninger i entall, men at det ellers kun skjer i hovedsetninger. Vi ser med andre ord at kopula

først og fremst kan utelates i de umarkerte tilfellene: I tredje person men ikke i første og andre og i hovedsetninger men ikke i underordnede setninger, hvor kopulamorfemet altså smelter sammen med subjunksjonene som markerer typen underordnet setning.²

I behandlingen av ortografi trekker Thurneysen (1998:24-5) frem manuskriptenes karakteristiske tendens til å sammenskrive ord som er tilknyttet samme trykkfall og som i Thurneysens ord har ”*a close syntactic connection with each other.*” Dette vises blant annet når subjunksjoner og eventuelle pronomen affigert til disse skrives med etterfølgende verb, når bestemt artikkel og eventuelle possessiver skrives med det påfølgende substantivet og når kopula skrives med det etterfølgende predikativet.

Et sammensatt verb er et verb som består av et proklitisk preverb og en stamme. De sammensatte verbenes form kalles ”deuteroton” når de ikke etterfølger verbalpartikler. Da faller trykket etter preverbet, på første stavelse i stammen. Dette er parallelt med hva som skjer når et usammensatt verb etterfølger en verbalpartikkel, hvor trykket faller på første stavelse i verbstammen og ikke på partikkelen.

Kim McCone (1996:211) trekker frem at gruppen kopula+predikat har sterke paralleller til verb med partikler foran og til sammensatte verb i deuteroton form. Disse parallellene har i hovedsak å gjøre med trykkfallet, som Thurneysen også påpeker, men også blant annet med muligheten for infigerte personlige pronomen mellom kopula og predikativet.

Vi ser altså at den gammelirske kopulaen har større likheter med proklitiske elementer som partikler og artikler enn med ”vanlige” verb, på tross av at den er personbøyd. Det er slike vurderinger som får Anders Ahlqvist (1971-2:271) til å se på det moderne irske kopulaverbet ikke som et verb, men som en partikkel som danner verb. Dette belegger han med kopulaens egenskaper, som at den alltid er trykksvak, at den ofte kan utelates og at den aldri forekommer alene, selv i ellipsekonstekster hvor vanlige verb forekommer på egen hånd (270).

Hva vil det egentlig si at kopula er en partikkel som danner verb? Vi kan se

---

² Jeg er i tvil om dette er en tilstrekkelig beskrivelse av betingelsene for når man kan utelate kopulaverbet. Kan dette for eksempel forklare at kopulaverbet i de onomastiske kommentarene er tilstede i alle eksemplene i gruppe 3, hvor det altså etterfølges av et pronomen, men ikke i noen av eksemplene i de to andre gruppene, hvor det ville ha blitt etterfulgt av et substantiv?

det slik at kopulamorfemet dermed har som funksjon å la det etterfølgende elementet fungere som PRED i setningen (se også Chung og McCloskey 1987:197 for denne tolkningen). Med andre ord: Jeg ønsker å si at det gammelirske kopulaverbet, dersom det er tilstede, kun bidrar til f-strukturen med trekk som finittet og setningstype, i tillegg til at det realiserer subjektsargumentet dersom dette er pronominalt. F-strukturens predikat blir dermed predikativet, det første argumentet i setningen. Dette tilsvarer analysen i 8), gjentatt her som 9), som jeg vil ha som utgangspunkt når jeg går videre og ser på hva dette får å si for analysen av argumentene i de eksplisitte etymologiseringene.

9) PRED 'å-være-[et substantiv/adjektiv] < (↑SUBJ) >'

Denne analysen innebærer at jeg ser på det irske kopulamorfemet som en type komplementator, uten noen rolle i setningens funksjonelle struktur (jamfør også Carnie og Harley 1994).

Jeg vil påpeke at dette er en analyse som uttrykker kopulaverbets attributive funksjon. Vi vil se i seksjon 3.1.2.c. at kopulaverbet har en helt annen funksjon i analysen av utbrytingssetningene, og dermed en helt annen f-strukturanalyse.

Denne analysen kan vi så anvende på de nevnte eksemplene. Som nevnt har jeg delt kopulakommentarene i tre grupper. Eksempel A1 og A6 er hentet fra de to første gruppene: A1 illustrerer gruppe 1, de kanoniske setningene, mens eksempel A6 eksemplifiserer gruppe 2s setninger med pronominalisert genitivsledd i subjektet. Jeg begynner med å gi en analyse av gruppe 1 og 2, siden jeg ser det slik at disse har samme struktur. Denne vil jeg deretter utvide til også å gjelde gruppe 3.

A1. *Síd Fraích ainm in tsída sin íarom.*
 navn BA alvebolig.GEN den heretter/deretter
 ”Den alveboligens navn er Síð Fraích heretter/deretter.”

A6. *Nach airm trá i Cuib in ro sáidi Medb echfleisc,*
 ethvert sted PART i i PERF plante.3SG.PRET hestepisk
is Bile Medba a ainm.
 KOP.3SG.PRES POSS.3SG.M navn
 ”Hvert sted i Cuib hvor Medb plantet hestepisken sin, dets navn er Bile Medba.”

Jeg har som utgangspunkt at det er stedsnavnet i disse setningene som er predikativet; i analysens LFG-terminologi vil dette si at stedsnavnet er den overordnede f-strukturens PRED, som subkategoriserer for subjektene *ainm in tsída sin* og *a ainm*. Dette er forøvrig i tråd med DIL (1998:411, 301) og Thurneysen (1998:475-6 og 492) som begge regner med at hovedregelen for kopulasetninger er leddstillingen predikativ+subjekt.

Disse antagelsene gir opphav til følgende forenklete f-struktur for kopulasetningene i gruppe 1 (eksempel A1). Jeg ser bort fra tempus og annet som ikke er direkte relatert til problematikken rundt setningens grammatiske funksjoner.

10)

PRED	'være-[et gitt navn]	< (↑SUBJ) >		
SUBJ	PRED	'navn < (↑ POSS) >'		
	POSS	PRED '[et gitt sted]'		

I gruppe 2 (eksempel A6) vil subjektets funksjon POSS se slik ut:

11) POSS | PRED 'PRO_i'|

Som nevnt har setningene i gruppe 3 tre ulike strukturer, eksemplifisert i A8-9 og A11:

Gruppe III: Pronominalisert predikativsledd.

A8. *Iss ed_i ainm in tíre in robáte*
 KOP.3SG.PRES PRON navn BA område.GEN i drukne.3PL.PRET
 [*Clúain Carpat*]_i.

”Navnet på området hvor de druknet er Clúain Carpat.”

A9. *Iss ed ainm in puirt sin úair doringset líassu*
 KOP.3SG.PRES det navn BA sted.GEN det for lage.3PL.PERF innhegning.PL
fora lóegu and eter Chúalngiu 7 Conailliu.
 over.POSS.3PL kalv.PL der mellom og

”Det stedets navn er dét fordi de hadde laget innhegninger over kalvene sine der mellom Cúailnge og Conaille.”

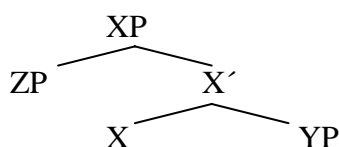

gæliske kopulasetning (339, deres eks. 43):

- 12) 'S e Calum an tidsear
KOP PRON BA lærer
"Calum er læreren."

Adger og Ramchand befinner seg innenfor Prinsipp- og parameterteorien. De følger denne teoriens hypotese om at utdeling av tematiske roller skjer i en bestemt frasestrukturkonfigurasjon som utgjør setningens kjerne. De tar utgangspunkt i følgende X-bar-struktur som kjerne i eksempel 12 (2003:352):

13)

De regner med at det skotske kopulamorfemet utgjør et hode av kategorien Pred, slik at XP i 13) omtales som PredP. De sier videre at komplementet til Pred (ZP) uttrykker en egenskap, og at funksjonen til Pred er å konstatere at denne egenskapen gjelder for referenten til leddet i spesifikatorposisjonen (YP).

I LFG-terminologi ser vi at de regner med en analyse som den vi så i 7), gjentatt her som 14), hvor kopula subkategoriserer for et subjekt og en lukket predikativsfunksjon:

14) PRED 'være < (↑SUBJ) (↑PREDLINK)>'

I eksempel 12 er komplementet det pronominale leddet *e*. Leddet *an tidsear*, "læreren," ses på som høyreadjungert. Dets funksjon er å identifisere referansen til leddet *e* med eksplisitt lingvistisk materiale. Komplementet til Pred er navnet *Calum*. Med andre ord: Morfemet *e* uttrykker en egenskap som blir eksplisert av adjunkten *an tidsear*. Denne egenskapen tillegges referenten til leddet *Calum* i kraft av de to leddenes frasestrukturelle, og dermed tematiske, relasjon til hodet Pred.

For så å komme tilbake til eksempel A8:

A8. *Iss ed_i ainm in tíre in robáte*
 KOP.3SG.PRES PRON navn BA område.GEN i drukne.3PL.PRET
 [*Clúain Carpat*]_i.

”Navnet på området hvor de druknet er Clúain Carpat.”

Basert på Adger og Ramchands antagelser slik jeg har skissert dem over, vil jeg regne med at *ed* er den overordnede f-strukturens PRED, som tar som sitt subjekt *ainm in tíre in robáte*. Navnet *Clúain Carpat* ser jeg på som høyreadjungert.

Eksempel A11 vil jeg analysere på samme måte, ved å si at *ed* er setningens PRED, og tar *ainm ind átha sin* som subjekt, mens stedsnavnet er adjungert.

A11. [*Áth Fraích*]_i *iss ed_i ainm ind átha sin co bráth.*
 KOP.3SG.PRES det navn BA vadedsted.GEN det til Dommedag

”Det vadedstedets navn er Áth Fraích for evig.”

Dette gir opphav til følgende generelle f-struktur for gruppe 3.

15)

PRED 'være- <i>pro</i> _i < (↑SUBJ) >		
SUBJ PRED 'navn < (↑POSS) >'		
POSS PRED '[et gitt sted]'		

I setning A9 er pronomenet bundet til stedsnavnet i forrige setning. I A8 og A11 vil f-strukturen inkludere følgende adjunkt, som er bundet til pronomenet over:

16) | ADJ {PRED '[et gitt navn]'_i'}

Som nevnt er ikke dette en uproblematisk analyse. Intuisjonen bak denne analysen er at leddstillingen kopula+predikativ+subjekt gjelder for alle typer irske kopulasetninger, både de som er uten pronomen i gruppe 1 og 2, gruppe 3s setninger med pronomen og utbrytingssetninger (seksjon 3.1.2.c.). Problemet med en slik analyse er at det innebærer å si at pronomenet i gruppe 3 utgjør setningens PRED og at det dermed tar et SUBJ.³

---

³ Adger og Ramchand (2003) får ikke dette problemet fordi de regner med at kopulamorfemet er setningens predikat.

Intuisjonen om at alle kopulasetninger har samme leddstilling innebærer å si at leddene som analyseres med samme funksjon også oppfører seg på samme måte. Å kalle pronomenene i gruppe 3 for predikativer sier dermed at pronomenene utsier noe om subjektet. Det er dette jeg har ønsket å få frem ved å la pronomenet være PRED i f-strukturen i 15), på tross av problemet ved en slik analyse.

Det er karakteristisk for pronominaliserte predikativer at de ikke kan vise til noe i den ikke-språklige verden men må være bundet til en lingvistisk koreferent (Lødrup 1994:306). I alle setningene i gruppe tre er pronomenet bundet til et slikt ledd.

Jeg ønsker altså si at pronomenet i disse setningene utsier noe om subjektet, og som jeg har nevnt blir hva som utsies spesifisert av pronomenets koreferent (jamfør Adger og Ramchand 2003). Dette kan sies å innebære at kopulasetningene i gruppe tre oppfører seg syntaktisk som om pronomenet var erstattet med det koreferente leddet (Lødrup 1994:308). Én mulig løsning på problemet blir dermed å si at vi har en prosess i f-strukturen som nettopp gjør dette (Lødrup 1994:309).

Det ligger utenfor denne oppgavens omfang å skulle avgjøre om denne eller andre løsninger fungerer best. Det viktige her er intuisjonen om at pronomenet utsier noe om subjektet. Det er denne intuisjonen som forteller noe om hva etymologiseringene i *Táin* uttrykker og ikke de nøyaktige teoretiske mekanismene som implementerer den. F-strukturen i 15) illustrerer denne intuisjonen, og jeg har derfor valgt å la den stå selv om den er problematisk.

Til slutt vil jeg ta for meg et spørsmål ved gruppe 3 vi hittil ikke har sett på: Hvorfor forekommer dette pronomenet så lite i mine eksempler? Som nevnt er det en fast regel at kopulasetninger med definitivt predikativ må ha et slikt pronomen etter kopulaverbet på moderne irsk. Det dukker ofte opp allerede i Milan-glossene, som dateres til 800-tallet (Thurneysen 1998:5,492), så hva skyldes det at vi ser det så lite i utdraget fra *Lebor na hUidre*?

Dette spørsmålet har flere sider: Er det et generelt trekk ved kopulasetningene i *Táin* i LU at dette pronomenet er lite tilstede? Med andre ord, er dette en bevisst språklig arkaisering i denne *Táin*-versjonen? Eller er det slik at pronomenet er mindre vanlig i kopulasetninger som uttrykker etymologiseringer enn i andre setninger med kopula?

Svaret på dette spørsmålet vil nok en gang kreve større undersøkelser av de eldre irske tekstene enn denne oppgavens omfang tillater. Jeg vil i stedet ta for meg en

mulig løsning hos Ahlqvist (1971-2). Dette gjør jeg fordi hans vurderinger involverer egennavn, og derfor har potensiale til å si noe om etymologiseringens språklige uttrykk.

Ahlqvist (1971-2:273) sier at egennavn i visse tilfeller kan brukes som predikativer i kopulasetninger uten at dette pronomenet er tilstede. Han ser dette i sammenheng med at egennavn kan brukes både som navn for en person, et sted, etc. og som et navn for navnet selv (jamfør seksjon 3.1.1.b. over).

Ahlqvist henviser til McCawley (1970:139) for engelske eksempler på det samme. McCawleys eksempler er følgende:

17) They called their son Fafnir, which is a ridiculous name.

18) * They called their son Fafnir, who is a ridiculous name.

I disse setningene er *Fafnir* brukt som et navn på et navn og ikke på en person, noe som derfor betyr at det er påkrevd med *which* i stedet for *who*. Men dersom det er slik at det å ha et egennavn som et definitivt predikativ i en kopulasetning med to defintte ledd kan gjøre at det ikke er tilstede noe pronomen etter kopulaformen, mener jeg at dette ikke er sammenliknbart med de engelske eksemplene i 17) og 18). Den engelske variasjonen mellom *who* og *which* er basert på om det relativiserte leddet refererer til en person (*who*) eller ikke (*which*). Fraværet av det irske pronomenet er derimot i såfall bare knyttet til om predikativet er et egennavn som refererer til et navn.

Det hyppige fraværet av pronomenet i onomastiske kommentarer med kopula kan dermed forklares med at setningene inkluderer et navn som er brukt med referanse til navnet og ikke til en utenomspråklig referent. Fraværet av pronomenet blir dermed sett på som et veldig snevert grammatisk fenomen som er nært knyttet til hva de onomastiske kommentarene uttrykker.

Oppsummering av kopulakommentarenes syntaktiske struktur.

Vi har sett at følgende f-struktur utgjør den grunnleggende analysen av eksplisitte etymologiseringer med kopula:

19)

PRED	'være-[et gitt navn]	< (↑SUBJ) >		
SUBJ	PRED	'navn < (↑POSS) >'		
	POSS	PRED '[et gitt sted]'		

Gruppe 2 og 3 utviser variasjoner over dette: I gruppe 2 er PRED-verdien til subjektets POSS-funksjon pronominal; i gruppe 3 er den overordnede f-strukturens PRED pronominal, og koreferent med en adjunkt i to av eksemplene.

Kopulaetymologiseringene inneholder også en rekke andre adjunkter, nemlig adverbfraser som uttrykker tid og årsak. Disse vil jeg ta for meg i konklusjonen i seksjon 3.1.1.e. Her vil jeg begynne å gi et svar på oppgavens første problemstilling, ved å se på hvordan de tre bestanddelene jeg definerte i en etymologisering uttrykkes i syntaksen til onomastiske kommentarer med kopula. Men først vil jeg i neste seksjon antyde problemstillinger rundt kopulasetningenes informasjonsstruktur.

3.1.1.d. Kopulakonstruksjonenes informasjonsstruktur.

Det er en forholdsvis utbredt oppfatning om at kopulasetninger har viktige informasjonsstrukturelle egenskaper (se for eksempel Mikkelsen 2004 og Stenson 1981:105-110). Her vil jeg skissere hva denne oppfatningen går ut på og hvordan den plasserer seg i forhold til mine tidligere antagelser om forholdet mellom informasjonsstruktur og den funksjonelle strukturen.

Jeg vil ta utgangspunkt i Nancy Stenson (1981:105) for å se hva kopulasetningenes informasjonsstruktur omhandler. Hun definerer predikativet i en kopulasetning som det leddet som uttrykker setningens fokus eller nye informasjon, uavhengig av dette leddets plassering i leddstillingen.

Når vi på denne måten sier at alle kopulasetninger har et fokusledd, så befinner vi oss innenfor informasjonsstruktur i betydningen i-struktur, som et separat nivå fra f-strukturen. Denne betydningen av "fokus" kan etter min mening ikke beskrives med f-strukturfunksjonen FOC. Denne funksjonen ville blitt meningsløs dersom vi skulle si at den var tilstede for eksempel i alle kopulasetninger. I stedet ser jeg det slik at ledd med funksjonen FOC er markert som ny informasjon ved hjelp av bestemte grammatiske konstruksjoner. Et eksempel på dette er utbrytingskonstruksjonen, som jeg behandler i seksjon 3.1.2.c.

I-struktur faller dermed utenfor denne oppgaven, hvis lingvistiske hovedformål er å studere etymologiseringens syntaks med vekt på deres funksjonelle struktur. Jeg nøyer meg derfor med å påpeke at et detaljert studium av i-strukturen til de onomastiske kommentarene for eksempel i tråd med Lambrecht (1996) vil kunne bidra mye til vår forståelse av etymologiseringene i *Táin*.

Å studere kopulakommentarenes informasjonsstruktur vil også kunne underbygge min analyse av dem som attributive og ikke ekvative kopulasetninger, jamfør seksjon 3.1.1.a og c. En observerbar forskjell i informasjonsstruktur mellom de to setningstypene kan formuleres ved å si at i attributive setninger utgjør predikativet ny/kjent informasjon (jamfør Stenson 1981), mens begge leddene kan ses på som kjente i en ekvativ setning (Dyvik 1979:7).

3.1.1.e. Konklusjon: Etymologiseringens syntaktiske struktur.

I seksjon 3.1.1.c. redegjorde jeg for en analyse som sa at onomastiske kommentarer med kopula uttrykker en attributiv predikasjon. Her vil jeg begynne med å se på adjunktene som forekommer i kopulasetningene. Jeg vil vise hvordan de forklarer predikasjonen i tid eller begrunner den. Deretter oppsummerer jeg det syntaktiske uttrykket til disse onomastiske kommentarene.

Som nevnt kommer alle de onomastiske kommentarene rett før eller rett etter en beskrivelse av en hendelse. Vi har sett at kopulaverbet i denne kommentaren uttrykker en predikasjon som utsier hva navnet til en landskapsformasjon er. Vedleggets eksempler A1, A2, A4 og A11 forekommer med tidsadverb som på ulike måter knytter denne predikasjonen i tid til den nevnte hendelsen.

A3, A5 og A9 har ikke tidsadverb men adverbielle leddsetninger innledet av subjunksjonen *úair* ”fordi.” Disse leddsetningene beskriver en hendelse som ved hjelp av subjunksjonen oppgis som forklaring på kopulasetningens predikasjon om navnet. A6-8 og A10 er uten adverb.

I kapittel 1 definerte jeg en etymologisering som en forklaring på et navn. Jeg regnet med at etymologiseringen har tre bestanddeler: For det første, navnet, som forklaringens objekt, deretter navnets referent, og for det tredje, etymologiseringens forklaring på navnet.

Nå kan vi se kopulaetymologiseringens syntaktiske struktur i lys av disse deltakerne. Jeg regnet med følgende generelle f-struktur for

kopulaetymologiseringene:

20)

PRED	'være-[et gitt navn]	< (↑SUBJ) >		
SUBJ	PRED	'navn < (↑POSS) >'		
	POSS	PRED '[et gitt sted]'		

Vi ser altså at setningens predikat utgjøres av stedsnavnet. Dennes PRED-verdi utgjør navnet, etymologiseringens forklaringsobjekt. Setningens subjekt har en betydning som kan generaliseres som "et gitt steds navn." Vi ser dermed hvordan den attributive predikasjonen utsier om navnets referent – "et gitt sted" – hva dette navnet er. Den tredje deltakeren, etymologiseringens forklaring, er uttrykt som en adjunkt. Denne adjunkten består av ulike typer tids- eller årsaksadverb i de forskjellige eksemplene. Disse adverbene refererer til en hendelse i fortellingen. Ved at adjunktene på ulike måter knytter predikasjonen til hendelsen, ser jeg det slik at vi har en implikasjon om at hendelsen utgjør navnets forklaring.

I seksjon 3.1.2. vil jeg på samme måte som her ta for meg hvordan de tre deltakerne er uttrykt i de onomastiske kommentarene med substantivverbet. Vi vil se at syntaksen, og dermed relasjonene mellom deltakerne, er helt annerledes enn her. Vurderingen av de tre deltakernes forskjellige relasjoner til hverandre i disse to uttrykksmåtene vil gi opphav til et klarere syn på hva en eksplisitt etymologisering er (3.1.4.).

3.1.2. Substantivverbet.

3.1.2.a.. Introduksjon.

I seksjon 3.1.1.a. ga jeg en oversikt over ulike funksjoner av konseptet "å være," gjentatt her i tabellen i 21):

21) Tabell over funksjoner av "å være":

eksistensiell	predikativ/kopulativ		
	ekvativ	Attributiv	lokativ

Vi så hvordan skillet mellom den ekvative og den attributive funksjonen var relevant for setninger med det irske kopulaverbet. Som innledning til å analysere de onomastiske kommentarene med substantivverbet, vil jeg i dette punktet se på skillet mellom eksistensielle og lokative setninger i forhold til dette verbet. Slik får vi satt substantivverbet inn i den større sammenhengen som ekvative og attributive kopulasetninger også er en del av. For å oppnå dette, vil jeg ta utgangspunkt i hva Lyons (1968) og Freeze (1992) sier om begrepene ”eksistensiell” og ”lokativ.”

For å se på hva Lyons (1968:388-90) sier om eksistensielle og lokative setninger, kan vi ta utgangspunkt i følgende av hans eksempler:

- 22) There are lions in Africa.
- 23) There is a book on the table.
- 24) Coffee will be here in a moment.
- 25) There will be coffee here in a moment.

Lyons (1965:389-90) gir to argumenter for at eksempel 22 i motsetning eksempel 23 kan kalles en eksistensiell setning: For det første kan setningen i 22) parafaseres med et verb tilsvarende ”å finnes,” noe som ikke er mulig i 23). For det andre mener han at det lokative leddet i er en adjunkt i 22) i motsetning til i 23), siden 23) ikke kan stå uten dette leddet. På dette grunnlaget argumenterer han altså for at 22) er eksistensiell og 23) lokativ.

Videre påpeker Lyons (1968:390) at det er en strukturell likhet mellom eksempel 22 og 23, og han antyder følgende om hva disse likhetene innebærer: ”*The assertion that something exists, or existed, requires 'complementation' with a locative (or temporal) expression before it can be interpreted.*” Med andre ord, en eksistensiell setning kan ses på som implisitt lokativ (eller temporal). Lyons er også inne på at det er liten eller ingen betydningsforskjell mellom setninger som kalles lokative og eksistensielle. Dette eksemplifiserer han med eksempel 24) og 25), hvor 24) kan regnes som lokativ og 25) som eksistensiell.

En annen analyse i samme retning som Lyons (1968:389-90) er Ray Freezes artikkel ”Existentials and other locatives” (1992). Hovedpoenget i denne artikkelen er å vise hvordan eksistensielle og lokative setninger som de i eksempel 26 og 27 har samme underliggende struktur. Denne strukturen utvider han til å gjelde også for

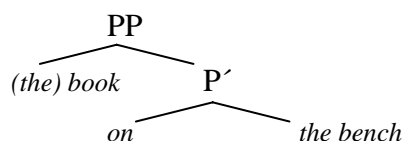
setninger som uttrykker ”å ha,” dette vil jeg i det følgende for enkelthets skyld se bort fra.

26) There is a book on the bench.

27) The book is on the bench.

Freeze (1992:558) regner med at setningene i 26) og 27) består av samme predikat og samme argumenter, ordnet i samme underliggende struktur. Predikatet i begge tilfeller er en preposisjon, som utgjør hodet i en PP. Komplementet til preposisjonen er en NP med rollen lokasjon, ”*the bench*,” mens spesifikatoren i denne frasen er et argument med rollen *theme*,⁴ henholdsvis *a book* og *the book* i våre eksempler. Denne strukturen er illustrert i 28):

28) Freezes (1992) grunnstruktur for eksempel 26 og 27.

Verbet ”å være” blir i følge denne analysen et løftingsverb. Vi vil se at skillet mellom eksistensielle og lokative setninger i følge Freeze ligger i hvilket ledd som fyller dette verbets subjekts plass.

Hver av de to setningene i eksempel 26 og 27 er altså derivert fra denne underliggende abstrakte strukturen. Hovedmekanismen som skaper forskjeller i leddstilling mellom de to typene setninger, er en definitthetseffekt (Freeze 1992: 553, 557, 559, 592, etc.). Dersom *theme*-leddet er definit, flytter det til subjekts plass, og vi får en lokativ struktur. Dette illustreres altså i eksempel 27, hvor *the book* er subjekt. Et indefinitt *theme*-ledd kan også bli subjekt i en lokativ setning, slik vi ser i setningen i 24), men Freeze (1992:557) er uklar på hvilken mekanisme som ligger bak dette.

I en eksistensiell setning vil *theme*-leddet alltid være indefinitt (557), og det blir stående på sin opprinnelige plass. I eksempel 26 fylles subjekts plassen i stedet av

---

⁴ Her har jeg valgt å bruke det engelske begrepet fordi det ikke finnes noe etablert norsk alternativ. Jamfør Sveen (2000a:66), som på samme måte skriver på norsk om den tematiske rollen ”*experiencer*.”

et lokativt ekspletivpronomen *there* (se Freeze 1992:574-5). En annen mulighet er at vi får konstruksjonen som kalles ”lokativ inversjon,” hvor det lokative leddet flytter opp på subjektsplassen (555).

I følge Freeze (1992) kjennetegnes altså de lokative og eksistensielle setningenes realisering av hvordan subjektsplassen blir fylt: En lokativ setning har *theme*-leddet som subjekt; dette kan være enten definitt eller indefinit. I en eksistensiell setning vil *theme*-leddet ikke bli subjekt, og det vil alltid være indefinit.

Freeze (1992:557) sier ellers følgende om forholdet mellom tematisk struktur og realisert leddstilling: ”*From a syntactic point of view, the predicate locative and the existential are equivalent. Functionally, of course, there are important differences, reflected in the functional (traditional) labels given to the two derived surface structures.*” Med andre ord, lokative og eksistensielle setninger ses altså på som ulike realiseringer av ekvivalent syntaks, og disse ulike realiseringene sies å gi opphav til funksjonelle forskjeller.

Freeze (1992) kommer aldri nærmere inn på hva disse forskjellene kan omhandle. Én mulighet er å se det i lys av Lødrup (1999), som argumenterer for at leddet *a book* i 26) er realisert på objektsplass fordi det har funksjonen ”presenteringsfokus.” Dette kan sies å innebære at leddet er ny informasjon, som det er problematisk å realisere på subjektsplass fordi denne posisjonen er assosiert med kjent informasjon som man ønsker å predikere noe over.

Vi ser med andre ord at det er vanskelig å presisere forskjeller mellom ”lokative” og ”eksistensielle” setninger i forhold til både struktur, funksjon og betydning. Dette blir enda tydeligere når vi kommer til eldre irsk. På samme måte som Freeze (1992:580-1) viser for skotsk-gælisk har ikke irske setninger med substantiv verbet noen definitthetsrestriksjon som den som ble sagt å gi opphav til forskjellene i leddstilling mellom 26) og 27): Et *theme*-ledd blir realisert på subjektsplass, umiddelbart etter verbet, uavhengig av leddets definitthet. Dette gjør det enda mer problematisk å skulle skille mellom grammatiske uttrykk av ”eksistens” og ”lokasjon.”

Nå har jeg fullført det jeg begynte på i seksjon 3.1.1.a. om kopulaverbet: Å sette de to irske verbene for ”å være” inn i en generell sammenheng som tok for seg de ulike konseptene dette verbet generelt uttrykker. Jeg regnet med at de onomastiske kommentarene med kopula konkret utgjorde attributive og ikke ekvative setninger. Noe slikt skille har det ikke vært mulig å gi for substantiv verbet. Jeg vil ta

utgangspunkt i at de onomastiske kommentarene med substantivverbet har det Freeze (1992) regner som de to argumentene i både ekvative og lokative setninger: Et *theme*-ledd og et lokativt ledd. I neste punkt vil jeg se på hvordan vi kan analysere disse argumentenes grammatiske funksjoner i lys av generelle betraktninger rundt det irske substantivverbet.

3.1.2.b. Syntaktisk analyse: Substantivverbets predikasjon.

Jeg har funnet tretten onomastiske kommentarer med substantivverbet i mitt utdrag av LU. Disse utgjør kategori B i tillegget, og kan eksemplifiseres med følgende setning:

B3. *Is*   *de*   *atá*   *Loch Reóin.*
KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N   SV.3SG.PRES

”Det er fra det at navnet Loch Reóin kommer. / Det er på grunn av det at navnet Loch Reóin finnes.”

Disse onomastiske kommentarene er uttrykt ved hjelp av en konstruksjon som kalles utbryting, som gir biklausal struktur. Seksjon 3.1.2.c. tar for seg denne konstruksjonen. Som vi vil se der, er det kopula som er hovedverbet i den overordnede setningen. Dette verbet tar to argumenter, et subjekt, uttrykt som en leddsetning, og et predikativ.

Hovedverbet i leddsetningen er *atá*, tredje person entall av substantivverbet. Det er dette verbet som deler ut de tematiske rollene i setningen B3. Dette punktet vil omhandle de syntaktiske funksjonene disse rollene realiseres som, mens seksjon 3.1.2.c. altså tar for seg kopulaverbets bidrag til strukturen.

Subjektet til substantivverbet i leddsetningen er frasen *Loch Reóin*, som realiserer *theme*-rollen. På samme måte som vi så i kopulasetningene, fungerer heller ikke her navnet som et stedsnavn, men som et substantiv med referanse til et stedsnavn.

I tillegg har setningen en preposisjonsfrase *de*. Denne er plassert foran substantivverbet ved hjelp av en utbrytingskonstruksjon med kopulaverbet *is*. Jeg vil regne med at substantivverbet deler ut lokasjonsrollen til det pronominalt argumentet

i denne frasen.⁵

Spørsmålet videre er hvilken syntaktisk funksjon frasen *de* har i setningen. Som vi husker, så regnet Freeze (1992) med at det var preposisjonen som delte ut rollene “*theme*” og “lokasjon,” mens verbet “å være” ble regnet som et løftingsverb. Videre vil jeg se på om dette kan regnes som den riktige strukturen også for irsk, eller om det finnes en annen analyse som passer bedre i lys av betraktninger rundt det irske substantiv verbet.

Joan Bresnan (2001:275-80) regner med at en preposisjonsfrase i komplementposisjon kan ha tre forskjellige strukturer. For det første kan preposisjonen være en desemantisert, grammatisk markør. Et typisk eksempel på dette er det oblike argumentet til verbet “å gi” i en setning som “Kari ga en rose til Per,” hvor *til* i frasen *til Per* er selektert av verbet for å uttrykke at “Per” har rollen som mottaker av givningen. Denne muligheten kan vi umiddelbart utelukke for eksempel B3: Det er selvsagt ikke noe inherent i substantiv verbet som uttrykker en frasteds- eller årsaksrelasjon til lokasjonsargumentet.

Neste mulighet tilsvare Freezes analyse (1992). Da ses preposisjonen på som PRED i en XCOMP, med *Loch Reóin* som subjekt og det pronominale leddet som objekt. Freeze (1992) regnet verbet “å være” – substantiv verbet i vårt eksempel – som et løftingsverb. Dette analysen innebærer å si at substantiv verbet subkategoriserer for ett tematisk ledd, en XCOMP, og et ikke-tematisk subjekt som har felles f-struktur med XCOMP-subjektet. Denne strukturdelingen markeres med den kurvede linjen i f-strukturen i 29).

Den tredje muligheten ser på preposisjonsfrasen som et oblikt argument til substantiv verbet. Dermed sier vi at substantiv verbet er toverdig, og selekterer et *theme*-ledd i tillegg til det oblike argumentet.

De to siste mulighetene har følgende f-strukturer:

---

⁵ To av eksemplene i denne kategorien i vedlegget, B8 og B10, inneholder i tillegg til *de* en annen preposisjonsfrase som også bør ses på som valensbundet. Oppgavens omfang har ikke tillatt meg å gå inn på hvordan disse leddene bør ses på i forhold til den generelle analysen av de onomastiske kommentarene med substantiv verbet.

29) F-struktur for B3 med preposisjonsfrasen som XCOMP.

PRED	'være < (↑XCOMP)> (↑SUBJ)'	
SUBJ	PRED '[et navn]'	
XCOMP	PRED 'fra < (↑SUBJ), (↑OBJ) >'	
	SUBJ	
	OBJ	
	PRED 'pro'	

30) F-struktur for B3 med preposisjonsfrasen som et oblikt argument til verbet.

PRED	'være < (↑SUBJ), (↑OBL _{de}) >'	
SUBJ	PRED '[et navn]'	
OBL _{de}	PRED 'fra < (↑OBJ) >'	
	OBJ	
	PRED 'pro'	

Ved å sammenlikne disse strukturene går det klart frem at forskjellen mellom disse to analysene ligger i hvordan forholdet mellom de to argumentene SUBJ (*theme*-argumentet) og OBJ (lokasjonsargumentet) er regulert. Ved å se på substantiv verbet kan vi komme frem til hvilken av disse to analysene som er best egnet for det irske materialet: Har dette verbet semantisk innhold nok til å uttrykke relasjonen mellom de to argumentene på egenhånd (strukturen i 30)? Eller bidrar ikke substantiv verbet med annet enn finitthet/tempus til preposisjonens predikasjon over argumentene (strukturen i 29)?

For å svare på dette, vil jeg ta utgangspunkt i Gearóid Mac Eoin (2002:135), som sier følgende om substantiv verbet: *"This expresses absolute existence, in which case it is usually followed by an 'there', or existence in a particular state, condition or position, when it is followed by a prepositional phrase or adverb."* Slik jeg leser dette, sier Mac Eoin at substantiv verbet kan forekomme uten en lokativfrase når det uttrykker absolutt eksistens. Med "absolutt eksistens" forstår jeg eksistens som ikke er forankret i tid, sted eller liknende. Dette har vi eksemplifisert i 31) (fra Ó Máille 1912:61-2):

31) *is follus dún tra as riagoldu leosom nad mbíet cid int*
 KOP klar for.1PL PART KOP regelmessig.KOMP med.3PL at.NEG SV PART BA
superlati huare nad mbiat na compariti
 superlativ.PL fordi NEG SV BA komparativ.PL

"Det er klart for oss at det er mer regelmessig med dem at superlativene ikke engang vil finnes fordi komparativene ikke eksisterer."

I dette eksempelet har vi to forekomster av substantivverbet (*nad*) *mbíet* og (*nad*) *mbiat*. I begge tilfeller har det et *theme*-ledd som subjekt, *int superlati* og *na compariti*, men det står uten noe komplement. Dermed kan vi ikke annet enn å regne med at subjektene i disse setningene er tematiske argumenter til verbet, som derfor ikke kan regnes som løftingsverb.

Den neste setningen (fra Ó Máille 1912:62) er nok et eksempel hvor det uttrykkes "absolutt eksistens," men her er komplementet et adverb *and*:

32) *ataat alaaile interiecta AND it coitchena do cach ceniul*
 SV noen interjeksjoner *and* KOP felles for hver nasjon

"Det er noen interjeksjoner som er felles for hver nasjon."

Frasen *and* har grunnbetydning som dativformen av preposisjonen *i* "i" i tredje person entall hankjønn/nøytrum (Thurneysen 1998:275). I tillegg kan den fungere som en adverbfrase med betydningen "der" (DIL 1998:374, 5). Det er uklart hvor mye av denne betydningen som er tilstede når frasen står som komplement til substantivverbet i et eksempel som 32). Jeg mener at *and* i 32) kan ses på som en ekspletiv lokativfrase, sammenliknbart med den engelske *there* som vi så i eksempel 26) (seksjon 3.1.2.a.), som også er lokativ i opprinnelse (Freeze 1992:574-5). Se forøvrig eksempel A9 i vedlegget, hvor *and* har funksjon som et adverb.

Gitt at *and* er en ekspletiv frase, kan vi heller ikke her regne med noe annet enn at subjektet i 32) er tematisk til substantivverbet. For å få en parallell analyse av 31), 32) og B3 (gjentatt nedenfor), ønsker jeg å si at substantivverbet i alle tre setningstypene subkategoriserer for et tematisk subjekt.

B3. *Is de atá Loch Reóin.*
 KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N SV.3SG.PRES

"Det er fra det at navnet Loch Reóin kommer. / Det er på grunn av det at navnet Loch Reóin finnes."

Videre vil jeg regne med at hovedregelen er at dette verbet er semantisk og syntaktisk toverdig slik vi ser i B3 (jamfør Mac Eoin 2002:135). Derfor vil verbet subkategorisere for et ekspletivt komplement *and* dersom det er semantisk enverdig (eksempel 32). Bare unntaksvis kan det realisere en enverdig struktur som i 31).

For å oppsummere: Jeg vil regne med at substantivverbet uttrykker en realisering av den tematiske strukturen til lokasjon/eksistens på irsk. Vi har sett at denne strukturen har to argumenter hos Freeze (1992), et *theme*-argument og et lokasjonsargument. På irsk vil jeg se det slik at disse argumentene realiseres som et subjekt og en oblik til substantivverbet. Dette gjøres på tre måter, avhengig av hvordan argumentene er tilstede. Dersom vi bare har et *theme*-ledd, kan substantivverbet unntaksvis ha en PRED som i 33) (eksempel 31). Hovedregelen i dette tilfellet er en PRED som i 34), hvor det subkategoriseres for en ekspletiv oblik (eksempel 32). Når det er tilstede et ledd med rollen ”lokasjon,” realiseres dette som en tematisk oblik, uttrykt i 35) (eksempel B4).

33) PRED 'å være < (↑SUBJ) >'

34) PRED 'å være < (↑SUBJ) > (↑OBL_x)'

35) PRED 'å være < (↑SUBJ) (↑OBL_x) >'

Jeg vil altså regne med at substantivverbet har den siste PRED-verdien i de onomastiske kommentarene med dette som hovedverb. I neste punkt vil vi se hva utbrytingskonstruksjonen bidrar med til disse kommentarene, før vi går over til å gi nok et del svar på første hovedproblemstilling om hvordan de tre bestanddelene i en etymologisering uttrykkes syntaktisk med substantivverbet.

3.1.2.c. Utbrytingskonstruksjonen.

I de to forrige seksjonene har jeg tatt for meg et eksempel på en onomastisk kommentar med substantivverbet (B3 nedenfor), og jeg viste hvilke relasjoner substantivverbet og dets to argumenter har til hverandre. Denne relasjonen utgjør bare én side ved denne typen onomastiske kommentarer. Leddsetningen hvor substantivverbet fyller PRED-funksjonen, står som én konstituent i det jeg vil kalle utbrytingskonstruksjonen. Dette vil vi se er en biklausal konstruksjon. Videre tar jeg for meg denne konstruksjonens bidrag til etymologiseringene med substantivverbet.

B3. *Is*   *de*   *atá*   *Loch Reóin.*
 KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N   SV.3SG.PRES

”Det er fra det at navnet Loch Reóin kommer. / Det er på grunn av det at

navnet Loch Reóin finnes.”

Vi ser i eksempel B3 at utbrytingskonstruksjonen har følgende tre konstituenten: For det første, kopulamorfemet, som innleder setningen. For det andre, frasen *de*, som jeg vil kalle for fokusfrasen. Denne frasen fyller funksjonen OBL_{de} for substantivverbet. Den tredje konstituenten i utbrytingskonstruksjonen er en leddsetning, hvor substantivverbet er hovedverb. Denne inneholder subjektet *Loch Reóin*.

Hvordan bør så denne konstruksjonen analyseres? Slik jeg ser det, har utbrytingskonstruksjonen en rent informasjonsstrukturell funksjon (Lambrecht 2001): Den skal markere grammatisk at fokuskonstituenten utgjør fokus/ny informasjon i setningen. Denne konstituenten får dermed tematisk rolle fra substantivverbet og informasjonsstruktur-rolle fra kopulaverbet.

Jeg beskrev i kapittel 2 (seksjon 2.2.1.) hvordan jeg regner med at f-struktur og i(nformasjons)-struktur utgjør to parallelle men separate nivåer, og at f-strukturens funksjoner TOP og FOC representerer funksjoner fra i-strukturen som er grammatikalisert. Utbrytingskonstruksjonen ser jeg på som et klassisk eksempel på hvordan dette fungerer, som vi vil se senere i denne seksjonen.

Jeg vil regne med at en utbrytingssetning består av to proposisjoner i informasjonsstrukturen (Lambrecht 2001:473-8; jeg forenkler noe): En presupposisjon, som uttrykker kjent informasjon, og en påstand, som uttrykker ny informasjon. Fokusfrasen har som oppgave å skille disse to proposisjonene fra hverandre, og er det elementet som gjør at påstanden er i stand til å uttrykke ny informasjon. Det markeres grammatisk at fokuskonstituenten har en slik funksjon ved å tilskrive den diskursfunksjonen FOC i f-strukturen. Videre vil jeg se på hvordan jeg vil regne med at dette gjøres.

Vi husker fra punkt 3.1.1.c. og behandlingen av eksplisitte etymologiseringer med kopula at jeg regnet med at leddstillingen i en kopulasetning er kopulamorfem+predikativ+subjekt. Jeg vil regne med akkurat det samme her, nemlig at leddsetningen er kopulaens subjekt og fokuskonstituenten dets predikativ.

Utbrytingskonstruksjonens f-struktur blir dermed seende ut som følger. Det er uklart for meg hva predikativens grammatiske funksjon bør kalles; jeg har valgt å kalle den “PREDLINK,” jamfør Dalrymple et al. 2004.

36)

PRED	'være < (↑ SUBJ) (↑ PREDLINK) >		
SUBJ	PRED 'være < (↑SUBJ) (↑OBL _{de}) >'		
	SUBJ PRED '[et navn]'		
	OBL _{de}		
PREDLINK	PRED 'fra < (↑OBJ) >'		
	OBJ PRED 'pro'		
FOC			

Vi ser at f-strukturen til subjektet er den samme som den jeg ga i 31) som analyse av substantivverbets predikasjon. Jeg vil ellers i utgangspunktet påpeke to ting i 36) som jeg vil utdype videre: For det første sier jeg i 36) at både subjektsfunksjonen og PREDLINK-funksjonen er subkategorisert for av kopulaverbet. Hva uttrykker denne relasjonen? For det andre vil jeg se på hvordan jeg beskriver at fokuskonstituenten har funksjon som fokus. Dette blir deretter utgangspunktet for å behandle denne konstituentens relasjon til leddsetningen og dennes PRED-funksjon.

Utbyggingssatninger reiser generelt mange uløste problemer, både i tradisjonell og generativ syntaktisk analyse, og det er vanskelig å finne materiale som behandler denne konstruksjonen. For å se hva relasjonen mellom subjektet og PREDLINK-funksjonen i en utbyggingssatning innebærer, vil jeg ta utgangspunkt i Helge Dyvik (1979). Dette er en upublisert artikkel som gir en forholdsvis utradisjonell analyse. Jeg har likevel valgt å bruke den fordi den ønsker å si noe generelt om utbyggingssatninger, noe som gjør den velegnet til bruk også på det irske materialet.

Dyvik (1979:44) argumenterer for at leddsetningen er utbyggingssatningens semantiske subjekt, og refererer til en situasjon som er gitt eller allerede kjent i konteksten. Det predikative leddet predikerer om denne situasjonen at den har en deltaker. Med andre ord gir PREDLINK-funksjonen informasjon om at den kjente situasjonen som subjektet refererer til, har en deltaker som ikke er kjent.

Jeg ser det slik at det er denne predikasjonsrelasjonen som gir opphav til utbyggingskonstruksjonens informasjonsstrukturelle egenskaper som skissert over. Jeg sa at utbyggingskonstruksjonen uttrykker to proposisjoner. For det første, en presupposisjon, med en uspesifisert deltaker, som er kjent informasjon. Denne situasjonen uttrykkes altså av leddsetningen, konstruksjonens semantiske subjekt. Kopulaverbets predikasjonsrelasjon uttrykker påstanden, det nye eller informative i setningen. Påstanden identifiserer det uspesifiserte i situasjonen med

fokuskonstituenten.

Jeg regner altså med at utbrytingssetninger har samme leddstilling som attributive kopulasetninger, det vil si verb+predikativ+subjekt. Forskjellen mellom disse setningstypene ligger i det predikative leddets natur. I en attributiv setning analyserte jeg dette leddet som f-strukturens overordnede PRED, som subkategoriserer for en subjektsfunksjon. Kopula ble sagt å bidra med finittet, informasjon om setningstype og så videre.

Slik jeg ser det uttrykker denne predikasjonsrelasjonen den inherente muligheten substantiv (og adjektiv) har til å predikere over et separat argument. I kontrast til dette står predikasjonsrelasjonen i utbrytingssetningen. Her tar kopula et hvilket som helst ledd som predikativ, uavhengig av dets egen evne til predikering. Kopula predikerer over subjektet, leddsetningen, at predikativet er en deltaker i situasjonen som leddsetningen refererer til.

Forskjellene i forholdet mellom c-struktur og f-struktur i attributive kopulasetninger og utbrytingssetninger blir redegjort for i seksjon 3.1.3.

Å analysere en utbrytingssetning som bestående av konstituentene kopula+predikativ+subjekt forklarer et viktig trekk ved de irske utbrytingssetningene: Hvorfor de ikke har ekspletive subjekter. Dette underbygger etter min mening at Dyviks analyse (1979) er velegnet i denne sammenhengen.

Det irske språket har utviklet seg fra gammelirskens fullstendige *pro*-drop og til den moderne irske situasjonen, hvor hvilke former som har *pro*-drop varierer fra dialekt til dialekt og paradigme til paradigme (se Ó Siadhail 1989). Vi kan se det slik at utbrytingskonstruksjonen ikke har fått noen ekspletiv i løpet av denne utviklingen fordi det semantiske subjektet fyller den strukturelle subjektsplassen. Dette står i motsetning til norske utbrytingssetninger som i 37) (fra Dyvik 1979:44). Her er en ekspletiv påkrevd på det norske språkets strukturelle subjektsplass. Denne plassen er enten foran verbet, eller på første plass etter verbet dersom vi benytter oss av V2 for å plassere en annen konstituent enn subjektet foran verbet slik vi ser i 38).

37) Det er retten som har innkalt til møtet.

38) Retten er det som har innkalt til møtet.

Moderne irsk har fått pronomen med ekspletiv-karakteristika i andre typer konstruksjoner enn med kopula, blant annet med med referanse til vær og tid

(eksempel 39 og 40, fra Ó Dónaill 1992:1068) og i ekstraponeringskonstruksjoner. Her varierer det mellom dialektene og de ulike verbtypene når vi har en ekspletiv tilstede (se Ó Síadhail 1989:270-5, eksempel 41 og 42 herfra).

39) *Tá sé ag cur go trom*
SV EKSP PART putte.VN PART tung

“Det regner kraftig.”

40) *Bhí sé mall san oíche*
SV EKSP sen i.BA natt

“Det var sent på natten.”

41) *Breathnaíonn sé go bhfuil sé sásta.*
se-ut-til EKSP at SV han fornøyd

“Det ser ut til at han er fornøyd.”

42) *D'éirigh liom é a dhéanamh*
lykkes med.1SG det PART gjøre.VN

“Det lyktes meg å gjøre det.”

James McCloskey (2001:159) argumenterer, blant annet på grunnlag av strukturer som i 42), at irsk ikke har noe krav til et strukturelt subjekt. Det er uklart for meg hvordan han vil gjøre rede for 39-41) i dette perspektivet, men det er egentlig ikke relevant her. Som vi har sett regner jeg med at kopulasetninger har en annen generell struktur enn andre irske setningers grunnleggende VSO-leddstilling. Spørsmålet om fravær av en forventet ekspletiv i for eksempel en setning som 42), har å gjøre med i hvilken grad og eventuelt hvordan VSO-leddstillingen har mulighet for å være uten et subjekt. Dette er vurderinger som bør være uavhengig av mangelen på ekspletiver i utbrytingssetninger med kopula, hvor vi altså har sett at den strukturelle subjektsplassen kommer på tredje plass.

Det andre trekket ved utbrytingssetninger som vår analyse bør gjøre rede for, er hva kopulaverbet samsvarbøyes med. Vi forventer at det kongruerer med subjektet, altså leddsetningen, slik vi ser i attributive kopulasetninger (Thurneysen 1998:228-9). Dette oppfylles i forhold til personbøying: Kopulaverbet er i tredje person i utbrytingssetninger (Thurneysen 1998:254 og 327, Greene 1958:108).

Det jeg derimot ikke kan forklare, er at kopulaverbet bøyes i tall i samsvar med PREDLINK-funksjonen dersom denne er uttrykt som et pronomen i tredje person flertall (Thurneysen 1998:254 og Greene 1958:108). Dette ser vi i følgende eksempel (fra Thurneysen 1998:254):

43) *It sib ata chomarpi*
KOP.3PL dere KOP arving.PL
“Det er dere som er arvinger.”

Nå gjenstår det to spørsmål om utbrytingssetningene, som begge omhandler fokuskonstituenten. For det første, hvordan blir den assosiert med den grammatiske diskursfunksjonen FOC? For det andre, hvordan beskrives dens forhold til PRED-funksjonen i leddsetningen?

Jeg vil ha som utgangspunkt den vanlige beskrivelsen av hvordan et ledd blir assosiert med en grammatikalisert diskursfunksjon, som går ut på at en diskursfunksjon lisensieres med en funksjonell likning på en gitt c-strukturposisjon (Falk 2001:150, King og Zaenen 2004:2). I seksjon 3.1.3. beskriver jeg hvordan dette vil bli seende ut for de irske utbrytingssetningene.

Det diskuteres også andre måter å gjøre dette på; se blant annet King og Zaenen (2004), som antyder at enkelte predikater kan subkategorisere for diskursfunksjonene.

Nå har vi altså sett på kopulaverbet i utbrytingskonstruksjonen, og hvilket forhold det har til sine to argumenter, predikativet/fokusfrasen og subjektet. Da gjenstår det å se på fokusfrasens forhold til leddsetningen.

Jeg har regnet med at fokusfrasen har funksjonen PREDLINK til kopulaverbet. I seksjon 3.1.2.b. så vi at den er selektert som OBL_{de} av substantivverbet. Det følger av disse analysene at forholdet mellom fokusfrasen og leddsetningen baserer seg på strukturdeling. Dette innebærer at den samme underordnede f-strukturen fyller en grammatisk funksjon til to forskjellige PRED-funksjoner. Dette er markert med de kurvede linjene i f-strukturen i 36), hvor vi altså ser at *de* har funksjon som PREDLINK til kopulaverbet og som OBL_{de} til substantivverbet i tillegg til å være FOC i utbrytingssetningen.

En slik analyse av fokuskonstituentens forhold til leddsetningen har som fordel at vi blir i stand til å gi en parallell analyse for utbrytingskonstruksjonen og hv-spørsmål (jamfør Falk 2001:149-51 om hv-spørsmål). På moderne irsk er det vanlig å regne med at enkelte spørreord uttrykker kopula underforstått. Dette gjelder blant annet *cá* “hvor” og *cé* “hvem,” i tillegg til en rekke sammensetninger med *cé* i betydningen “hvilken,” blant annet *cén uair*, “hvilken tid,” i.e. “når,” *cén áit* “hvor”

(“hvilket sted”) og *cén fáth* “hvorfor” (“hvilken grunn”). Dette innebærer at setninger med slike spørreord kan analyseres som utbrytninger (The Christian Brothers 2002:113), slik vi ser i eksempel 45. Jeg er usikker på hvordan situasjonen er på gammelirsk, men regner med at det samme er tilfelle også der, se Thurneysen (1998:286-90).

Følgende eksempler illustrerer altså den parallelle strukturen til moderne irske utbrytninger og spørresetninger (fra henholdsvis The Christian Brothers 2002:125 og Ó Siadhail 2000:58):

44) *Is é Seán a chuaigh go Doire inné*
 KOP PRON   PART dra   til   igår

“Det er Seán som dro til Derry igår.”

45) *Cén bhean a bhí anseo inné?*
 hvilken.KOP.BA   kvinne PART var her   igår

“Hvilken kvinne / hvem (er det som) var her igår?”

Avstanden mellom de to PRED-funksjonene som spørreleddet/fokuskonstituenten er et argument til, er i teorien ubegrenset (Lødrup 2003:28). Dette fenomenet omtales som “ubegrenset avhengighet,” og lisensieres ved en spesiell type funksjonelle likninger (Falk 2001:151). Ubegrenset avhengighet er en teoretisk mekanisme som ikke vil bidra til forståelsen av syntaksen i de onomastiske kommentarene, og jeg har derfor valgt å ikke gå videre inn på dette emnet.

3.1.2.d.. Konklusjon: Etymologiseringenes syntaktiske uttrykk.

Som beskrevet i kapittel 1 og i innledningen til dette kapitlet omhandler første problemstilling i denne oppgaven hvordan de tre bestanddelene i en etymologisering uttrykkes syntaktisk. Nå er vi kommet dit at vi kan gi svar på dette for de onomastiske kommentarene uttrykt med substantivverbet.

Vi regnet med følgende generelle f-struktur for disse etymologiseringene:

46) F-struktur for eksplisitte etymologiseringer med substantivverbet.

PRED	'være < (↑ SUBJ) (↑ PREDLINK) >	
SUBJ	PRED 'være < (↑SUBJ) (↑OBL _{de}) >'	
	SUBJ PRED '[et navn]'	
	OBL _{de}	
PREDLINK	PRED 'fra < (↑ OBJ) >'	
	OBJ PRED 'pro'	
FOC		

De tre deltakerne vi regnet med var for det første navnet, som etymologiseringens objekt. I tillegg regnet vi med navnets referent og forklaring. Hvordan kommer disse til uttrykk i f-strukturen?

Navnet som etymologiseres er i disse setningene realisert som subjektet til substantivverbet. Dette verbet realiserer den underordnede PRED-funksjonen i 46). Dette skiller seg fra etymologiseringene med kopula, hvor vi så at navnet var realisert som setningens overordnede PRED (seksjon 3.1.1.e.).

Navnets referent nevnes ikke i disse onomastiske kommentarene. Også dette skiller seg fra kopulakommentarene, hvor referenten var en del av frasen som realiserte setningens subjekt.

Forklaringen på navnet er uttrykt i preposisjonsfrasen *de*, som er preposisjonen *de* "fra, på grunn av" pluss et pronominalt argument i tredje person entall hankjønn/nøytrum. Denne frasen har som vi har sett to funksjoner. For det første lokaliserer den navnet ved å gi det et opphav/en årsak i hendelsen som dets argument refererer til. Som sådan har frasen *de* funksjon som en semantisk oblik til substantivverbet. For det andre fungerer *de* som predikativ til kopulaverbet i utbrytingskonstruksjonen. I denne funksjonen hjelper frasen til å uttrykke ny informasjon.

De onomastiske kommentarene med substantivverbet skiller seg fra de med kopula også i forhold til hvordan forklaringen er uttrykt: Vi ser at frasen *de* for det første har en eksplisitt årsaksbetydning og for det andre er valensbundet. I kopulasetningene ble forklaringene uttrykt ved hjelp av adjunker med årsaks- eller temporal betydning. I seksjon 3.1.4. vil vi se at denne forskjellen gir opphav til en nyansering av synet på hva en eksplisitt og en implisitt etymologisering er.

I neste punkt vil jeg ta med meg f-strukturene fra seksjon 3.1.1. og 3.1.2. og sette dem i sammenheng med irsk frasestruktur, noe som utgjør ytterligere språkinterne forklaringer på hvorfor de har den uttrykksmåten vi har sett.

3.1.3. Forholdet mellom f- og c-struktur.

I de to foregående seksjonene har vi sett tre ulike funksjonelle strukturer: For attributiv predikasjon med kopulaverbet, for eksistensielle/lokative setninger med substantivverbet, og for utbrytingskonstruksjonen. I dette punktet vil jeg vise hvordan disse f-strukturene korresponderer med c-strukturer, og hva dette kan si generelt om irsk frasestruktur og dens forhold til det funksjonelle nivået.

Videre vil jeg gi f-strukturer og utvidede frasestrukturregler for følgende setninger: En standard VSO-setning (jamfør seksjon 2.2.1.b.) (47); utbrytingskonstruksjonen (48-49); lokative/eksistensielle setninger med substantivverbet (50-51); og attributive setninger med kopula (52-53).

47) Frasestrukturregler for en VSO-setning:

$$\begin{array}{l} \text{IP} \rightarrow \quad \text{I} \qquad \qquad \text{S} \\ \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{S} \rightarrow \quad \{\text{DP NP}\} \quad \text{VP} \\ \qquad \qquad (\uparrow\text{SUBJ})=\downarrow \quad \uparrow=\downarrow \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{VP} \rightarrow \{\text{DP NP}\} \\ \qquad \qquad (\uparrow\text{OBJ})=\downarrow \end{array}$$

Vi hadde følgende f-struktur for utbrytingskonstruksjonen i onomastiske kommentarer med substantivverbet.

48) F-struktur for utbrytingskonstruksjonen.

PRED	‘være < (↑ SUBJ) (↑ PREDLINK) >	
SUBJ	PRED ‘være < (↑SUBJ) (↑OBL _{de}) >’	
	SUBJ PRED ‘[et navn]’	
	OBL _{de}	
PREDLINK	PRED ‘fra < (↑ OBJ) >’	
	OBJ PRED ‘pro’	
FOC		

49) Frasestrukturregler for utbrytingskonstruksjonen:

$$\begin{array}{l} \text{IP} \rightarrow \quad \text{I} \qquad \qquad \text{S} \\ \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \\ \\ \text{S} \rightarrow \quad \text{VP} \qquad \qquad \text{IP} \\ \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \qquad (\uparrow\text{SUBJ})=\downarrow \\ \\ \text{VP} \rightarrow \qquad \qquad \text{PP} \\ \qquad \qquad (\uparrow\text{PREDLINK})=\downarrow \\ \qquad \qquad (\uparrow\text{FOC})=\downarrow \end{array}$$

I seksjon 3.1.2.c. omtalte jeg forholdet mellom de to funksjonene som fokuskonstituenten uttrykker som "ubegrenset avhengighet." Jeg gikk ikke inn på hvordan dette forholdet lisensieres. Denne lisensieringen er også med på å beskrive samsvaret mellom en utbrytingskonstruksjons c- og f-struktur. Derfor vil jeg ikke gå inn på de utvidede frasestrukturreglene til en leddsetning som fungerer som subjekt i en utbrytingskonstruksjon. I stedet vil jeg ta utgangspunkt i følgende generelle f-struktur for en lokativ/eksistensiell setning, og jeg vil gi utvidede frasestrukturregler for denne:

50) Generell f-struktur for lokative/eksistensielle setninger med substantiv verbet:

PRED	'være < ($\uparrow$ SUBJ), ($\uparrow$ OBL _{lok}) >'		
SUBJ	PRED '...'		
OBL _{lok}	PRED '[en preposisjon] < ($\uparrow$ OBJ) >'		
	OBJ PRED '...'		

51) Generelle frasestrukturregler for lokative/eksistensielle setninger med substantiv verbet:

$$\begin{array}{l} \text{IP} \rightarrow \quad \text{I} \qquad \qquad \text{S} \\ \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \qquad \qquad \uparrow=\downarrow \\ \\ \text{S} \rightarrow \quad \text{NP} \qquad \qquad \text{VP} \\ \qquad \qquad (\uparrow\text{SUBJ})=\downarrow \quad \uparrow=\downarrow \end{array}$$

VP → PP
 (↑OBL_{lok})=↓

52) F-struktur for onomastiske kommentarer med kopula.

PRED	'være-[et gitt navn]	< (↑SUBJ) >		
SUBJ	PRED	'navn < (↑POSS) >'		
	POSS	PRED '[et gitt sted]'		

53) Frasestrukturregler for onomastiske kommentarer med kopula.

IP → I S
 ↑=↓ ↑=↓

S → {DP NP} {DP NP}
 ↑=↓ (↑SUBJ)=↓

Disse utvidede frasestrukturreglene illustrerer følgende sentrale poeng: Det følger av mine funksjonelle analyser av de onomastiske kommentarenes syntaktiske uttrykk at vi kan regne med samme konstituentstruktur for kanoniske VSO-strukturer, lokative/eksistensielle setninger med substantivverbet og utbrytingssetninger med kopula (jmfør frasestrukturreglene i 47, 49, 51), mens attributive kopulasetninger har en egen struktur (53). Denne forskjellen bunner i hvilke c-strukturhoder setningenes f-strukturhoder samsvarer med. I både 47), 49) og 51) samsvarer nodene IP, I og VP med den overordnede f-strukturen. Det finite verbet (substantivverbet, utbrytingskopula) er plassert i I. Denne noden er (utvidet) c-strukturhode for IP og VP.⁶

Setningens f-strukturhode er altså plassert i I, som utgjør c-strukturhode for IP og VP. Som nevnt i kapittel 2 er irsk et konfigurasjonelt språk, og f-strukturfunksjonene kan leses ut av c-strukturkonfigurasjoner i tilknytning til IP og VP: Subjektet er NP/DP datter av IP og objektet/obligen er NP/DP og PP datter av

---

⁶ Se Bresnan 2001:131-4 om utvidede c-strukturhoder, hvordan de formaliseres og hva de uttrykker; jeg ser ikke teorien bak dette som relevant å gå inn på, siden mitt poeng her i utgangspunktet er å påpeke en forskjell.

VP.

I 53) ser vi derimot at den overordnede f-strukturen samsvarer med bare to noder, IP og den venstre NP/DP datter av S.⁷ Setningens f-strukturhode, det predikative leddet, er realisert som denne NP/DPe, mens kopula er realisert i I. Disse to leddene utgjør setningenes ko-hoder: Det predikative leddet bidrar med f-strukturhodet, PRED-funksjonen, mens kopula bidrar med tempus, setningstype, og så videre (ikke markert i f-strukturen).

Dette medfører også at jeg sier at utbrytingssetninger med kopula er svært forskjellige fra attributive setninger med kopula. Den eneste likheten mellom dem er den rent lineære plasseringen av subjektet til sist i setningen.

Dette får også som konsekvens at utbrytingskonstruksjonen gis en unik frasestruktur (49). Dette passer godt inn med det jeg i seksjon 3.1.2.c. sa var utbrytingskonstruksjonens formål: Å markere at en konstituent har den grammatikaliserte diskursfunksjonen FOC (fokus). Nå kan vi si at dette skjer ved at fokusleddet blir realisert som datter til VP i en posisjon som er assosiert med funksjonen PREDLINK og som tillegges diskursfunksjonen FOC. I og med at VP i denne konstruksjonen er den venstre noden under S, ser vi at dette er en unik konfigurasjon.

3.1.4. Oppsummering.

I denne seksjonen vil jeg ta for meg to ting. For det første vil jeg gi en nyansering av forholdet mellom implisitte og eksplisitte etymologiseringer. For det andre vil jeg se på hvilke forskjeller i uttryksmåten til de onomastiske kommentarene med kopula- og substantiv verbet vi vil se forklart i kapittel 4 – og hvilke forskjeller som vil bli stående uforklart.

Jeg innleder med å rekapitulere hvordan jeg har definert to sentrale begreper, ”etymologi/etymologisering” og ”onomastisk kommentar.” Vi husker fra kapittel 1 at jeg definerte en etymologi som en forklaring på et navn. En onomastisk kommentar ble i innledningen til dette kapittelet definert som et utsagn i teksten hvor det bryter en forfatterstemme inn i fortellingen for å si noe om et navn.

---

⁷ Vi ser at vi får et problem i forhold til formaliseringen av den lineære rekkefølgen på døtrene til S med en slik form på frasestrukturreglene. Se Falk (2001:46-9) for én mulig løsning på dette.

Hittil i dette kapittelet har jeg analysert det syntaktiske uttrykket til onomastiske kommentarer med kopula og substantivverbet. Jeg har formulert disse analysene med utgangspunkt i de tre bestanddelene i en etymologi: Navnet, dets referent og forklaring. Når jeg har definert en etymologi som en forklaring, så ser vi at denne forklaringens syntaktiske uttrykk vil være sentral når jeg ønsker at den språklige analysen av en etymologisering skal si noe om dens natur.

Jeg mener at dersom navnets forklaring er eksplisitt uttrykt, så kan også selve etymologiseringen kalles ”eksplisitt.” Videre vil jeg vise konkret hva dette får å si for vurderingen av de onomastiske kommentarene som eksplisitte eller implisitte, og hvordan begrepet ”eksplisitt etymologisering” er graderbart.

Slik jeg ser det er de onomastiske kommentarene med substantivverbet de mest eksplisitte. Forklaringen uttrykkes her i preposisjonsfrasen *de* ”på grunn av det,” ”fra det,” hvor ”det” refererer til en hendelse. Vi så hvordan preposisjonen *de* eksplisitt forklarer navnet ved å si at det kommer fra eller skyldes en bestemt hendelse. Frasen *de* har funksjon som en semantisk oblik til substantivverbet, og forklaringen er derfor en del av den onomastiske kommentarens predikasjon.

De onomastiske kommentarene med kopula er eksplisitte i varierende grad. I utgangspunktet ser jeg på dem som mindre eksplisitte enn kommentarene med substantivverbet. I dette verbets kommentarer var forklaringen en del av verbets tematiske struktur. I kopulakommentarene uttrykkes derimot forklaringen, hvis den er tilstede, i ulike typer adverb. Fordi disse er realisert som adjunkter, står de utenfor setningens predikasjon.

Slik jeg ser det er de mest eksplisitte kopulakommentarene de som inneholder en leddsetning innledet av årsakssubjunksjonen *úair*:

A9. *Iss ed ainm in puirt sin úair doringset líassu*
 KOP.3SG.PRES det navn BA sted.GEN det for lage.3PL.PERF innhegning.PL
fora lóegu and eter Chúalngiu 7 Conailliu.
 over.POSS.3PL kalv.PL der mellom og

”Det stedets navn er dét fordi de hadde laget innhegninger over kalvene sine der mellom Cúailnge og Conaille.”

Denne leddsetningen beskriver en hendelse som subjunksjonen eksplisitt oppgir at er årsaken til setningens predikasjon om navnet.

Kopulakommentarer med tidsadverb ser jeg på som mindre eksplisitte enn de

med leddsetninger:

A1. *Síd Fraích ainm in tsída sin íarom.*
navn BA alvebolig.GEN den heretter/deretter

”Den alveboligens navn er Síð Fraích heretter/deretter.”

Tidsadverbet utgjør en eksplisitt kobling mellom setningens predikasjon om navnet og en hendelse, men at hendelsen også er navnets forklaring sies bare implisitt i denne koblingen.

Vi hadde også eksempler på onomastiske kommentarer med kopula helt uten adverb:

A8. *Iss ed_i ainm in tíre in robáte*
KOP.3SG.PRES PRON navn BA område.GEN i drukne.3PL.PRET

[*Clúain Carpat*];

”Navnet på området hvor de druknet er Clúain Carpat.”

Denne etymologiseringen vil jeg se på som implisitt. Denne onomastiske kommentaren etterfølger en beskrivelse av hvordan endel av Connacht-hærens vognførere ble tatt av en elv da de forsøkte å krysse den. Kommentaren utsier om ”området der de druknet” at dets navn er *Cluain Carpat*. At denne hendelsen er navnets forklaring, må leses implisitt ut av at hendelsen omhandler vognførere og at genitivsleddet i navnet refererer til vogner.

Etter mitt syn er dermed tilstedeværelsen av en onomastisk kommentar ingen hindring for å regne en etymologisering for implisitt. For å kunne kalle en etymologisering for ”eksplisitt,” må det være uttrykt en forklaring. Denne forklaringen kan i seg selv være mer eller mindre eksplisitt.

Forskjellen mellom kommentarer med kopula- og substantivverbet i forhold til hvordan navnets forklaring uttrykkes, vil bli videre utdypet i kapittel 4 seksjon 4.1. Her tar jeg for meg ett syn på hvordan etymologiseringene virker. Den andre sentrale forskjellen mellom de to typene kommentarer har å gjøre med hvordan referenten kommer til uttrykk: Som en del av subjektsfrasen til kopulaverbet, men ikke i det hele tatt i kommentarene med substantivverbet. Oppgavens omfang har dessverre ikke tillatt meg å fokusere på begge disse forskjellene, og jeg lar derfor den sistnevnte stå uforklart.

I punkt 3.3. vil jeg ta for meg det Baumgarten (1990) og Arbuthnot (1999) kaller implisitte etymologiseringer. Disse er implisitte på en annen måte enn de vi hittil har sett på: Her er ikke bare navnets forklaring, men også selve navnet, kun uttrykt implisitt. Men først vil jeg se på etymologiseringer uttrykt med *.i.*, som befinner seg i skjæringspunktet mellom etymologiseringer med og uten onomastiske kommentarer.

3.2. Etymologiseringer med *.i.*

Den latinske forkortelsen for *id est*, *.i.*, har en svært omfattende bruk i eldre irske tekster (se Dottin 1912). Et av bruksområdene er i etymologiseringer. Baumgarten (1987:3) omtaler denne forkortelsen som en onomastisk kommentar. Jeg har fire eksempler på dette i mitt utdrag. Når jeg tar for meg disse eksemplene for å vise hva *.i.* gjør i en etymologisering, vil vi se at dens funksjon ikke er entydig. Jeg illustrerer med tre av de fire eksemplene fra vedleggets kategori C.

- C1. *Tanettat Cú cloich fair co mebaid a chend*
 kaste.3SG.PRET sten på.3SG.M/N slik-at sprekke.3SG.PRET POSS.3SG.M hode
co tánic a inchind fora chluasa
 slik-at komme.3SG.PRET POSS.3SG.M hjerne over.POSS.3SG.M øre.PL
.i. Fer Tedil a ainm.
 altså POSS.3SG.M navn

”Cú Chulainn kastet en sten på ham slik at hodet hans sprakk og hjernen hans kom ut over ørene hans, altså er navnet hans Fer Tedil.”

- C3. *Is and sin trá geguin Cú Chulaind inna hule sea asrubartmar*
 KOP.3SG.PRES der PART drepe.3SG.PRET BA alle denne si.1PL.PERF

hi Cuib .i. Nath Coirpthe occá chrannaib,
 i altså ved.POSS.3SG.M tre.PL

Cruthen fora áth, Maccu Búachalla ocá carnd,
 på.POSS.3SG.M vadested ved.POSS.3PL varde

Marc ina thelaig, Meille ina dind,
 i.POSS.3SG.M haug i.POSS.3SG.M høyde

Bodb ina thur, Bogaine ina grellaig.
 i.POSS.3SG tårn i.POSS.3SG.M myr

”Det var slik at Cú Chulainn drepte de vi har nevnt i Cuib, altså Nath Coirpthe ved sine trær, Cruthen på sitt vadested, Meic Búachalla ved sin varde, Marc i sin haug, Meille i sin høyde, Bodb i sitt tårn, Bogaine i sin myr.”

C4. Iar tíachtain íarom geogain firu Crochine .i. Focherda.
etter komme.VN drepe.3SG.PRET mann.PL altså

Fiche fer focerd de.
tyve mann kaste.3SG.PRET fra.3SG.M/N

”Etter å ha kommet dit drepte han mennene av Crochen, altså Focherda. Han kastet tyve menn ut derfra.”

Eksempel C1 og C2 (se vedlegget) fungerer på samme måte. I eksempel C1 får vi først høre om en hendelse som omtaler en person. Deretter følger *.i.*, som igjen etterfølges av en kopulasetning. Jeg vil regne med at dette også er onomastiske kommentarer med kopula som hovedverb, og at de har samme struktur som de vi så på i seksjon 3.1.1. Det første leddet er predikativet. Det neste leddet, subjektet, er uttrykt som frasen *a ainm*, ”hans/dens navn,” hvor *a* viser tilbake på den omtalte personen/stenen. I lys av de tre deltakerne ser vi igjen hvordan setningen predikerer hva navnet til en referent er: I C2 sies mannens navn å være Fer Tedil.

Slik jeg ser det, er funksjonen til *.i.* her den samme som tidsadverbene vi så på i seksjon 3.1.1. og som den kausale adverbfrasen *de* fra seksjon 3.1.2.: Å knytte den onomastiske kommentaren til hendelsen som oppgis som forklaring på navnet. C1 – og C2 – utgjør med andre ord eksplisitte etymologiseringer.

I eksempel C3 konstateres det først at det var på et gitt sted, Cuib, at Cú Chulainn drepte en rekke mennesker. Deretter følger *.i.* Vi ser altså at vi igjen har en hendelse etterfulgt av *.i.*, men det som følger er en rekke implisitte etymologiseringer uten onomastiske kommentarer. Disse tar jeg for meg i seksjon 3.3. og 4.1.2.b.

Eksempel C4 fungerer igjen annerledes. Her får vi først høre at Cú Chulainn drepte Crochen-mennene. Rett etter deres navn følger *.i.*, som her introduserer et annet navn på disse mennene, Focerda. Etter dette andre navnet følger beskrivelsen av en hendelse, som gir oss utfyllende informasjon om hvordan Crochen-mennene ble drept. Dette regner jeg som en implisitt etymologisering fordi det ikke konstateres at hvordan Crochen-mennene ble drept er grunnen til at de også kalles Focerda. Dette forstås i stedet implisitt.

Vi ser hvordan forkortelsen *.i.* ikke er noen enhetlig strategi for

etymologisering, men et uttrykk som fungerer på flere forskjellige måter.

3.3. Etymologiseringer uten onomastiske kommentarer.

Seksjon 3.1. tok for seg etymologiseringer med onomastiske kommentarer. Vi så at etymologiseringene som uttrykkes slik kan beskrives på en skala av eksplisittethet, fra de mest eksplisitte kommentarene med substantivverbet til de helt implisitte med kopula, hvor forklaringen på navnet bare er implisert.

I dette punktet vil jeg gi en språklig analyse av uttrykksmåten til etymologiseringer uten onomastiske kommentarer. Denne typen etymologiseringer regner jeg også som implisitte, men på en annen måte enn implisitte etymologiseringer med onomastiske kommentarer: Etymologiseringene jeg behandler i dette punktet har hverken eksplisitt uttrykt navnet som forklares eller forklaringen på det.

Vi vil se at en språklig analyse ikke kan si oss mye om disse etymologiseringene fordi de kan sies å bli uttrykt ved hjelp av annen kunnskap enn den vi får fra betydningen av ordene som deltar og av konstruksjonene ordene er satt sammen i.

Arbuthnot (1999:79) trekker frem de to viktigste fremgangsmåtene for implisitt etymologisering av stedsnavn som består av generisk landskapsord+eponym. Disse fremgangsmåtene har begge å gjøre med eponymet, og går ut på at det enten blir pronominalisert eller tillagt et patronym. Det siste har jeg ikke funnet eksempler på, men den første fremgangsmåten forekommer relativt hyppig i utdraget mitt. Jeg vil derfor videre konsentrere meg om denne fremgangsmåten.

Det finnes også andre typer implisitt etymologisering uten onomastiske kommentarer. Baumgarten (1987:4-5) gir et eksempel på dette når han tar for seg et dikt fra Book of Leinsters marginalia. I dette diktet fortelles det om Blaí, som nevnes som mor til Oisín. Videre beskrives det hvordan hun pleide å ha form som en hjort, og at hun unnfanget en kalv (*oisín*) i denne formen. I beskrivelsen av denne hendelsen ligger en implisitt forklaring på navnet Oisín. Vi ser at dette innebærer det vi i dag kaller "ordspill." (Se forøvrig seksjon 4.3.1. for mer om akkurat denne etymologiseringen.)

Dette vil jeg se på som den mest implisitte typen etymologi. Alle de andre etymologiene vi har sett på eller vil se i dette punktet, kjennetegnes av et definerbart

språklig uttrykk i en eller annen form. Dette er enten en onomastisk kommentar, *.i.* eller den ovennevnte strukturen med pronominalisert eponym. Noe liknende finnes ikke i eksempelet med *oisín*, og jeg kan derfor vanskelig se hvordan disse etymologiseringenes syntaks overhodet kan studeres systematisk. Jeg har derfor valgt å utelate dem.

Resten av dette punktet vil dermed omhandle implisitt etymologisering av navn med strukturen generisk landskapsord+eponym, hvor eponymet pronominaliseres. Jeg vil beskrive det språklige uttrykket til denne typen etymologiseringer. Vi vil altså se at disse etymologiseringenes implisitte karakter kommer til uttrykk ved at en beskrivelse av det språklige uttrykket ikke er tilstrekkelig for å se at dette er etymologiseringer og hvordan de fungerer.

Denne typen etymologiseringer utgjør kategori D i vedlegget. For å se hvordan de fungerer, kan vi ta som eksempel følgende liste:

D6. *Is and sin trá geguin Cú Chulaind inna hule sea asrubartmar*
 KOP.3SG.PRES der PART drepe.3SG.PRET BA alle denne si.1PL.PERF

hi Cuib .i. Nath Coirpthe occá chrannaib,
 i altså ved.POSS.3SG.M tre.PL

Cruthen fora áth, Maccu Búachalla ocá carnd,
 på.POSS.3SG.M vadested ved.POSS.3PL varde

Marc ina thelaig, Meille ina dind,
 i.POSS.3SG.M haug i.POSS:3SG.M høyde

Bodb ina thur, Bogaine ina grellaig. (47:1523)
 i.POSS.3SG tårn i.POSS.3SG.M myr

”Det var slik at Cú Chulainn drepte de vi har nevnt i Cuib, altså Nath Coirpthe ved sine trær, Cruthen på sitt vadested, Meic Búachalla ved sin varde, Marc i sin haug, Meille i sin høyde, Bodb i sitt tårn, Bogaine i sin myr.”

I følge Baumgarten (1990) og Arbuthnot (1999) representerer disse frasene, *Cruthen fora áth* etc., etymologiseringer av underforståtte stedsnavn. Disse stedsnavnene har en struktur som består av et generisk landskapsord og genitiv av et personnavn, for eksempel ”*Áth Chruthen” og så videre. Vi vil se at det språklige uttrykket til frasene i D6 ikke gir tilstrekkelig informasjon til å komme frem til dette synet på hva de representerer.

Karakteristisk for denne typen etymologiseringer er for det første referanse til

en bestemt hendelse. I dette eksempelet er det snakk om en rekke like hendelser, som alle omhandler at noen blir drept av Cú Chulainn i området Cuib. Videre nevnes en person som deltar i denne hendelsen; her, Nath Coirpthe, Cruthen, og så videre.

Videre følger en preposisjon (for eksempel *oc* "ved," *for* "på"). Denne preposisjonen har et generisk landskapsord som objekt (*dind* "ås," *áth* "vadested," etc.), og forteller oss hvor den nevnte hendelsen er finner sted. Deltakeren i hendelsen knyttes til stedet som det generiske landskapsordet refererer til ved hjelp av et possessivt pronomen.

Vi ser hvordan det språklige uttrykket til frasen *Cruthen fora áth* vanskelig kan sies å være tilstrekkelig for en forståelse av frasen som en etymologisering av det underforståtte navnet *Áth Chruthen. Denne forståelsen bygger på ikke-språklige vurderinger om det filosofiske systemet man regner med lå til grunn for de irske lærdes forståelse av etymologiseringsprosessen. Dette behandler jeg i kapittel 4 seksjon 4.1. Da vil jeg komme tilbake til flere eksempler på denne typen etymologisering.

For å oppsummere: Vi har sett i dette punktet at etymologiseringene uten onomastiske kommentarer kan være implisitte i varierende grad. For det første har vi sett på etymologiseringer som består av rene ordspill. Jeg regnet disse som mest implisitte fordi de består av en beskrivelse av en sekvens av hendelser uten noe eget definerbart syntaktisk uttrykk. For det andre har vi sett på etymologiseringer med et syntaktisk uttrykk som består av preposisjonsfraser som er knyttet til en hendelse. Preposisjonene har som objekt stedet hvor hendelsen foregår. Dette objektet er modifisert av et pronomen som refererer til en deltaker i hendelsen. Disse etymologiseringene regnes som implisitte fordi den syntaktiske strukturen ikke uttrykker hverken navnet som etymologiseres eller forklaringen på det. Disse to bestanddelene i etymologiseringen må derimot forstås utfra filosofiske vurderinger om hva etymologiseringsprosessen innebærer.

3.4. Oppsummering.

Dette kapitlet har gitt en språklig analyse av et utdrag av etymologiseringene i *Táin i Lebor na hUidre*. Hva har dette kapitlet dermed vist oss i forhold til problemstillingen og de andre vurderingene i kapittel 1? Vi kan ta utgangspunkt i følgende eksempler, hvor A1 er med kopula og B3 med substantiv verbet:

A1. *Síd Fraích ainm in tsída sin íarom.*
navn BA alvebolig.GEN den heretter/deretter

”Den alveboligens navn er Síð Fraích heretter/deretter.”

B3. *Is de atá Loch Reóin.*
KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N SV.3SG.PRES

”Det er fra det at navnet Loch Reóin kommer. / Det er på grunn av det at navnet Loch Reóin finnes.”

Studiet av språket i de onomastiske kommentarene med kopula og substantivverbet har gjort oss i stand til å formulere en konkret forskjell på hva de uttrykker. Når substantivverbet benyttes, uttrykkes etymologiseringen i predikasjonsrelasjonen: Det utsies om et navn hva dets årsak er. Navnets referent blir ikke nevnt her, i motsetning til i kommentarene med substantivverbet.

En onomastisk kommentar med kopula utsier ikke noe om et navns forklaring, men gir i stedet informasjon om et gitt steds navn hva navnet er. Denne predikasjonen gis eventuelt ved hjelp av en adjunkt en forklaring som i varierende grad er eksplisitt.

Vi ser hvordan studiet av forskjeller i språklig uttrykksmåte ekspliserer forskjeller i hva som uttrykkes. Som nevnt i kapittel 1 vil jeg finne forklaringer på språklig uttrykk. I dette kapittelet har jeg gitt endel språkinterne forklaringer på hvorfor setningene med kopula og substantivverbet ser ut som de gjør. Dette har jeg gjort blant annet ved å henviser til det irske språkets leddstilling, dets behov for å realisere strukturelle subjekter, grammatikalisering av informasjonsstrukturelle funksjoner, etc.

I neste kapittel vil jeg ta for meg språkeksterne vurderinger rundt enkelte forskjeller mellom hva etymologiseringene med substantivverbet og kopula uttrykker (seksjon 4.2.). Dette vil utgjøre en annen type forklaringsmodell: De språkinterne vurderingene sier noe om hvorfor de ulike formuleringene ser ut som de gjør. De språkeksterne vurderingene kan derimot si noe om hvorfor en enkelt formulering er valgt for å uttrykke en bestemt ting.

Studiet av språket i de implisitte etymologiseringene har vist at de språkeksterne vurderingene også er svært viktige for å få et helhetlig bilde av etymologiseringene, siden etymologiseringen her ikke kan leses ut av det konkrete språklige uttrykket. Neste kapittel vil dermed kaste lys over både hvorfor de enkelte

formuleringene er valgt for å uttrykke etymologiseringer, men også hvordan de uttrykker dette.

Kapittel 4: Filologiske vurderinger.

Dette kapitlet tar for seg annen del av den andre hovedproblemstillingen fra kapittel 1. Jeg vil se på rekke filologiske vurderinger rundt etymologiseringene i *Táin Bó Cúailnge*, som omhandler hvordan de fungerer (4.1.), hva de uttrykker (4.2.) og hvilke funksjoner de har i den narrative teksten (4.3.). Jeg spør hvordan disse vurderingene kan settes i sammenheng med resultatene av de syntaktiske analysene fra kapittel 3.

4.1. Avnavning.

Begrepet ”de-onymisering,” som jeg vil oversette til norsk som ”avnavning,” er i følge Rolf Baumgartens artikler (1983, 1990, 2004) et sentralt begrep for forståelsen av middelalderens etymologiseringer. I dette punktet vil jeg for det første beskrive hvordan Baumgarten fremstiller dette begrepet i tilknytning til Isidorius av Sevilla.

Dette vil jeg deretter se i lys av resultatene fra kapittel 3 om hvordan de tre deltakerne eller bestanddelene i en etymologi kommer til uttrykk i syntaksen. Vi vil finne at betraktninger rundt Isidorius og avnavning kan si oss noe om forskjellene vi fant i hvordan navnets forklaring uttryktes i de onomastiske kommentarene. Vi husker dessuten fra kapittel 3 (seksjon 3.3.) at det var vanskelig å forstå etymologiseringer uten onomastiske kommentarer på grunnlag av deres syntaktiske analyse; vi vil se at ”avnavning” kan være én nøkkel til forståelsen av disse.

4.1.1. Isidorius av Sevilla og avnavning.

I dette punktet vil jeg begynne med en kort presentasjon av hvem Isidorius var. Deretter vil jeg ta for meg hvordan Baumgarten (1983, 1990 og 2004) fremstiller hva Isidorius skriver om etymologier. Jeg tar for meg hva Isidorius sier om navn, og sammenhengen mellom dette og hans syn på etymologier. Dette igjen gir utgangspunktet for å definere begrepet ”avnavning.”

Isidorius ble født i ca. 560 og gjort til erkebiskop av Sevilla i ca. 600. Han hadde en enorm litterær produksjon, men blant alt han skrev er nok hans *Etymologiae* mest kjent. Dette verket skulle bli et av de mest sentrale referanseverkene i mange

århundrer etter at det ble skrevet, noe som kan illustreres av at *Etymologiae* er bevart i ca. tusen manuskripter i dag (The New Encyclopædia Britannica 1994:407-8).

Isidorius ble svært viktig for de irske lærde i middelalderen. Hans skrifter ble kjent i Irland på et svært tidlig tidspunkt, kanskje allerede på midten av 600-tallet (Herren 1980:250).

Som jeg nevnte i kapittel 1 ser jeg på egennavn som objektet for forklaringene som etymologiseringene i *Táin* gir. Videre beskrev jeg mitt eget syn på hva et egennavn er: Et ord som kjennetegnes av at det er uten betydning og at det i en gitt ytringskontekst har en unik og arbitrær kobling mellom sitt språklige uttrykk og en referent i den utenom-språklige verden (Lyons 1984:214). Det språklige uttrykket peker ut sin referent ved hjelp av denne koblingen.

Videre vil jeg se på hvordan dette forholder seg til hva Isidorius sier om navn. Han regner med at et navn kan gis på to forskjellige måter (Baumgarten 2004:56-8): Som en tilfeldig merkelapp eller med utgangspunkt i referentens natur. Dersom det første er tilfellet, kan ikke navnet etymologiseres. Dette er viktig fordi det gir en forklaring på et sentralt poeng hos Isidorius (Baumgarten 1983:226 og 2004:57-8): Isidorius ser på en etymologi som noe som ikke bare har verdi i seg selv, men som også er et redskap for å lære mer om den gitte referenten. Når en referents navn er gitt i følge referentens natur, så følger det at man får vite mer om referenten ved å analysere navnet.

Dermed ville Isidorius se det slik at alle navnene i våre etymologiseringer er gitt på grunnlag av egenskaper ved stedene eller personene som bærer navnene. Med andre ord, dette innebærer at Isidorius ikke vil se på navnene i våre eksempler som egennavn etter den definisjonen jeg har gitt, men som fellesnavn: Jeg sa at jeg regner med at et navn er kjennetegnet av at det mangler betydning og av at det er en arbitrær kobling mellom navnet og dets referent. Den koblingen Isidorius legger til grunn mellom et etymologisert "navn" og dets referent, er alt annet enn arbitrær.

Dette innebærer på ingen måte at jeg vil si at det som ser ut som egennavn i mine etymologiseringer egentlig er fellesnavn. Etter min mening kan Isidorius' oppfatning av hvordan et navn må være gitt for å kunne bli etymologisert, ses på som en beskrivelse av selve avnavningsprosessen i etymologiseringen.

Begrepet "avnavning" innebærer at når et navn etymologiseres, så blir det avnavnet, noe som nettopp vil si at det slutter å være et egennavn og går over til å være et fellesnavn. Utfra hva vi tidligere har sagt om hva et navn er betyr dette at koblingen

mellom det språklige uttrykket og dets referent går over fra å være unik og arbitrær til å være en betydningsrelasjon i den konteksten som etymologiseringen uttrykker og er en del av. Med andre ord, det språklige uttrykket går over fra å være et egennavn til å være et fellesnavn når det språklige uttrykket får en kontekstuell gitt betydning som bestemmer hva det refererer til.

En annen grunn til å regne med at ”navnene” i våre etymologiseringer i utgangspunktet er egennavn og ikke fellesnavn, er at det er brukt en hel del stedsnavn i *Táin* som ikke er etymologisert. Vi må regne med at i hvert fall disse oppfører seg som egennavn slik jeg definerte det tidligere. Jeg ser det som lite hensiktsmessig å skulle regne med at navnene i etymologiseringene er fundamentalt annerledes enn de andre navnene i fortellingen, særlig sett i lys av at det er noen tilfeller av navn som har et egennavns oppførsel som også blir etymologisert. Så i stedet for å ha som utgangspunkt at navnene i etymologiseringene er grunnleggende annerledes, vil jeg heller vise at det som skjer er at disse navnene endrer seg i løpet av avnavningsprosessen.

Når vi ser det slik at en etymologisering i følge Isidorius vil lære oss noe om navnets referent, gir det opphav til spørsmålet om hva vi lærer. Dette vil jeg se nærmere på i seksjon 4.2.

4.1.2. Avnavningsprosessen konkretisert.

I forrige punkt så vi at det en etymologi i følge Isidorius øker ens kunnskap om referenten til et navn ved å gi forståelse av navnets språklige uttrykk (Baumgarten 2004:58). Det neste spørsmålet er hvordan denne typen etymologi gjøres.

I følge Baumgarten (1990:115) er Isidorius’ metode ikke definert i detalj. Men han beskriver på følgende måte hvordan etymologier *à la* Isidorius skjer (2004:58): *”Forms that are phonetically, graphically or morphologically similar and semantically suitable are used to explain (in a manner dependent on the chosen method) the vis [betydning] of the lemma (...).”*

Vi kan se det slik at denne fremgangsmåten beskriver avnavning (Baumgarten 1990:116). Avnavningsprosessen skjer med andre ord på følgende måte: Former som har en ”semantisk passende” betydning, og som likner på navnet i lyd, form eller skrift, brukes til å utløse en relatert betydning i det som var et egennavn, men som blir et fellesnavn.

Dette kan illustreres med et nærliggende eksempel, mitt eget etternavn: Om navnet Graver skulle etymologiseres i følge Isidorius, så kunne det for eksempel bli fortalt om meg at jeg pleier å grave etter skatter på stranden. I tilhørerens hode vil denne lille opplysningen aktivere tolkningen av navnet Graver som ”graver,” en substantivisering av verbet ”å grave.” Å forstå det språklige uttrykket til navnet mitt slik, vil gi en ny opplysning – og dermed utvidet kunnskap – om meg som referenten til navnet mitt.

Vi ser hvordan etymologiseringen skaper en sammenheng mellom meg som referent og den aktiverte betydningen av navnet mitt. Slik oppnås det Baumgarten (1990:115) kaller ”semiotisk kongruens” mellom navn og referent. Med ”semiotisk kongruens” forstår jeg nettopp det betydningssamsvaret som oppstår mellom navnet og referenten som gjør at navnet kan si noe om og belyse det det refererer til.

4.1.2.a. Etymologiseringer med onomastiske kommentarer.

Vi har altså sett hvordan en etymologisering innebærer konsistent bruk av det vi i dag vil kalle ordspill (Baumgarten 1990:115). I en løpende tekst oppnår vi dette ved at ordene som er ”semantisk passende” blir plassert i nærheten av navnet, enten foran (eksemplifisert nedenfor i B13) eller etter (se for eksempel A3 i vedlegget).

B13. *Is tolam in sét se ém! ol in cánte.*
 KOP.3SG.PRES rask BA skatt denne virkelig si BA satiriker

”Denne skatten er virkelig rask! sa satirikeren.”

Is de atá Áth Tolam Sét.
 KOP.3SG PRES fra.3SG.M/N SV.3SG.PRES

”Det er fra det at Áth Tolam Sét kommer. / Det er på grunn av det at Áth Tolam Sét finnes.”

I kapittel 3 seksjon 3.1.4. beskrev jeg hvordan jeg definerer forholdet mellom eksplisitte og implisitte etymologiseringer. Jeg sa at en etymologi er en forklaring på et navn, og at denne forklaringen utgjøres av en hendelse i våre eksempler. En onomastisk kommentar er et avbrekk i fortellingen for å si noe om et navn, og er en eksplisitt etymologisering dersom den uttrykker at hendelsen er opphavet til navnet.

Dette kan vi nå omformulere. I eksempel B13 utgjør hendelsen en krangel mellom Cú Chulainn og en satiriker. Satirikeren vil ha spydet til Cú Chulainn, men

helten er ikke villig til å gi fra seg dette. I stedet sier han at satirikeren skal få en skatt, og han kaster deretter spydet på satirikeren så han får det gjennom hodet. Satirikeren uttaler deretter setningen i eksempelet over. Denne setningen utløser en betydning av de to siste leddene i navnet ”Áth Tolam Sét” som *tolam* ”skatt” og *sét* ”rask.” Navnet blir dermed avnavnet og får en betydning i retning av ”en rask skatts vadested.” Leseren gjøres oppmerksom på dette ordspillet ved hjelp av den valensbundne adverbfrasen *de*.

Dette står i motsetning til følgende eksempel, hvor det er opp til leseren å oppdage at ordspillet, og dermed at det foregår avnavning:

A8. (...) *co mbert cé* *cairptech úadib dochom maro.*
 PART bringe.3SG.PRET hundre vogn fra.3PL til hav

”den tok med seg hundre vogner fra dem til havet.”

Iss ed_i ainm in tíre in robáte
 KOP.3SG.PRES PRON navn BA område.GEN i drukne.3PL.PRET

[*Clúain Carpat*]_i.

”Navnet på området hvor de druknet er Clúain Carpat.”

Jeg siterte tidligere Baumgarten (2004:58), hvor han sa at etymologisering skjer ved at at navnet forklares ved hjelp av former som er strukturelt like og ”semantisk passende.” Vi har sett hva det innebærer å bruke et ord til å forklare et navn som er strukturelt likt (i B13 over), men hva innebærer det at formen er ”semantisk passende”? Med andre ord, hva velger hvilken betydning av navnet som aktiveres?

I følge Baumgarten (1990:121) vil hva som er semantisk passende avhenge av hva som er formålet med å gi etymologien. Slik jeg ser det, bestemmes formålet av konteksten etymologiseringen inngår i. Som vi har sett, innebærer denne konteksten i mange av våre eksempler en fortelling om at Cú Chulainn dreper en kriger på stedet som omtales. I disse kontekstene kan vi se det slik at formålet med etymologiseringen er å oppnå at leseren forstår det andre leddet i navnet som et personnavn i genitiv. Følgende etymologisering eksemplifiserer dette (jamfør Baumgarten 1990:116):

B12. *Is de atá Áth mBude.* (46:1506)
 KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N SV.3SG.PRES

”Det er fra det at Áth mBude kommer. / Det er på grunn av det at Áth mBude finnes.”

Denne etymologiseringen avslutter episoden som omhandler Cú Chulainns møte med krigeren Buide. I denne konteksten er det ”semantisk passende” at etymologiseringen gir en lesning av det andre leddet i stedsnavnet som genitiv av et mannsnavn ”Buide.” Som Baumgarten (1990:116) påpeker, så kan vi lese *bu[i]de* som adjektivet ”gul”; denne lesningen vil derimot ikke passe inn i konteksten.

4.1.2.b. Etymologiseringer uten onomastiske kommentarer.

I forrige punkt så vi hvordan avnavning kan knyttes til de onomastiske kommentarene og deres syntaktiske uttrykk slik vi analyserte det i kapittel 3. I tillegg til de onomastiske kommentarene hadde vi en type implisitte etymologiseringer uten slike kommentarer, hvor hverken navnet som skal forklares eller avnavningsprosessen er uttrykt eksplisitt.

Disse etymologiseringene, som utgjør siste kategori i vedlegget, så vi i kapittel 3 seksjon 3.3. vanskelig kunne beskrives som etymologiseringer på et syntaktisk grunnlag. Videre vil jeg vise at de kan regnes som etymologiseringer likevel fordi de innebærer avnavning. Jeg vil gi følgende eksempler:

D4. *conda ort ina réid.* [se B6]
 så.IF.3SG.F drepe.3SG.PRET i.POSS.3SG.F slette

”Han drepte henne på sin slette.”

D1. *Is amlaid trá ro marbthá in luc[h]t sin:*
 KOP.3SG.PRES slik PERF drepe.3PL.PRET BA folk det:
Órlam chétumus ina dind; trí meic Gárach fora n-áth;
 først i.POSS.3SG.M høyde tre på.POSS.3PL vadested
Fer Tedil ina dedlib; Máenán ina dind.
 i.POSS.3SG.M separering i.POSS.3SG.M høyde

”Det er slik at de menneskene ble drept: Først Órlam på sin høyde; de tre Meic Gárach ved sitt vadested; Fer Tedil i sin separering; Máenán på sin høyde.”

Disse etymologiseringenes språklige uttrykk består for det første av et ledd som

refererer til en person, *Órlám*, og så videre over. Dette etterfølges av en preposisjon og et possessivt pronomen som refererer til den nevnte personen. Deretter kommer et substantiv som med ett mulig unntak (*dedlib* i D1) refererer til et sted hvor det har skjedd en hendelse.

Denne typen fraser forekommer i litt ulike kontekster. Mine eksempler illustrerer to av disse: D4 følger en beskrivelse av hvordan Cú Chulainn dreper Lócha, og etterfølges av en eksplisitt etymologisering av navnet Réid Lócha. D1 kan ses på som en type oppsummering, siden vi har fått høre tidligere i teksten om hvordan disse personene døde (jæmfør referanser i tillegget).

Baumgarten (1990:18-9) ser på disse frasene som resultatet av en avnavningsprosess som har hatt som sitt utgangspunkt stedsnavn som består av et generisk landskapsord og et eponym i genitiv (med unntak av *Fer Tedil ina dedlib*, se nedenfor). I D4 er (*in*)*a réid*, "(i) hennes slette" pronominaliseringen av *réid Lócha*, "Lóchas slette," som igjen utgjør den avnavnede versjonen og dermed en etymologisering og forklaring av egennavnet Réid Lócha.

I tillegg ser Baumgarten (1990:18-9) eksempel D4 som en etymologisering av det første leddet i navnet, Réid. Han påpeker at *réid* i tillegg til "slette" også kan ha betydningen "sorgløs, omgjengelig." Dermed kan frasen *ina réid* også referere til hvordan hun døde, nemlig "i sin sorgløshet" eller liknende. En slik lesning av *ina réid* reflekterer at hun ble drept da hun skulle hente vann fordi Cú Chulainn trodde hun var Medb. Dermed blir det utløst to betydninger av Réid Lócha, "Lóchas slette" og "Lóchas sorgløshet."

Eksempel D1 illustrerer i enda større grad enn D4 at disse frasene uttrykker resultatet av avnavningsprosessen, siden hver av frasene *Órlám ina dind*, og så videre, i følge Baumgarten (1990:18) må forstås som etymologiseringer av egennavn som ikke er belagt i teksten. Med samme tenkemåte som for D4 kan vi forstå (*in*)*a dind*, "hans høyde," som den pronominaliserte formen av *dind Órláim*, som igjen er den avnavnede formen av stedsnavnet *Dind Órláim.

I lys av etymologiseringens tre bestanddeler ser vi hvordan stedet disse frasene omtaler forstås både som *locus* for en hendelse og referenten for et navn. Selve navnet og forklaringen på det er underforstått i den todelte forståelsen av en frase som *ina dind*. Denne frasen er for det første lokativ, den sier noe om hvor Órlám døde. I denne lokative betydningen er frasen for det andre den avnavnede og pronominaliserte formen av stedsnavnet *Dind Órláim, hvor den lokative betydningen "høyden hvor

Órlám døde” er den utløste betydningen som avnavningen resulterte i.

Som nevnt, regner jeg med at frasen *Fer Tedil ina dedlib* fungerer på en annen måte enn den jeg har beskrevet for de andre eksemplene. Vi vil se at dette eksempelet i mye større grad faller på plass dersom vi ser på det som etymologiseringen av personnavnet Fer Tedil før vi ser den som en etymologisering av et underforstått stedsnavn.

O’Rahilly (2003:151) oversetter D1 på følgende måte: ”*In this manner then these men were killed: first of all Órlám on his height, then the three Meic Gárach at their ford, Fer Teidil at his dedil and Maenén on his hill.*” Dette indikerer at hun leser alle frasene på samme måte, med preposisjonen som lokativ i alle tilfellene og preposisjonens objekt som stedet hvor hver av personene døde.⁸

Formulert i lys av betraktningene om pronominalisering og avnavning over, betyr dette synet at (*in*)*a dedlib* representerer en pronominalisering av *dedil Fir Tedil*. Denne frasen vil være den avnavnede versjonen av stedsnavnet *Dedil Fir Tedil, på samme måte som vi gikk fra (*in*)*a dind* til *dind Órláim* til *Dind Órláim.

Ordet *dedlib* kan ses på som dativ flertall av *dedil*, jamfør DIL (1998:108, 208), O’Rahillys oversettelse (2003:151) og opplysningen om at *Táin* i *Yellow Book of Lecan* har *dedil* i stedet for *dedlib* i denne frasen (O’Rahilly 2003:29n). DIL oppgir dessuten at det er tvil om ordets betydning i dette eksempelet, noe som skulle forklare at O’Rahilly ikke oversetter det. Videre vil jeg regne med at *dedil* er samme ord som *tedil* i personnavnet Fer Tedil.

Jeg mener at alt dette faller på plass dersom vi regner med at *Fer Tedil ina dedlib* etymologiserer personnavnet Fer Tedil ved å referere til hvordan Fer Tedil døde, (jamfør Baumgartens analyse av D4). Hvordan Fer Tedil døde, blir beskrevet tidligere i teksten, i etymologiseringen C1:

---

⁸ Kinsella (1970:97) oversetter ”*Fertedil between two protectors*”. Jeg har ikke forholdt meg til en slik betydning fordi jeg ikke har kunnet se hvordan frasen da skulle innebære etymologisering.

C1. *Tanettat Cú cloich fair co mebaid a chend*
kaste.3SG.PRET sten på.3SG.M/N slik-at sprekke.3SG.PRET POSS.3SG.M hode
co tánic a inchind fora chluasa
slik-at komme.3SG.PRET POSS.3SG.M hjerne over.POSS.3SG.M øre.PL
.i. Fer Tedil a ainm.
altså POSS.3SG.M navn

”Cú Chulainn kastet en sten på ham slik at hodet hans sprakk og hjernen hans kom ut over ørene hans, altså er navnet hans Fer Tedil.”

Vi ser at dette kan underbygge min hypotese om at det er personnavnet Fer Tedil som etymologiseres. Den onomastiske kommentaren *Fer Tedil a ainm* sier om ”hans navn” hva navnet er; jeg sa i kapittel 3 seksjon 3.2. at *.i.* her har som funksjon å si eksplisitt at hendelsen som beskrives er forklaringen på hva navnet sies å være i den onomastiske kommentaren.

Beskrivelsen av hendelsen bruker som vi ser ikke konkret et ord som er strukturelt likt det andre leddet i navnet. Dette leddet kan like fullt ha en betydning som kan knyttes til hendelsen; her skal vi se på hva denne betydningen kan tenkes å være.

I DIL (1998:198) oppgis *dedil* å være verbalnomen av *dedlaid*, som betyr ”å dele, skille fra hverandre, separere,” etc. Hovedbetydningen til *dedil* oppgis å være ”en deling, separering,” og så videre. Er det sannsynlig at hendelsen i C1 utløser en relatert betydning av *dedil* i navnet Fer Tedil ved å beskrive at Cú Chulainn skiller/separerer hjernen hans fra hodet? Kan vi dermed tenke oss at Fer Tedil avnavnes til ”en delingens mann,” og at det er denne betydningen som hentes frem igjen i frasen *Fer Tedil ina dedlib* i D1, ved å si at Fer Tedil blir drept ”i sin deling”?

Hvordan forholder så denne tolkningen seg til synet på *Fer Tedil ina dedlib* som en etymologisering av det underforståtte stedsnavnet *Dedil Fir Tedil? Jeg mener at denne frasens funksjon som stedsnavnsetymologisering er sekundær til dens etymologisering av personnavnet, og i det følgende vil jeg vise hvorfor.

Avnavningen av det underforståtte stedsnavnet må vi dermed regne med skjer ved at det gis en betydning i retning av ”delingen av en delingens mann.” For at ikke dette antatte stedsnavnet skal skille seg fullstendig fra alle andre sammensatte stedsnavn vi har sett på, bør *dedil* også ha en betydning som et generisk landskapsord, på samme måte som Baumgarten (1990:118) leste *réid Lócha* i D4 både som ”Lóchas slette” og ”Lóchas sorgløshet.”

Jeg tror det er svært tenkelig at den som skrev *Táin* har funnet frem en slik betydning av *dedil* som vi ikke kjenner til, for å kunne si at vi har et stedsnavn ”Dedil Fir Tedil,” som etymologiseres ved å avnavne det med betydningen ”[et sted i landskapet] hvor Fer Tedil døde.” Men motsetning til de andre personnavnene vi har sett som analyseres som eponymer i sammensatte stedsnavn, så er ”Fer Tedil” selv en sammensetning. Slik jeg ser det vil ikke en av de irske lærde vil være tilfreds med å la personnavnet Fer Tedil være uforklart, når etymologiseringen av det vil gi både mer informasjon både om personen som bærer navnet og en tilleggsbetydning av stedsnavnet *Dedil Fir Tedil.

For å oppsummere: Vi ser hvordan begrepet ”avnavning” kan brukes som en beskrivelse av den prosessen som foregår i etymologiseringene i *Táin*. Jeg har vist hvordan en onomastisk kommentar blir en eksplisitt etymologisering dersom den inkluderer adverbfraser som foretar avnavning på ulike måter ved hjelp av sin leksikalske betydning og grammatiske funksjon. Denne avnavningen skjer ved at adverbene gir navnet betydning ved å eksplisitt knytte det til en hendelse; en onomastisk kommentar er en implisitt etymologisering dersom avnavningen ikke har noe slikt eksplisitt uttrykk. Tilslutt viste jeg hvordan avnavningsprosessen også kan beskrive implisitte etymologiseringer uten onomastisk kommentar, hvor hverken navnet som skal forklares eller forklaringen på det er mulig å se utfra syntaksen.

4.2. Eponymi og etiologi.

I dette punktet skal vi se på vurderinger om hva en etymologisering uttrykker når den forklarer et navn. For dette vil jeg ta utgangspunkt i Baumgarten (1987:3 og 2004:64), som nevner følgende formelle realiseringer av onomastiske kommentarer: *is de atá X* (substantivverbet); *is de asber(a)r X* (”derfor kalles X slik”); *.i.*; og spørsmål-svar-sekvensen *X – cid diatá? conid de atá X* (”X – hvor kommer det fra?”). I tillegg til *.i.* nevner han altså onomastiske kommentarer med substantivverbet (seksjon 3.1.2.) og verbet *as-beir* ”å kalle” som hovedverb. Dessuten nevner han kopulakonstruksjonen *is X ó sain amach* (1990:116). Denne omtaler han som ”mer nøytral”; vi vil se senere hva han mener med det.

Baumgarten antyder at denne variasjonen i språket i de onomastiske

kommentarene kan forklares ved å se på om etymologiseringen fokuserer på eponymi eller etiologi.⁹ Han eksemplifiserer dette med følgende setninger fra *Lebor Gabála* i *Book of Leinster* (Baumgarten 1983:227):

- 1) Gaedel Glas o tát   Gaedil
      fra SV
      ”Gaedel Glas, som Gaedil er fra”
- 2) Gaedil ó Gaediul Glas garta
      fra   kalle.PP
      ”Gaedil er oppkalt etter Gaediul Glas”

Vi ser hvordan hver av setningene forklarer navnet Gaedel/Gaedil. Dette gjøres enten ved å si at det ”er fra” Gaedel Glas (1), eller at det er ”oppkalt etter” Gaediul Glas (2).

Disse setningene er problematiske som eksempler fordi de står løsrevet fra enhver kontekst. Det eneste Baumgarten (1983:227) skriver om disse setningene, er at ”(...) *the dual character of which* [i.e. eponymi og etiologi] *is often linguistically reflected in the interchanging use of 'is from' (subst. vb.) and 'is named from' (...).*” Hva mener Baumgarten her?

For å illustrere hva som kan sies å være Baumgartens poeng, kan vi ta utgangspunkt i følgende eksempel fra begynnelsen av *LU-Táin* (O’Rahilly 2003:4). Denne onomastiske kommentaren, som er en av Hs glosser, står til stedsnavnet Cúil S[h]ibrinne i en liste over navn som beskriver Connacht-hærens rute.

- 3) 7 o Silind ingin Madchair ro ainmniged.
      og fra   PERF navngi
      ”Det ble navngitt etter Silind ingin Madchair.”

---

⁹ Baumgarten (2004:64) påpeker en annen mulig forklaring på språklig variasjon i onomastiske kommentarer, i følgende setning: ”*The alternation* is de atá X : is de asber(a)r X *reflects Isidore’s ontological res:nomen correlation.*” Så konsis som Baumgaraten er her, blir det vanskelig å se umiddelbart hva han mener uten å måtte tolke utsagnet hans. Spørsmålet er hva ”Isidorius’ ontologiske res:nomen-korrelasjon” utgjør og om det kan knyttes til vurderingene rundt eponymi og etiologi. Dette er en problemstilling jeg ikke har anledning til å komme inn på i denne oppgaven, og jeg vil derfor la den stå åpen.

Jeg ser det slik at navnet "Cúil S[h]ibrinne" er en sammenblanding med et annet navn, og at glossen i 3) er skrevet til et navn med formen "Cúil Silinne."¹⁰

Med andre ord: Navnet som etymologiseres i den onomastiske kommentaren i 4) har akkurat samme form som mange av de andre stedsnavnene vi har sett på, med et generisk ord for et punkt i landskapet og et ledd i genitiv som leses som et personnavn.

La oss sammenlikne denne etymologiseringen med hva som skjer når den samme typen navn etymologiseres med substantivverbet (B3). I begge tilfeller blir stedsnavnet avnavnet ved at det siste leddet får aktivert en betydning som genitivsform av et personnavn, men måten dette gjøres på er forskjellig. I denne forskjellen ligger som vi vil se forskjellen mellom etiologi og eponymi.

B3. *Is de atá Loch Reóin.*
KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N SV.3SG.PRES

"Det er fra det at navnet Loch Reóin kommer. / Det er på grunn av det at navnet Loch Reóin finnes."

I B3 refererer forklaringen på navnet *Loch Reóin* til hva som er årsaken til det, nemlig hendelsen hvor Reóin druknet i den navngitte innsjøen. I eksempel 4 ser vi derimot at navnet forklares ved å referere til personen Sílinne, uten at vi får vite noe om grunnen til at hun har gitt sitt navn til dette stedet.

Dette tydeliggjør hvordan etymologiseringer med substantivverbet uttrykker etiologi, fokus på navnets årsak. Etymologiseringer med et verb "navngi" fokuserer derimot på personen som ga opphav til navnet uten å si noe om grunnen til dette, og kan dermed sies å uttrykke eponymi.

Vi ser altså at det er en sammenheng mellom de onomastiske kommentarenes hovedverb og hva de uttrykker, men jeg vil påpeke at denne sammenhengen ikke alltid er tilstede, slik Baumgarten (1983:227) også påpeker. Dette ser vi i følgende eksempel (fra Baumgarten 1987:23; min utheving):

---

¹⁰ Mac Eoin (1992:43) påpeker at dette stedsnavnet forekommer som "Cul Sílinne" i LL. Derfor sier han at vi kan regne med at LU-teksten har fått "Cúil S[h]ibrinne" gjennom sammenblanding med et annet navn senere i samme liste, og at H hentet glossen i 4) fra et annet manuskript hvor navnet hadde formen "Cúil Sílinne."

4) *Currech Lifi do Laignib dia tá Ráith Churrig, is é ro marb*
 fra fra.REL SV KOP han PERF drepe

a [i.e. Fionns] *chomalta-som .i. Dub hua Duibne*
 POSS.3SG.M fosterbror-EMF altså

dia rabae Diarmait macc Duib maic Duibne.
 fra.REL SV

”Currech Life av Leinstermennene, som Ráith Churrig er fra, det var han som drepte hans fosterbror Dub ua Duibne, som Diarmait mac Duib maic Duibne var fra.”

Navnet ”Ráith Churrig” etymologiseres ved at det siste leddet leses som genitiv av personnavnet ”Currech.” Som vi vil se i seksjon 4.3.2., er denne onomastiske kommentaren en del av tekstens introduksjon av personen Currech, og etymologiseringen fokuserer dermed på ham og kan slik sies å uttrykke eponymi. Likevel ser vi at substantivverbet er kommentarens hovedverb og ikke det forventede ”navngi.”

Som jeg viste i kapittel 3, har mitt utdrag av LU-*Táin* kun onomastiske kommentarer med kopula- og substantivverbet. Kontrasten mellom eponymi og etiologi gir en mulig forklaring på dette: Er det mulig å tenke seg at alle de onomastiske kommentarene vi har sett på vektlegger hendelsen som forklarer navnet, og dermed har etiologien i fokus?

I så fall hva skyldes det at de legger vekt på etiologien og ikke på eponymien? Videre kan vi spørre om mitt utdrag er representativt for hele *Táin*, og om fokuset på etiologi er tilstede også i resten av fortellingen. Hva kan i så fall dette si oss om fortellingen og etymologiseringens funksjon i den? Disse spørsmålene er for store til at jeg kan komme videre inn på dem her, og jeg vil derfor la dem stå åpne.

Som vi har sett, nevner ikke Baumgarten kopulaverbet i denne sammenhengen. Jeg vil likevel hevde at dette også uttrykker etiologi i en svakere grad enn substantivverbet, jamfør også Baumgartens omtale av kopulakonstruksjonen som ”mer nøytral” enn de andre formelle realiseringene (1990:116). Dette bygger jeg på det jeg kom frem til i kapittel 3 om de onomastiske kommentarenes syntaktiske uttrykk, som vi formulerte i lys av begrepet ”avnavning” i forrige punkt.

Jeg definerte en onomastisk kommentar som setning hvor fortelleren bryter inn i fortellingen for å si noe om et navn. Jeg sa at etymologisering kan beskrives som avnavning, og at avnavningsprosessen innebærer at det beskrives en hendelse i teksten

i nærheten av navnet som skal forklares. Et eller flere ord i denne beskrivelsen som likner på navnet for eksempel i stavemåte, utløser en gitt betydning av navnet. En onomastisk kommentar ble sett på som en eksplisitt etymologisering dersom den inneholder en adverbfrase som eksplisitt knytter navnet til disse ordene.

Videre viste jeg hvordan disse adverbfrasene var eksplisitte i varierende grad. Adverbfrasen i de onomastiske kommentarene med substantivverbet ble sett på som mest eksplisitte, siden de uttrykker årsak og er valensbundne. Adverbfrasene i kopulasetningene ble generelt sett på som mindre eksplisitte, siden de utgjør ikke-valensbundne adjunkter. Dermed kan vi se det slik at kopulakommentarene uttrykker svakere grad av etiologi enn de med substantivverbet.

4.3. Etymologiseringens funksjoner i teksten.

Så langt i oppgaven har vi sett på etymologiseringens indre struktur: Kapittel 3 ga en språklig analyse. Hittil i dette kapitlet har vi sett på hva slags prosesser som er underliggende i etymologiseringene, hva de kan sies å uttrykke med dette – eponymi og etiologi, og så videre – og hvordan disse vurderingene kan settes i sammenheng med den språklige analysen. I denne seksjonen vil jeg ta for meg hva som kan tenkes å være etymologiseringens funksjon i sin ytre kontekst, eposet *Táin Bó Cúailnge*.

Seksjon 4.3.1. og 4.3.2 ser på mulige funksjoner av etymologiseringene hvis vi regner *Táin* som et narrativt verk. For å se på dette vil jeg først ta for meg hva Carney (1979) og Baumgarten (1987, 1990 og 2004) (4.3.1.). Deretter går jeg inn og ser på mine egne eksempler (4.3.2.). Seksjon 4.3.3. tar for seg hvordan vår oppfatning av etymologiseringene kan endre seg dersom vi regner med andre formål for *Táin* i tillegg til å være en narrativ fortelling.

4.3.1. Carney og Baumgartens analyser.

Carney (1979) og Baumgarten (1987, 1990 og 2004) representerer to helt forskjellige syn på etymologiseringens funksjoner i *Táin* som en narrativ tekst. Jeg vil sammenlikne deres respektive analyser for å konkretisere problemstillingene rundt dette emnet og for å få et utgangspunkt for å studere de tekstuelle funksjonene til mine egne eksempler.

Jeg har gått inn i teksten i LU-*Táin* på det tidspunktet hvor Carney (1979:67) påpeker at fortellingen endrer karakter og går fra å være koherent og enhetlig til mer episodisk og med et større antall hendelser som kun er av ”antikvarisk interesse.” I en fotnote til dette nevner han det vi har kalt implisitte etymologiseringer med possessivt pronomen. Disse hevder han kjennetegner kilder hvor det er den antikvariske informasjonen heller enn fortellingen som er viktig. Det ser med andre ord ut til at Carney mener at etymologiseringene ikke har noen funksjon i teksten som narrativ fortelling.

Dette underbygges av hans vurdering av passasjen som beskriver møtet mellom Medb og profetinnen Fedelm i begynnelsen av handlingen (O’Rahilly 2003:2-4). Carney ser det slik at opprinnelsen til denne passasjen er en episode senere i teksten (O’Rahilly 2003:10), hvor Medb møter en profetinne hvis navn vi ikke får, og spør henne hvordan det skal gå med ekspedisjonen deres. Profetinnen svarer at hun ikke kan se på grunn av en skog som står i veien. Medb befaler derfor at skogen skal hugges ned. Episoden avsluttes med en onomastisk kommentar som konstaterer at stedets navn er Slechta – ”avkuttinger.”

Etter Carneys syn er episoden med den anonyme sannsigersken den originale formen til hendelsen som omhandler Medbs møte med en profetinne. I hans egne ord er dette en anektdote som er ”*merely onomastic*,” og den har ”*trifling onomastic import*” (71-2). Han regner med at denne anektdoten ga forfatteren av *Táin* idéen til møtet med Fedelm. Dermed mener han at denne hendelsen fikk betydning som en bevisst plassert bestanddel i en større kontekst, hvis funksjon for eksempel kan være å gi et frampek til Connacht-hærens nederlag.

Vi ser igjen hvordan Carney ikke ser ut til å regne med at etymologiseringer har noen funksjon i en narrativ tekst. Dette er et synspunkt Baumgarten (1987, 1990 og 2004) ikke deler. Han skiller mellom tre typer etymologiseringer på grunnlag av deres tekstuelle funksjon. De tre gruppene er additiv/medfølgende (”*incidental*”) etymologi, konstituentetymologi og kreativ etymologi (1987:23, 1990:116, 2004:62). I det videre vil jeg se på hva som kjennetegner hver av disse tre typene.

Som et eksempel på additiv etymologisering gir Baumgarten (1987:23) følgende eksempel, fra Fionn-fortellingen *Bruiden Átha hÍ* (min utheving):

5) *Currech Lifi do Laignib dia tá Ráith Churrig, is é ro marb*
 fra fra.REL SV KOP han PERF drepe

a [i.e. Fionns] *chomalta-som .i. Dub hua Duibne*
 POSS.3SG.M fosterbror-EMF altså

dia rabae Diarmait macc Duib maic Duibne.
 fra.REL SV

”Currech Life av Leinstermennene, som Ráith Churrig er fra, det var han som drepte hans fosterbror Dub ua Duibne, som Diarmait mac Duib maic Duibne var fra.”

Hverken stedsnavnet i den uthevede onomastiske kommentaren eller Fionns fosterbror Dub hua Duibne er relevante i resten av fortellingen. Den onomastiske kommentaren står attributivt i en relativsetning hvor Currech Lifi er hode, og har etter mitt syn som funksjon å identifisere og introdusere Currech for fortellingens publikum, på samme måte som den etterfølgende setningen om Fionns fosterbror.

En konstituentetymologi definerer Baumgarten (1987:3) som en etymologi som utgjør en nødvendig bestanddel i fortellingens handling. Som eksempel på dette gir han blant annet den helt implisitte etymologiseringen av navnet Oisín som jeg også så på i seksjon 3.3.

Denne etymologiseringen forekommer i et dikt om moren til Oisín fra *Book of Leinster*. Diktet forteller om hvordan Blai, moren til Oisín, pleide å være i skikkelse av en hjort når hun møtte krigerne, noe som førte til at hun ble svanger med en hjortekalv, *oisin* på irsk. Her ser vi hvordan navnet ”Oisín” forklares ved hjelp av en hendelse som er en nødvendig del av den narrative progresjonen i en større fortelling; nødvendig fordi første strofe i diktet introduserer Blai nettopp som Oisíns mor.

Baumgartens tredje type, kreativ etymologisering, forekommer når tolkningen av et navn er utgangspunktet for å skape en narrativ episode (1987:34, 2004:62-3). Denne typen etymologisering blir eksemplifisert med en episode i *Táin* fra *Book of Leinster* (1990:117 og 2004:63). Denne episoden finnes også i LU (se O’Rahilly 2003:46). Her fortelles det om hvordan Cú Chulainn dreper Buide, og det konkluderes med den onomastiske kommentaren *is de atá Áth mBude* (mitt eksempel B12; se også seksjon 4.1.2.a. om denne etymologiseringen). Slik Baumgarten ser det, har tolkningen av det andre leddet i navnet ”Áth mBude” som personnavnet Bu(i)de i genitiv gitt opphav til fortellingen om Budes død for Cú Chulainns hånd.

Vi ser altså at Carney og Baumgarten har radikalt forskjellige syn på hvordan

etymologiseringene fungerer i narrative tekster. Videre vil jeg se på mine egne eksempler i lys av deres utsagn, og jeg vil antyde mine egne meninger om etymologiseringenes funksjoner i *Táin*.

4.3.2. Analyse av etymologiseringene i LU-*Táin*.

Jeg mener å se at etymologiseringene i mitt utdrag av *Táin* enten har kreativ funksjon eller er konstituentetymologier; jeg har ikke funnet at noen av dem har attributiv funksjon.

Et stort spørsmål i forbindelse med studiet av etymologiseringer i eldre irske tekster, er følgende: Hva er utgangspunktet for etymologiseringen, navnet eller hendelsen som forklarer det? Med andre ord, tar man først et navn, og beskriver deretter en hendelse som forklarer det? Eller tar man først en fortelling om en hendelse, og bruker deretter denne til å forklare et navn?

Beskrivelsen av kreative – og konstituentetymologiseringer slik den er gitt i forrige punkt, ser ut til å gi svar på dette spørsmålet: I en kreativ etymologisering begynner man med et navn, og bruker dette som utgangspunkt for å dikte en hendelse. Mens man i en konstituentetymologisering har en hendelse som er en nødvendig bestanddel i en større fortelling, som man også lar fungere som forklaring på et navn.

Vi vil se at det slett ikke er åpenbart hva som skiller en konstituentetymologi fra en kreativ etymologi. Dette skyldes at det er vanskelig å avgjøre hva som gjør at et element i en narrativ fortelling er nødvendig for plotet.

Slik jeg ser det er alle etymologiseringene i mitt utdrag kreative, med ett mulig unntak, *Fid Mórdrúalle* (B10), som jeg vil gå nærmere inn på nedenfor. Etymologiseringene med onomastiske kommentarer ble sagt å uttrykke forskjellige ting avhengig av om de hadde kopulaverbet eller substantivverbet som hovedverb (seksjon 3.1.1.e. og 3.1.2.d.). Jeg har dermed ikke funnet forskjeller i tekstuell funksjon som korrelerer med denne forskjellen i uttrykksmåte.

Vi så i seksjon 4.2. at onomastiske kommentarer med substantivverbet og kopulaverbet ofte uttrykker etiologi, i motsetning til onomastiske kommentarer med et verb ”navngi,” som gjerne fokuserer på eponymi. Her finner vi en korrelasjon til de tekstuelle funksjonene.

Jeg sa at kreative – og konstituentetymologier utgjør hendelser som er blitt integrert i teksten på ulike måter: I en kreativ etymologisering har navnet vært

utgangspunktet for å dikte en hendelse som deretter oppgis som navnets forklaring. I en konstituentetymologisering tar man en hendelse som er en nødvendig bestanddel av et større plot og bruker den til å forklare et navn. Med andre ord kan etymologiseringer med disse tekstuelle funksjonene sies å fokusere på etiologi.

For de onomastiske kommentarene i mitt utdrag av *LU-Táin* ser vi dermed en sammenheng mellom språklig uttrykksmåte, fokus og tekstuell funksjon: Kommentarene uttrykkes med kopula- eller substantiv verbet, formuleringer som ofte uttrykker etiologi. Kommentarene utgjør kreative etymologiseringer, en type etymologisering hvis tekstuelle funksjon likeens har fokus på etiologi.

Innenfor denne gruppen av kreative etymologiseringer er det likevel variasjon i forhold til hvor godt hendelsen som navnet har gitt opphav til er integrert i den omkringliggende fortellingen, og hvor detaljert hendelsen er.

For eksempel har navn som Méithe Togmaill, Méthe nEóin og Loch Réoin (B1-3), og Druim Baiscne (A2), gitt opphav til enkle og korte fortellinger. Det impliseres at hendelsene disse fortellingene beskriver, foregår i løpet av den vedvarende konflikten mellom Connacht-hæren og Cú Chulainn. Ellers er det vanskelig å si at de står i noen sammenheng med resten av historien.

Áth Lethan, Áth Carpat og Gúalo Mulchai (B4-6) har alle vært utgangspunkt for én episode som beskriver Lethans kamp med Cú Chulainn. I forhold til de forrige etymologiseringene jeg nevnte er denne hendelsen langt mer detaljert, men like lite knyttet til resten av fortellingen. Et annet eksempel på grupper med navn som gir opphav til én større hendelse, er Áth Fraích og Síð Fraích (A1 og A11) (se forøvrig Carney 1979: kapittel 2 om disse).

Et annet eksempel på kreative etymologiseringer uten sammenheng med den omkringliggende narrative konteksten, er listene med implisitte etymologiseringer med possessivt pronomen (C1-2). Disse kan vi se på som fortattede fortellinger. Hver av frasene ”*Nath Coirpthe occá chrannaib, Cruthen fora áth,*” og så videre kan sies å utgjøre små, implisitte episoder uten sammenheng med konteksten forøvrig, på linje med fortellingene som er eksplisitt beskrevet.

Videre vil jeg gi tre eksempler på etymologiseringer som i større grad enn de tidligere nevnte kan se ut til å befinne seg i skjæringspunktet mellom kreative etymologiseringer og konstituentetymologiseringer. Hendelsene deres er en del av en større fortelling. Spørsmålet er om de utgjør nødvendige bestanddeler i denne fortellingens plot, eller om de bare er ”hengt på” den. I hvor stor grad er hendelsene

viktige for det omkringliggende plottets sammenheng?

Etymologiseringen av personnavnet Fer Tedil, med *.i.*, innleder en implisitt onomastisk kommentar med kopula. Gitt at jeg har rett i at leddet *tedil* i navnet er ordet *dedil* i betydningen ”separering” (jmfør seksjon 4.1.2.b.), er dette en kreativ etymologisering hvor navnet har gitt opphav til beskrivelsen av hvordan Fer Tedil dør. Fer Tedil er Órláms vognfører, og beskrivelsen av Fer Tedils død kommer i forlengelsen av fortellingen om hvordan Órlám blir drept av Cú Chúlainn. Likevel ser jeg ikke på dette som en konstituentetymologisering fordi jeg ikke ser det som en nødvendig del av dette plottet at Órláms vognfører også skal bli tatt av dage.

Glenn nGat (B8) er et annet eksempel hvor det synes klart at hendelsen ikke er viktig og nødvendig for den større sammenhengen. Denne etymologiseringen følger etter en beskrivelse av hvordan Medbs hær har plyndret i Cúailnge. De har ikke funnet oxen, så Medb sender bud på kveggjeteren sin, Lóthar. Han forteller at han tror oxen nå er i Glenn nGat. Deretter følger en replikk fra Medb hvor hun ber folkene sine dra, og to og to av dem ta med seg en vidje (irsk *gat*). Dette oppgis deretter som årsaken til at det stedet heter Glenn nGat. Videre får vi høre at de får tak i oxen, men at han dreper Lóthar og rømmer fra dem igjen.

I og med at Táin i utgangspunktet ser ut til å omhandle jakten på oxen, så kan det ved første øyekast se ut til at etymologiseringen av Glenn nGat er en del av et viktig plot i eposet. Men Medbs plan om å sende folk etter oxen med vidjer kan ikke sies å utgjøre noen nødvendig del av historien om et feilet forsøk på å fange oxen, som igjen ikke er noen essensiell del av den større kvegpilyndringsrammen.

Det siste eksempelet jeg vil nevne i denne sammenhengen er Fid Módrúalle (B10). Som nevnt er etymologiseringen av dette navnet det nærmeste jeg har funnet en konstituentetymologi, selv om dette slett ikke er entydig. Fortellingen som gir opphav til dette navnet beskriver hvordan Fergus går ut i skogen og kutter seg et sverd av tre etter at Ailills vognfører har tatt hans egentlige sverd.

At Fergus lager seg et erstatningssverd kan kanskje ses på som nødvendig bestanddel i plottet som omhandler ”trekantdramaet” mellom Fergus, Ailill og Medb? Vi har tidligere fått høre hvordan Fergus har vært utro med Medb bak Ailills rygg. Dette fikk Ailill mistanke om, og han sendte derfor vognføreren sin for å spionere på Medb og Fergus. Vognføreren observerer dem sammen, og tar med seg Fergus’ sverd til Ailill som bevis.

Nå nærmer vi oss en lang rekke problemer med vurderingen av denne

hendelsen, i forhold til mulig seksuell symbolbetydning ved Fergus' sverd og tapet av det, og så videre. Det området har jeg ikke anledning til å bevege meg inn på her, så jeg vil nøye meg med å spørre: Kan man i denne konteksten tenke seg den store krigeren Fergus våpenløs, uten en gang et erstatningssverd, eller blir han da en annen karakter enn den han fremstilles som?

Dessuten: Hva slags betydning har tresverdet i den videre utviklingen av plottet? Kan det for eksempel være et symbol for Fergus' manglende evne til å takle konsekvensene av lojalitetskonfliktene som oppstår når hans fostersønn Cú Chulainn ligger i konflikt med Connacht-hæren, som han selv må følge etter at han dro i eksil til Connacht?

Uansett hva man svarer på disse spørsmålene, så skulle de tydelig vise hvilke vurderinger som ligger til grunn for å avgjøre om vi har en kreativ etymologi eller en konstituentetymologi. Og jeg vil også mene at jeg dermed har vist hvor problematisk det er å skille mellom dem.

Vi ser altså hvordan studiet av etymologiseringens funksjoner på denne måten åpner for en rekke spørsmål om *Táin* som en narrativ tekst: Hva er plottene i fortellingen, og hvordan er de bygget opp? Ikke minst, er det i det hele tatt mulig å bruke et moderne syn på en narrativ tekst for å vurdere *Táin*?

Dooley og Roe (1999:ix) mener at stedsnavnsetymologiene i *Acallamh na Senórach* (se kapittel 2) både er det viktigste strukturelle virkemiddelet i *Acallamh* og hovedgrunnen til at den ble skrevet. Sier de med Baumgartens ord at fortellingen om reisene til Patrick og Fionns gamle krigere kan ses på som én sammensatt, kreativ etymologisering?

Dette kan videre knyttes til Rees og Rees (1998:210). Som nevnt i kapittel 2 forklarer de inndelingen av fortellingene etter genrer utfra hypotesen om at hver genre representerte relevante fortellinger for en gitt anledning, at historier om sjøreiser ble fortalt før man dro ut på havet, og så videre. Dette knytter de til *Acallamh*, hvor hovedpersonene reiser fra sted til sted og forteller legender om stedsnavn – etymologiseringer – for hvert sted de kommer til. Med andre ord, etymologiseringer ses som relevante å fortelle på hvert stopp i en reise.

Dooley og Roe (1999:ix) sammenlikner denne siden av *Acallamh* med mange scener i *Táin*. En slik forklaring er dog ikke tilstrekkelig for *Táin* som helhet. I motsetning til i *Acallamh*, må vi regne med at hovedplottet i *Táin* har andre formål.

Videre vil jeg oppsummere med å trekke frem igjen den uenigheten som lå

mellom fremstillingene av etymologiseringens funksjoner i en tekst i Carney (1979) og Baumgarten (1987, 1990, 2004). Carney avviste endel av de etymologiseringene vi har sett på som mer eller mindre irrelevante i den narrative konteksten. Disse etymologiseringene har vi sett at kan sies å ha det Baumgarten beskriver som en kreativ funksjon, som altså går ut på at navnene gir opphav til fortellinger av større eller mindre kompleksitet.

Det Baumgarten derimot ikke gir svar på, og som jeg tror er underliggende i Carneys reaksjon, er spørsmålet om hvorfor fortellingene som er dannet ved kreativ etymologisering i utgangspunktet er med. Hvorfor er for eksempel den lille beretningen på én setning om Reóin som drukner i en innsjø tatt med, uten å bli integrert i noen større sammenheng? I dette perspektivet er det kanskje ikke så vanskelig å forstå at Carney avviser disse episodene, når han har studiet av det narrative i fortellingen som perspektiv.

Her må vi dog huske på at om vi ser på en slik avvisning som rimelig, så vil det kun være i lys av vår forståelse av de kreative etymologiseringene slik den nå er. Som Kelly (1992:94) påpeker, så kan det være at stedsnavnene innehar en betydning som vi ennå ikke har klart å se.

Vi ser altså at det er vanskelig å si fra et narrativt perspektiv hvorfor hendelser basert på kreativ etymologisering av stedsnavn er tatt med i teksten. Et naturlig spørsmål å stille i forlengelsen av dette, er om det er mulig å tenke seg andre begrunnelser enn narrative hensyn til at slike episoder er inkludert. Dette vil jeg se på i neste punkt.

4.3.3. Andre funksjoner av etymologiseringene.

Jeg avsluttet forrige seksjon med å spørre hvilke grunner vi kan se for oss til at kreative etymologiseringer er inkludert i *Táin*, dersom det ikke skal være på grunn av den narrative strukturen. Mulige svar på dette spørsmålet ligger i vurderinger av hvilke andre formål *Táin Bó Cúailnge* kan ha i tillegg til å være narrativ litteratur.

Tristram (1994:21) konkluderer med at *Táin* har like så mange formål som forskerne på *Táin* har interesser. Jeg vil gi to eksempler på hvordan ulike tilnæringsmåter kan gi ulik oppfatning av etymologiseringens funksjon.

Kim McCones bok *Pagan Past and Christian Present in Early Irish Literature* (2000) er skrevet som et forsvar for en latinistisk tilnærming til tidlig irsk litteratur.

Dette innebærer kort fortalt en oppfatning om at kristendommen og kontinentets klassiske lærdom – Bibelen og dens eksegetiske tekster, og så videre – har hatt større innflytelse enn før-kristne muntlige tradisjoner og mytologi på de eldre irske tekstene.

Et av hans mange argumenter for denne hypotesen uttrykkes i følgende sitat (2000:47):

“(...) the teaching of Isidore hardly provided a direct model for the use of etymology as a narrative device or alternatively the use of narrative as an etymological device that is so abundant in early Irish literature. The Bible, on the other hand, would be a very plausible source, since Old Testament narrative pullulates with episodes explaining the name of a person or place.”

Nå vil jeg påpeke at dette argumentet ville vært svært mye sterkere dersom McCone hadde vært mer eksplisitt: Er det sider ved Isidorius som gjør at McCone ikke ser på ham som tilstrekkelig som modell for irske etymologiseringer? Eller uttrykker McCone i dette sitatet at man også må regne med at det kom mye inspirasjon fra Gammeltestamentet i tillegg til Isidorius?

Nøyaktig hva McCone (2000:47) mener er dog ikke sentralt her. Jeg ønsker kun å vise at etymologiserings nærvær i *Táin* kan forklares i McCones ånd for eksempel ved å antyde et behov for å skape paralleller til Bibelen. Her kan vi også trekke frem Patricia Kelly (1992:84-5), som ser på andre paralleller mellom Bibelen og *Táin* og mulige begrunnelser for dem.

En annen mulig tilnærming til de eldre irske tekstene er å se på hvilken relevans de kan ha hatt for de lærde som førte i pennen de store manuskriptene vi har bevart fra 1100-tallet og oppover. Dette er fremgangsmåten til blant annet Morgan Thomas Davies (1996). Han ser på litterær betydning som uløselig fra verkets kontekst (7). Dette betyr at vi må ta hensyn til hva en irsk tekst kan ha betydd for de som skrev den ned og videreførte den, i stedet for bare å lete etter en ”opprinnelig” betydning. I et slikt lys kan etymologiseringene for eksempel ses på som en fremgangsmåte for å forklare trekk i et landskap som skriveren kjente til (Ó hUiginn 1992:45, Mac Eoin 1994:43, Muhr 1994:158).

I denne sammenhengen påpekte Matasović (2005) et interessant poeng: Det gis ikke beskrivelser av landskap i Ulstersyklusen. Å beskrive et landskap ved å fortelle hvordan det ser ut er én fremgangsmåte for å lokalisere hendelser i en

fortelling til landskapet. Jeg vil se det slik at etymologiseringene kan ses på som en annen fremgangsmåte for det samme, og vil med andre ord antyde at det å gi etymologiseringer kan ha som funksjon å beskrive landskapet handlingen foregår i.

Mangelen på landskapsbeskrivelser i Ulstersyklusen kan ses i lys av en generell utvikling i den irske litteraturens forhold til naturen. Hverken den tidligste diktningen eller prosafortellingene er opptatt av å beskrive naturens landskaper (Williams og Ford 1992:80-7). Slike beskrivelser dukker ikke opp før i de senere fortellingene, for eksempel Fionn-syklusens *Acallamh na Senórach*, hvor det derimot kryr av landskapsbeskrivelser. Dermed kan vi spørre om etymologiseringene på dette tidspunktet ikke lenger er tilstrekkelige for å beskrive landskapet teksten lokaliseres til.

4.4. Oppsummering.

I dette punktet har vi sett på ulike typer filologiske vurderinger av etymologiseringene i *Táin*. Jeg har hatt to formål med dette: For det første, å si noe om etymologiseringene i seg selv, og for det andre, å knytte dette til den språklige analysen av de onomastiske kommentarene fra kapittel 3.

Som oppsummering ønsker jeg å spørre hva det egentlig er jeg har fått sagt om etymologiseringene i dette kapittelet. Vi vil se at jeg med vilje har latt det være igjen en stor, løs tråd, fordi den representerer problemstillinger som er altfor store å dekke i en oppgave som dette.

Jeg innledet dette kapittelet med å ta for meg en filosofisk prosess som kan sies å ligge til grunn for etymologiseringene, nemlig avnavning (seksjon 4.1.). Deretter så jeg på hvordan forklaringene som etymologiseringene utgjør, kan legge vekt enten på en hendelse eller en person som opphav til et stedsnavn (etiologi og eponymi) (seksjon 4.2.). I 4.3. tok jeg for meg hvilke funksjoner etymologiseringene kan sies å ha innenfor *Táin Bó Cúailnge*, og hvordan disse funksjonene vil variere avhengig av hva man ser *Táin* som, en narrativ tekst eller en tekst med andre formål.

På denne måten har jeg fått sagt noe både om etymologiseringenes indre struktur og uttrykksform, hva etymologiseringene uttrykker, og hvordan de fungerer innenfor en større kontekst. På tross av dette mener jeg likevel at det er ett grunnleggende spørsmål om etymologiseringene som står ubesvart.

I studiet av etymologiseringenes funksjon i *Táin*, så vi at det sentrale

spørsmålet var hvorfor teksten er så spekket med etymologiseringer som den er. Jeg trakk altså frem narrative hensyn, behovet for å skape paralleller til Bibelen, og ønsket om å gjøre *Táin* relevant for den samtidige politiske situasjonen da den ble nedskrevet.

Dette reiser flere spørsmål enn det besvarer, for hva er det som gjør at etymologiseringene kan brukes til så ulike formål? Hvis vi skal forstå etymologiseringene i eldre irsk litteratur, så er det slik jeg ser det viktig å ikke begrense oss til å se bare på ulike formål for å ha etymologiseringene med i teksten. Vi må spørre oss hvilken verdi og funksjon etymologiseringene i seg selv kan ha hatt i tankesettet til middelalderens lærde. Bare slik vil vi være i stand til å nærme oss en forståelse av etymologiseringene som tenkemåte. Da kan vi kanskje finne mulige svar på spørsmål som for eksempel hva det vil si å skape paralleller til Bibelen ved hjelp av etymologiseringer utover at parallellene hadde verdi i seg selv, eller på hvorfor etymologiseringene kan ha som funksjon å forklare trekk ved et landskap som var kjent for skriveren.

Vi ser at dette er et omfattende spørsmål som vil kreve et nøye studium for det første av etymologiseringene i mange ulike tekster, og for det andre, av forståelseshorisonen til de irske lærde som skrev tekstene ned.

Jeg vil nevne at Davies (1996) kan være svært relevant for å svare på slike spørsmål. Han er opptatt av å vise at den irske middelalderens lærde forholdt seg til en hermeneutikk som var opptatt av å trekke frem så mange mulige tolkninger som mulig i stedet for å ønske seg ett autoritativt svar. Hvilke andre forskningsarbeider som kan være relevante her, og hva som eventuelt ikke er gjort, lar jeg stå åpent.

Kapittel 5: Oppsummering.

I dette kapittelet vil jeg oppsummere hva jeg har kommet frem til ved å studere etymologiseringene i *Táin Bó Cúailnge* ved hjelp av lingvistiske og filologiske vurderinger.

Det lingvistiske studiet av etymologiseringene ble gjort i kapittel 3. Her kom vi frem til to konklusjoner, for etymologiseringer med og uten onomastiske kommentarer. Syntaksen i etymologiseringene med onomastiske kommentarer (seksjon 3.1.) ble gitt en presis, teoretisk beskrivelse ved hjelp av formalismen til Leksikalsk-funksjonell grammatikk (LFG). Denne beskrivelsen ble gjort på grunnlag av betraktninger rundt språk generelt og det irske språkssystemet konkret. Videre ble denne beskrivelsen formulert i lys av de tre bestanddelene i en etymologisering jeg definerte i kapittel 1: Navnet, dets referent og forklaring.

Vi så videre i kapittel 3 (seksjon 3.3.) at det syntaktiske studiet av etymologiseringer uten onomastiske kommentarer ikke var tilfredsstillende. Dette hadde to grunner. En type av disse etymologiseringene er uten noe eget syntaktisk uttrykk å studere. I den andre typen vi så på, var ikke det syntaktiske uttrykket tilstrekkelig til å si at det foregikk en etymologisering.

Resten av kapittel 3 (seksjon 3.2.) tok for seg forkortelsen *.i.*, som fungerte på ulike måter sammen med etymologiseringer både med og uten onomastiske kommentarer.

Det filologiske studiet av etymologiseringene, som fant sted i kapittel 4, utførte to ting. For det første ble etymologiseringene generelt studert utfra et filologisk perspektiv. Jeg tok for meg hvordan avnavning kan sies å beskrive etymologiseringsprosessen (seksjon 4.1.), hvordan en etymologi kan sies å uttrykke eponymi og etiologi (seksjon 4.2.) og etymologiens funksjon i en ytre kontekst (seksjon 4.3.).

For det andre fikk vi sett noen av resultatene fra kapittel 3 i lys av disse vurderingene: Vi så hvordan forskjeller i de onomastiske kommentarenes uttrykk for navnets forklaring kan ses i lys av avnavningsprosessen. Dessuten viste jeg hvordan etymologiseringene i mitt materiale kan sies å uttrykke etiologi utfra sitt språklige uttrykk, og hvordan dette korrelerte med deres tekstuelle funksjon. I tillegg så vi at avnavningsprosessen kunne si oss at det foregikk etymologiseringer i eksempler hvor dette ikke kunne leses ut av det syntaktiske uttrykket.

Konklusjonen i masteroppgaven min blir dermed at jeg har oppnådd to ting med et lingvistisk og filologisk studium av etymologiseringene i *Táin Bó Cúailnge*: Jeg har for det første vist at de to tilnæringsmåtene kan bidra til emnet både på egen hånd og ikke minst i lys av hverandre.

For det andre har jeg fått tydeliggjort hvordan dette omfattende emnet har mange lingvistiske og filologiske problemstillinger å studere. Noen av disse problemene har jeg kunnet antyde mulige løsninger på, mens jeg har måttet legge andre til side for denne oppgaven på grunn av dens begrensede omfang. Men uansett om jeg har kunnet antyde svar, og uansett verdien av disse svarene, mener jeg å ha oppnådd noe ved å ha eksplisert spørsmålene.

Bibliografi.

- Adger, D. 2003. *Core Syntax, A Minimalist Approach*. Oxford University Press.
- Adger, D. og G. Ramchand. 2003. "Predication and Equation", *Linguistic Inquiry* vol. 34 nr. 3.
- Ahlqvist, A. 1971-2. "Some aspects of the copula in Irish", *Éigse* 14, s. 269-74.
- Arbuthnot, S. 1999. "Short cuts to etymology: Placenames in *Cóir Anmann*", *Ériu* 50, s. 79-86.
- Baker, M. 2001. "Phrase structure as representation of 'primitive' grammatical relations", s. 21-51 i W. D. Davies og S. Dubinsky (red.). *Objects and other subjects: Grammatical functions, functional categories, and configurationality*. Dordrecht: Kluwer.
- Baumgarten, R. 1983. "A Hiberno-Isidorian etymology", *Peritia* 2 s. 225-28.
- 1987. "Placenames, etymology and the structure of *Fianaigecht*", s. 1-24 i B. Almqvist, S. Ó Catháin og P. Ó Héalaí (red.). *The Heroic Process, Form, Function and Fantasy in Folk Epic*. Dun Laoghaire: The Glendale Press.
- 1990. "Etymological Aetiology in Irish Tradition", *Ériu* 41, s. 115-122.
- 2004. "Creative medieval etymology and Irish hagiography (Lasair, Columba, Senán)", *Ériu* 54 s. 49-78.
- Best, R. I. og O. Bergin (red.). 1929. *Lebor na hUidre. Book of the Dun Cow*. Dublin: Hodges, Figgis, & Co.
- Bresnan, J. 2001. *Lexical-Functional Syntax*. Malden og Oxford: Blackwell.
- Carey, J. 1988. "Fir Bolg: A native etymology revisited", *Cambridge Medieval Celtic*

- Studies* 16, vinter, s. 77-83.
- 1995. "The Rhetoric of *Echtrae Chonlai*", *Cambrian Medieval Celtic Studies* 30 (winter), s. 41-66.
- Carney, J. 1979. *Studies in Irish Literature and History*. Dublin Institute for Advanced Studies.
- Carnie, A. og H. Harley. 1995. "Nominally phrasal copular constructions", <http://dingo.sbs.arizona.edu/~carnie/Pages/Papers.html>
- Carnie, A. 2002. *Syntax. A Generative Introduction*. Malden o.a. steder: Blackwell.
- Christian Brothers, The. 2002. *New Irish Grammar*. Dublin: C. J. Fallon.
- Chung, S. og J. McCloskey. 1987. "Government, barriers and small clauses in Modern Irish", *Linguistic Inquiry* 18, 2, våren, s. 173-237.
- Dalrymple, M., H. Dyvik og T. H. King. 2004. "Copular complements: Closed or open?", s. 188-98, *Proceedings of the LFG04 Conference*. CSLI. <http://csli-publications.stanford.edu/>
- Davies, M. T. 1996. "Protocols of Reading in Early Irish Literature: Notes on 'Some Notes to Orgain Denna Rig and Amra Coluim Cille'", *Cambridge Medieval Celtic Studies* 32, s. 1-23.
- DIL: *Dictionary of the Irish Language* (compact edition). 1998. Dublin: Royal Irish
- Dooley, A. og H. Roe. 1999. *Tales of the Elders of Ireland*. Oxford University Press.
- Dottin, G. 1912. "Sur l'emploi de .i.", s. 102-110 i O. Bergin og C. Marstrander (red.). *Miscellany presented to Kuno Meyer*. Halle.
- Dyvik, H. J. J. 1979. "What is a subject? The analysis of 'cleft sentences' and related

constructions in Norwegian”, upublisert manuskript.

Endresen, R. T., H. G. Simonsen og A. Sveen (red.). 2000. *Innføring i lingvistikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Falk, Y. N. 2001. *Lexical-Functional Grammar. An Introduction to Parallel Constraint-Based Syntax*. California: CSLI.

Falconer, S. 1955. ”The verbal system of the LU *Táin*, I: The substantive verb and the copula”, *Ériu* 17 s. 112-146.

Freeze, R. 1992. ”Existentials and other locatives”, *Language* 68 nr. 3, s. 552-595.

Greene, D. 1958. ”The analytic forms of the verb in Irish”, *Ériu* 18, s. 108-112.

Gwynn, E. 1991. *The Metrical Dindshenchas. General introduction, addenda, corrigenda, indexes and glossary* (bind 1). Dublin Institute for Advanced Studies.

Herren, M. 1980. ”On the earliest Irish acquaintance with Isidore of Seville”, s 243-50 i E. James. *Visigothic Spain: New Approaches*. Oxford: Clarendon.

Hillers, B. 1994. ”The heroes of the Ulster Cycle”, s. 99-106 i Mallory og Stockmann (red.).

Kelleher, J. V. 1971. ”The *Táin* and the annals”, *Ériu* 22, s. 107-27.

Kelly, P. 1992. ”The *Táin* as literature”, s. 69-102 i Mallory (red.).

King, T. H. og A. Zaenen. 2004. ”F-structures, Information structure and Discourse structure. Abstract”, *Proceedings of LFG04*. CSLI.
<http://csli-publications.stanford.edu/>

- Kinsella, T. 1970. *The Tain*. Oxford University Press.
- Lambrech, K. 1996. *Information Structure and Sentence Form*. Cambridge University Press.
- 2001. "A framework for the analysis of cleft constructions", *Linguistics* 39-3, s. 463-516.
- Löbner, S. 2002. *Understanding Semantics*. London og New York: Arnold.
- Lyons, J. 1968. *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge University Press.
- 1984. *Semantics I*. Cambridge University Press.
- Lødrup, H. 1994. " 'Surface proforms' in Norwegian and the definiteness effect", s. 303-315 i M. Gonzalez (red.). *Proceedings of the North East Linguistic Society* 24. Amherst: GLSA, Department of Linguistics, University of Massachusetts.
- 1999. "Linking and Optimality in the Norwegian Presentational Focus Construction", *Nordic Journal of Linguistics*, 22, s. 205-230.
- 2003. "Functional Structure. Preliminary version 2003", <http://folk.uio.no/helgelo/home.html>
- Mac Cana, P. 1980. *The Learned Tales of Medieval Ireland*. Dublin Institute for Advanced Studies.
- Mac Eoin, G. 1994. "The Interpolator H in Lebor na hUidre", s. 39-46 i Mallory og Stockman (red.).
- 2002. "Irish", s. 101-44 i M. J. Ball og J. Fife (red.). *The Celtic Languages*. London og New York: Routledge.

- Mallory, J. P. (red.). 1992a. *Aspects of the Táin*. Belfast: December.
- 1992b. "The world of Cú Chulainn: The archaeology of *Táin Bó Cúailnge*", s. 103-159 i Mallory (red.).
- Mallory, J. P. og G. Stockman (red.). 1994. *Ulidia. Proceedings of the First International Conference on the Ulster Cycle of Tales*. Belfast: December.
- Matasović, R. 2005. "Descriptions in the Ulster Cycle", upublisert innlegg ved *The Second Ulster Cycle Conference*, 24-27. juni 2005. Maynooth: National University of Ireland.
- McCawley, J. D. 1970. "The role of semantics in a grammar", s. 124-169 i E. Bach og R. T. Harris. *Universals in Linguistic Theory*. London o.a. steder: Holt, Rineheart and Winston.
- McCloskey, J. 2001. "The distribution of subject properties in Irish", s. 157-192 i W. D. Davies og S. Dubinsky (red.). *Objects and other subjects: Grammatical functions, functional categories and configurationality*. Klüwer.
- McCone, K. 1996. "An tSean-Ghaeilge agus a Réamhstair", s. 61-220 i K. McCone, D. McManus, C. Ó Háinle, N. Williams og L. Breatnach (red.). *Stair na Gaeilge. In ómós do Pádraig Ó Fiannachta*. Maigh Nuad: Roinn na Sean-Ghaeilge, Coláiste Phádraig.
- 2000. *Pagan Past and Christian Present in Early Irish Literature* (Maynooth Monographs 3). Maynooth: National University of Ireland.
- Mikkelsen, L. 2004. *Specifying who: On the structure, meaning and use of specificational copular clauses*. Ph.d.-avhandling ved University of California. <http://socrates.berkeley.edu/~mikkelse>
- Muhr, K. 1994. "The location of the Ulster Cycle: Part 1: Tóchustal Ulad", s. 149-158

i Mallory og Stockman (red.).

Nettlau, M. 1893 og 1894. "The fragment of the Tain Bó Cuailnge in Ms. Egerton 93", *Revue Celtique* 14, s. 254-266 og 15 s. 62-78 og 198-208.

New Encyclopædia Britannica, The. Volum 6, Micropædia. Chicago o.a. steder: Encyclopædia Britannica, Inc.

Newmeyer, F. J. 1998. *Language Form and Language Function*. Cambridge og Massachusetts: The MIT Press.

Ó Dónaill, N. 1992. *Foclóir Gaeilge-Béarla*. Baile Átha Cliath [Dublin]: An Gúm.

Ó hUiginn, R. 1992. "The background and development of *Táin Bó Cúailnge*", s. 29-68 i Mallory (red.).

Ó Máille, T. 1912. "Verbs of existence in Irish", *Ériu* 6, s. 11-102.

O'Rahilly, C. (red.). 1961. *The Stowe Version of Táin Bó Cuailnge*. Dublin.

- (red.). 1967. *Táin Bó Cúailnge from the Book of Leinster*. Dublin
Institute for Advanced Studies.

- (red.). 2003. *Táin Bó Cúailnge Recension I*. Dublin Institute for
Advanced Studies.

Ó Siadhail, M. 1989. *Modern Irish. Grammatical structure and dialectal variation*.
Cambridge.

- 2000. *Learning Irish*. New Haven og London: Yale University Press.

Rees, A. og B. Rees. 1998. *Celtic Heritage*. London og New York: Thames and
Hudson.

- Sedley, D. 1998. "The etymologies in Plato's *Cratylus*", *Journal of Hellenic Studies* 118, s. 140-154.
- Stokes, W. 1894 og 1895. "The prose tales in the Rennes *Dindsenchas*", *Revue Celtique* 15 s. 272-336 og 16 s. 31-83, 135-67 og 269-312.
- Sveen, A. 2000a. "Semantikk", s. 44-70 i Endresen et al. (red.).
- 2000b. "Syntaks", s. 125-206 i Endresen et. al. (red.).
- Stenson, N. 1981. *Studies in Irish syntax*. Tübingen: Gunter Narr.
- Thurneysen, R. 1912. "Táin Bó Cúailghni nach H. 2. 17.", *Zeitschrift für Celtische Philologie* 8, s. 525-554.
- 1998. *A Grammar of Old Irish*. Dublin Institute for Advanced Studies.
- Tristram, H. L. C. 1994. "What is the purpose of Táin Bó Cúailnge?", s. 11-22 i Mallory og Stockman (red.).
- Williams, J. E. C. og P. K. Ford. 1992. *The Irish Literary Tradition*. Cardiff: University of Wales Press.
- Åfarli, T. A. og K. M. Eide. 2003. *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus.

Vedlegg: Eksempelmaterialet

Alle henvisninger er til (side:linje) i O’Rahilly (2003).

A. Kopula.

Gruppe I: Kanoniske kopulasetninger.

A1. *Síd Fraích ainm in tsída sin iarom.* (27:857)
navn BA alvebolig.GEN den heretter/deretter

”Den alveboligens navn er Síid Fraích heretter/deretter.”

A2. *Druim Baiscne ainm inna maigni sin iarom ó sin immach.* (27:863)
navn BA sted.GEN det heretter fra det fremover

”Det stedets navn er Druim Baiscne fra da av.”

A3. *Botha a_i ainm in puirt_i sin úair dogénsat botha*
POSS.3SG.M navn BA sted.GEN den for lage.3PL.PRET hytte.PL
forro ann. (32:1016)
over.3PL der

”Det stedets navn er Botha fordi de satte opp hytter over dem der.”

A4. *Humarrith ainm ind átha sin dano.* (47:1522)
navn BA vadested det PART

”Det vadestedets navn er Humarrith.”

Gruppe II: Pronominalisert genitivsledd i subjektet.

A5. *Sechaire a ainm riam. Glas Gatlaig ó sein úair ba*
POSS.3SG.M navn tidligere fra det for KOP.3SG.PRET.
i ngataib dobertatar a llóegu, (...). (32:1024)
i vidje.PL bringe.3PL.PRET POSS.3PL kalv.PL

”Navnet dens var Sechaire tidligere. Navnet dens er Glas Gatlaig siden det fordi det var i vidjer at de brakte kalvene sine (...).”

- A6. *Nach airm trá i Cuib in ro sáidi Medb echfleisc,*
 ethvert sted PART i i PERF plante.3SG.PRET hestepisk
is Bile Medba a ainm. (47:1534)
 KOP.3SG.PRES POSS.3SG.M navn
 ”Hvert sted i Cuib hvor Medb plantet hestepisken sin, dets navn er Bile Medba.”

- A7. *Cach áth 7 cach dindgnai ocár fíu,*
 hvert vadested og hver ås ved.REL tilbringe-natten.3SG.PRES
is Áth 7 Dindgna Medba a ainm. (47:1535)
 KOP.3SG.PRES POSS.3SG.M navn
 ”Hvert vadested og hver ås hvor hun tilbrakte natten, dets navn er Áth Medba og Dindgna Medba.”

Gruppe III: Pronominalisert predikativ.

- A8. *Iss ed_i ainm in tíre in robáte*
 KOP.3SG.PRES PRON navn BA område.GEN i drukne.3PL.PRET
 [Clúain Carpat]_i. (32:1022)
 ”Navnet på området hvor de druknet er Clúain Carpat.”
- A9. *Iss ed ainm in puirt sin úair doringset líassu*
 KOP.3SG.PRES det navn BA sted.GEN det for lage.3PL.PERF innhegning.PL
fora lóegu and eter Chúalngiu 7 Conailliu. (32:1022)
 over.POSS.3PL kalv.PL der mellom og
 ”Det stedets navn er dét fordi de hadde laget innhegninger over kalvene sine der mellom Cúailnge og Conaille.”
- A10. (...) *conid hé_i ainm in c[h]nuic Forgemen_i. (48:1541)*
 KOP.3SG.PRES PRON navn BA ås.GEN
 ”Åsens navn er Forgemen.”
- A11. [Áth Fraích]_i *iss ed_i ainm ind átha sin co bráth.*
 KOP.3SG.PRES PRON navn BA vadested.GEN det til Dommedag
 (27:853)
 ”Det vadestedets navn er Áth Fraích for evig.”

B. Substantivverbet.

- B1. *Is de atá Méithe Togmaill.* (29:924)
KOP.3SG.PRES fra.3SG.M/N SV.3SG.PRES.
”Det er fra det at navnet Méithe Togmaill kommer. / Det er på grunn av det at navnet Méithe Togmaill finnes.”
- B2. *Is de atá Méthe nEóin.* (29:925)
”Det er fra det at navnet Méthe nEóin...”
- B3. *Is de atá Loch Reóin.* (29:928)
”Det er fra det at navnet Loch Reóin...”
- B4. *Is de atá Áth Lethan for Níth.* (30:950)
på
”Det er fra det at navnet Áth Lethan på elven Níth ...”
- B5. *Is de atá Áth Carpat.* (30:951)
”Det er fra det at navnet Áth Carpat ...”
- B6. *Is de atá Gú[a]lo Mulchai.* (30:953)
”Det er fra det at navnet Gúalo Mulchai...”
- B7. *Is de atá Réid Lócha hi Cúalngiu.* (31:976)
i
”Det er fra det at navnet Réid Lócha i Cúailnge...”
- B8. *Is de atá Glend nGat forsin glind sein.* (31:989)
på.BA fjellkløft den
”Det er på grunn av det at den fjellkløften kalles Glend nGat.”
- B9. (...) *conid de atá Bernas Bó nUlad.* (33:1038)
”Det er fra det at navnet Bernas Bó nUlad...”

B10. *Is de atá Fíd Mórdrúalle la Ultu.* (33:1062)
med

”Det er fra det at Ulstermennene har navnet Fíd Mórdrúalle.”

B11. *Is de attá Áth Cuillne hi Cúil Airthir.* (39:1231)
i

”Det er fra det at navnet Áth Cuillne i Cúil Airthir...”

B12. *Is de atá Áth mBude.* (46:1506)

”Det er fra det at navnet Áth mBude...”

B13. *Is de atá Áth Tolam Sét.* (47:1520)

”Det er fra det at navnet Áth Tolam Sét...”

C. i.

C1. *Tanettat Cú cloich fair co mebaid a chend*
kaste.3SG.PRET sten på.3SG.M/N slik-at sprekke.3SG.PRET POSS.3SG.M hode

co tánic a inchind fora chluasa
slik-at komme.3SG.PRET POSS.3SG.M hjerne over.POSS.3SG.M øre.PL

.i. Fer Tedil a ainm. (29:916)
altså POSS.3SG.M navn

”Cú Chulainn kastet en sten på ham slik at hodet hans sprakk og hjernen hans kom ut over ørene hans, altså er navnet hans Fer Tedil.”

C2. *Atá a lect 7 a lía forsin tsligi ocon glais*
SV.3SG.PRES POSS.3SG.M grav og POSS.3SG.M gravsten på.BA vei ved.BA elv

.i. Lía Úaland a ainm. (32:1005)
altså POSS.3SG.M navn

”Hans grav og hans gravsten er på veien ved siden av elven, altså er dens navn Lía Úaland.”

C3. *Is and sin trá geguin Cú Chulaind inna hule sea asrubartmar*
 KOP.3SG.PRES der PART drepe.3SG.PRET BA alle denne si.1PL.PERF

hi Cuib .i. Nath Coirpthe occá chrannaib,
 i altså ved.POSS.3SG.M tre.PL

Cruthen fora áth, Maccu Búachalla ocá carnd,
 på.POSS.3SG.M vadested ved.POSS.3PL varde

Marc ina thelaig, Meille ina dind,
 i.POSS.3SG.M haug i.POSS.3SG.M høyde

Bodb ina thur, Bogaine ina grellaig. (47:1523)
 i.POSS.3SG.M tårn i.POSS.3SG.M myr

”Det var slik at Cú Chulainn drepte de vi har nevnt i Cuib, altså Nath Coirpthe ved sine trær, Cruthen på sitt vadested, Meic Búachalla ved sin varde, Marc i sin haug, Meille i sin høyde, Bodb i sitt tårn, Bogaine i sin myr.”

C4. *Iar tíachtain íarom geogain firu Crochine .i. Focherda.*
 etter komme.VN drepe.3SG.PRET mann.PL altså

Fiche fer focerd de. (47:1528)
 tyve mann kaste.3SG.PRET fra.3SG.M/N

”Etter å ha kommet dit drepte han mennene av Crochen, altså Focherda. Han kastet tyve menn ut derfra.”

D. Implisitte etymologiseringer med possessivt adjektiv.

D1. *Is amlaid trá ro marbthá in luc[h]t sin:*
 KOP.3SG.PRES slik PERF drepe.3PL.PRET BA folk det:

Órlam chétumus ina dind; trí meic Gárach fora n-áth;
 først i.POSS.3SG.M høyde tre på.POSS.3PL vadested

Fer Tedil ina dedlib; Máenán ina dind. (29:935)
 i.POSS.3SG.M separering i.POSS.3SG.M høyde

”Det er slik at de menneskene ble drept: Først Órlam på sin høyde; de tre Meic Gárach ved sitt vadested; Fer Tedil i sin separering; Máenán på sin høyde.”

I tilknytning til D1:

- [Órlám: Stedsnavnet Tamlachtai Órláim (27:870)]
- [De tre Meic Gárach: se D2]
- [Fer Tedil: se C1]

- [Beskrivelse av at Máenán drepes. Det nevnes ikke noe om hvor dette skjer. (29:932-3)]

D2. *Ansait iar sin trí meic Gárach fora n-áth.* (28:908) [se D1]
 være-igjen etter det tre på.POSS.3PL vadested

”De tre Meic Gárach ble deretter igjen på sitt vadested.”

D3. *Dagéini dano Lethan fora áth for Níth la Conailliu.* [se B4] (30:947)
 komme PART på.3SG vadested på ved

”Lethan kom over vadestedet sitt på Níth i Conaille.”

D4. *conda ort ina réid.* [se B6] (31:975)
 så.IF.3SG.F drepe.3SG.PRET i.POSS.3SG.F slette

”Han drepte henne på sin slette.”

D5. *Gontai sin fora áth.* [se B11] (46:1506)
 drepe.3SG.PRES.SP.3SG.M/N den på.POSS.3SG.M vadested

”Han drepte ham på sitt vadested.”

D6. [C3 etter .i.]